

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GÖRSEL MATERYALLERDE
KADIN CİNSELLİĞİ**

**İŞİL KOCABAY
2501101104**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SERPİL ÇAKIR**

İSTANBUL, 2018

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : IŞIL KOCABAY Numarası : 2501101104
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : PROF. DR. SERPİL ÇAKIR
Tez Savunma Tarihi : 26.10.2018 Saati : 10:30
Tez Başlığı : GÖRSEL MATERYALLERDE KADIN CİNSELLİĞİ

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. SERPİL ÇAKIR		Kabul
2- PROF. DR. NİLÜFER TİMİSİ NALÇAOĞLU		Kabul
3- DOÇ. DR. PINAR MELİS YELSALI PARMAKSIZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. HASAN AKBULUT		
2- DR. ÖGR. ÜYESİ ÖZEN NERGİS DOLCERocca		

ÖZ

GÖRSEL MATERYALLERDE KADIN CİNSELLİĞİ

Işıl Kocabay

Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliklerinin toplumsal/kültürel olarak inşa edilmesine işaret eden bir kavramdır. Aileden başlayan bu inşa süreci, kültür, eğitim ve medya gibi kurumlar aracılığıyla tüm sosyalleşme süreci boyunca devam eder, bireylerin belirli cinsiyet kalıplarına uygun olarak biçimlenmelerini sağlar. Görsel kültür ürünleri, bilhassa internetin giderek artan kullanımıyla, sadece günlük hayata ya da cinsiyet kalıplarına etki etmekle kalmaz, kadın cinselliği ve hazzının da yeniden kurgulanmasına doğrudan etki eder. 1970'lerden itibaren, feminizm içinde önemli bir tartışma konusu olan cinsellik ve kadınlığın pornografideki temsili, akademik çalışmalarda da giderek yer almaya başlamıştır. Pornografinin feminist bakış açısıyla yorumlanması; tarih boyunca süren toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, ezen/ezilen ilişkilerini ve kadın-erkek cinselliklerinin kuruluşundaki asimetriyi deşifre edilmesine önemli katkı sunmuştur. Bu tez, cinsellik ve hazzın üretildiği bu alana, görsel materyallere bakmayı amaçlamıştır. Cinsellik, müstehcenlik, erotizm ve pornografi gibi temel kavramların içerikleri; kültürü meydana getiren değerlerle yüklü olma ve iktidar aygıtıyla ilişkilendirme biçimleriyle ele alınarak incelenmiştir. Kadın bedeni ile cinselliği etrafında örülen mitler ve kadın hazzının inşası bu ilişkilendirme biçimleri çerçevesinde irdelenmiştir. Kadın cinselliğini kurgulayan bir görsel materyal olarak pornografi inceleme konusu edilmiştir. Anaakım internet pornografisinin genel hatları çizilmiş, günümüz dünyasına ve toplumsal cinsiyet normlarına etkileri irdelenmiştir. Feministlerin buna getirdiği temel eleştiriler, söylem analizine tâbi tutulan filmlerle ve alternatif önerilerle ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Görsel kültür ürünleri, cinsellik, pornografi, feminist porno, toplumsal cinsiyet sosyalizasyonu.

ABSTRACT
FEMALE SEXUALITY IN VISUAL MATERIALS
Işıl Kocabay

Gender, points out the social/cultural construction of sexual identities. By means of institutions such as culture, education and media, the construction process starts early from the family, continues through all socialization and shapes individuals to comply with certain gender stereotypes. Visual culture products, especially with the increasing use of internet, not only impact daily life and gender stereotypes, but affect female sexuality and sexual pleasure directly. Since 1970s, sexuality and the portrayal of women in pornography have been widely argued and studied both in feminist and academic circles. The feminist interpretation of porn unveils the gender inequality, submission/domination relations and the asymmetry of the construction of male and female sexuality throughout the time. This study aims to dwell on visual materials that have an impact on the construction of sexuality and sexual pleasure. The contents of basic concepts like sexuality, obscenity, eroticism and pornography have been approached according to their ways of being charged with cultural values and of being related to the power. Myths around the woman body and sexuality, and the construction of pleasure have been examined within the framework of these relations and pornography as a visual material that constructs female sexuality has been studied. Feminists have been split into different camps as sex-positive and anti-porn feminists. This study draws the outlines of the mainstream internet pornography and dwells on its reflections on today's world and gender norms. Pornography as a powerful visual material that constructs female sexuality and the essential arguments on pornography of feminist groups have been studied along with discourse analysis of alternative examples.

Keywords: Visual culture products, sexuality, pornography, feminist porn, gender socialization.

ÖNSÖZ

Oscar Wilde'a atfedilse de kaynağı kesinkes bilinmeyen o ünlü "*Dünyada her şey seks hakkındadır. Seks hariç. O, iktidar hakkındadır.*" sözü bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki temel motivasyonun bir cümlelik özetidir. Görsel materyallerdeki kadın cinselliği ve hazzının incelenmesi de bize bu iktidar ilişkileri ve toplumsal yapılar hakkında birçok bilgi verecektir. Bu tezde, gelişen teknolojiyle yaygınlaşan video kültürü ve internetle birlikte içerik açısından şekil değiştiren görsel materyallere ve bu alanda kadın cinselliğinin ele alınış biçimlerine bakılmış ve özellikle günümüz pornografisinin kapsadığı veya dışarıda bıraktığı temsiller, tekrar tekrar inşa ettiği kalıplar ve ürettiği normlara ilişkin feminist eleştiriler ele alınmıştır. 1970'lerden sonra popüler kültürün içine hızla sızan pornografi, insanların cinsellikleri ve bedenleriyle kurdukları ilişkide kayda değer bir rol oynar. Feminist kuramcıların pornografi ve seks tartışmaları, dikkatleri özel olanın kamusal olandan ayrı düşünülmemesi gerektiğine dikkat çeker; cinsellik fiziksel bir olgu olabilir, ancak politik bir niteliği vardır. Dolayısıyla cinselliğin günümüz tasvirleri de bu politik nitelikten azade değildir. Bu tezin amacı, görsel materyallerde kadın cinselliğini incelerken pornografi tartışmalarına yer vermek, bu kavramın belli bir tarihsellik içinde algılanmasını sağlamak ve anaakım pornografiye getirilen feminist eleştirileri ortaya koymaktır.

Tezime kaynak ve fikir yardımında bulunan çocukluk arkadaşlarım Ekin Özman ve Oya Aktaş'a, tıkanıp yerlerde beni değerli yorumlarıyla aydınlatan Elif Erten ve Aslı Takanay'a, sıkıntılı anlarımda bana destek olan Gaye Hafez'e, çalışmamı gerçek bir yazarın gözünden görme ayrıcalığını yaşatan Ali Ünal'a, beni daima olduğum gibi seven ve koşulsuz destekleyen ablam Betül Kocabay ve annem Tülin Kocabay'a, her hâliyle ilham kaynağım İlhan Poyraz'a, aylar boyunca klavyemin yanında başımı bekleyen, bana insan dışında bir canlıyla bağ kurmanın büyüsünü yaşatan biricik kedim Fikret Kocabay'a, dostluğu ve yol göstericiliği için sevgili danışmanım Prof. Dr. Serpil Çakır'a kalpten teşekkür ederim. Bu tez, hiç şüphesiz ki onlar olmasa yazılamazdı.

Işıl Kocabay
İstanbul, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Cinsellik.....	4
1.1.1. Cinselliğin Farklı Dönem ve Kültürlerdeki Yeri.....	7
1.2. Müstehcenlik.....	14
1.3. Erotizm.....	17
1.4. Pornografi.....	19
1.4.1. Erotizm-Pornografi Sınıflandırması.....	23

İKİNCİ BÖLÜM KADIN BEDENİ VE CİNSELLİĞİNİN KURGULANIŞI

2.1. Kadın Bedeni ve Cinselliği Etrafında Örölmüş Mitler.....	29
2.1.1. Kadın Cinselliğine Tutulan Işık: Hite Raporu.....	37
2.2. Cinsel Devrim ve Kadın Özgürleşme Hareketi.....	41
2.3. Kadın Hazzının Kurgulanışı.....	46
2.3.1. Kadın Bakış Açısı.....	48
2.3.2. Kadınların Pornosu.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KADIN CİNSELLİĞİNİ KURGULAYAN BİR GÖRSEL MATERYALİN ELEŞTİRİSİ: FEMİNİST PORNOGRAFI

3.1. Feministlerin Pornografi Tartışmaları.....	58
3.2. İnternet Pornografisinin Öncesi-Sonrası ve Ana Hatları.....	62
3.2.1. Pornografinin Popöler Kültüre Etkisi.....	72
3.2.1.1. Pornografikleşen Popöler Kültürün Toplumsal Cinsiyet Sosyalizasyonuna Etkileri.....	79
3.3. Başka Bir Porno Mümkün Mü?.....	87

3.3.1. Kadınların Anaakım Pornografideki Hareket Kabiliyeti.....	89
3.4. Feminist Porno Nedir?.....	92
3.4.1. Feminist Pornoya Yön Verenler.....	95
3.4.2. Feminist Pornonun İlkesel Çerçevesi.....	100
3.4.2.1 <i>Dirty Diaries</i> Örneği.....	102
3.4.3. <i>Skin</i> Üzerinden Bir Karşılaştırma Denemesi.....	105
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA.....	113

GİRİŞ

Cinsellik ve temsilleri üzerinden geçmiş ve günümüz dünyasını, iktidar ilişkilerini, toplumsal hiyerarşileri anlamak mümkündür. Cinselliğin eşitsizlik ve cinsiyetçilikle yüklü olması, kadın bedeni ve fizyolojisinin olumsuz anlamlarla, eksiklikle kurulması, bunun yanı sıra haz arayışında kullanılan yetişkin içerikli görsel materyallerin bu eşitsizlikleri pekiştirmesi ve tekrar tekrar üretmesi feminizmin konusudur. Kadınlar açısından düşünüldüğünde cinsellikle ilgili daha yakıcı meseleler varken cinselliği olumlu yönleriyle yeniden tanımlamaya uğraşmak öncelikli bir uğraş gibi gelmeyebilir, ancak çoğu feminist için kadınların kendi hazlarını talep etme mücadelesi, eşit ücret ya da siyasal eşitlik kadar önemlidir.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2009 yılında Ersoy Soydan tarafından *Görsel Medyada Pornografi ve Kültürel Yansımaları* adıyla gerçekleştirilmiş doktora tez çalışması, kültürün pornografikleşmesine, anaakım medya ile pornografi ilişkisine, buna ilaveten pornografinin suç unsurlarına ve yasal düzenlenmelerine eğilmiştir. Bu çalışma, yine görsel materyallerde kadın cinselliği temsiline yoğunlaşırken hâkim anlatıların feminist perspektiften değerlendirilmesini içermektedir. Çalışmanın odak noktası, kadın hazzının kurgulanışının yetişkin içerikli görsel materyallerde temsiliyi incelemek ve feminizmin bu temsilleri nasıl değerlendirdiğini tartışarak mevcut yapılara ne tür alternatifler geliştirilebileceğini ele almaktır. Pornografi Türkiye'de daha önce hukuk, estetik, sinema, iletişim, reklamcılık ve psikoloji eksenlerinde ele alınmış ve birçok akademik çalışmaya konu olmuştur. Keza, müstehcenliğin medyatik üretimi ve kadın cinselliğinin sinemadaki izdüşümlerini incelemiş önceki çalışmalar da bu tezin temas ettiği ana hatlara odaklanmıştır. Bu tez, birçok disiplin kapsamında yapılan pornografi tartışmalarını bu defa feminizm bakış açısıyla ele almayı amaçlar.

Cinsellik ve haz temsilleri, gelişen teknolojiyle birlikte gittikçe daha çok günlük hayatın içinde yer almaya başlamıştır. İnternet bilhassa 90'lardan itibaren yetişkin içerikli görsel materyallerin büyük kitlelere erişimini sağlamış ve kurduğu anlatıyla gündelik yaşamı da etkilemeye başlamıştır. O kadar ki, toplumsal kültüre şeklini

veren, belli kadınlık ve erkeklik performanslarını, bedenle ilgili normları yaygınlaştırmaya muktedir bir fenomenden söz etmek mümkün hâle gelmiştir. Bu tezde feminizmin, pornografiyi cinselliğin ve bedenlerin özgürleşmesinde bir araç olarak görüp göremeyeceği ve feminist perspektiften bir pornografinin mümkün olup olamayacağı tartışılmıştır. Cinsellikle ağırlıklı olarak şiddet ekseninde ilişki kuran feminizmin pornografi konusundaki tavrı, kadınların birey olarak ortaya çıkma, kendi isteklerini, beğeni ve hazlarını talep etme gibi hayati unsurlar düşünüldüğünde ne olmalıdır sorusu çalışmanın ana hatlarından birini oluşturmaktadır.

Tezin amacı kadın cinselliğini ve hazzını kuran unsurları irdelemek ve bu unsurların yetişkin içerikli görsel materyallerdeki tezahürüne bakmaktır. Pornografiyi var edip şekillendiren tarihsel koşulları ve feministlerin pornografi tartışmaları üzerinden günümüz anaakım internet pornografisinin etkilerini değerlendirmek, ayrıca pornografinin cinsiyetçilik, şiddet ve ırkçılıktan beslenen hâkim senaryolarını deşifre etmek çalışmanın kapsamına giren diğer konuları oluşturmaktadır.

Tez üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde cinsellik, müstehcenlik, erotizm, pornografi gibi temel kavramlar ele alınarak her birinin kendi tarihsellikleri içinde son derece karmaşık yapılara işaret ettikleri, atfedilen anlamlar açısından dönemden döneme kültürden kültüre değişiklik gösterdikleri, ancak iktidar ilişkilerini deşifre etmek açısından da bir o kadar önemli olduklarına değinilecektir. Çalışmanın bir anlamda sözlükçesini oluşturan bu kavramlar, tez boyunca yapılacak cinsellik ve pornografi tartışmalarının anlaşılması açısından önemlidir. Bölümde ayrıca pornografinin kısa tarihçesine yer verilecek ve erotizm ile pornografi karşılaştırması üzerinde durularak kavramların öne çıkan özelliklerinin altı çizilecektir.

İkinci bölümde kadın bedeni ve cinselliğinin etrafını çevreleyen mitler üzerinde durularak cinselliğin ve bedene dair tanımlamaların nasıl inşa edildiği ele alınacak ve buradan hareketle bu insanın kadınların kendi beden ve cinsellik algıları üzerinde ne tür etkileri olduğunun izi sürülecektir. Feministler 70'lerdeki cinsel özgürleşme dönemini ve bu sürecin kadınlar için yeteri kadar özgürleştirici olup olmadığını tartışmıştır. Bu açıdan, kadınların kendi özgün cinselliklerini nasıl yaşayabilecekleri

bu bölümün ana sorusudur. Bölümün devamında kadın hazzının kurgulanışına, eril bakışın bu süreçteki etkisine yer verilecektir.

Tezin en kapsamlı kısmı olan üçüncü bölümde ise öncelikle feministlerin günümüze dek uzanan pornografi ve seks konularındaki tartışmalarına yer verilecektir. 70'lerde başlayan pornografi tartışmaları, feministler arasında gruplaşmalara sebep olmuştur; ancak konu her yönüyle ele alınıp tartışılmış, pornografinin siyasal ve toplumsal örüntüleri deşifre edilmiştir. Bu tartışmalar tezin kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Teknolojinin gelişmesiyle biçim ve içerik açısından şekil değiştiren pornografi, günümüzde hemen herkesin istediği an ulaşabileceği hâle gelmiştir. İnternet pornografisi gündelik yaşamı, toplumsal cinsiyet sosyalizasyonunu ve popüler kültürü etkilemekte, hâkim cinsel senaryoları toplumsal eşitsizlikleri pekiştirip şiddeti görünmez kılmaktadır. Pornografinin feminist ve queer perspektifle ele alınmasının kendini bir ihtiyaç olarak hissettirdiği günümüzde "Başka bir pornografi mümkün mü?" sorusu cevaplanmayı beklemektedir. Bölümün son kısmında feminist pornonun ne olduğu, neyi amaçladığı detaylandırılacak ve feminist pornonun ilkesel çerçevesi çizilecektir. Son iki başlıkta ise *Dirty Diaries* adlı feminist porno film seçkisinden bahsedilecek ve yine bu seçkide yer alan *Skin* adlı kısa film, anaakım pornografıyla farklılıkları üzerinden söylem analizine tâbi tutulacaktır.

Tezin sonuç kısmında ise bu çalışmanın literatürde nasıl bir boşluğu doldurduğuna değinilecek ve feminist perspektifte üretilen işlerin anaakım pornografinin cinsiyetçi, dışlayıcı ve toplumsal hiyerarşileri derinleştirip yeniden üreten anlatılarına nasıl bir alternatif oluşturacağı ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde tez boyunca tartışılacak meselenin anlaşılması açısından büyük önem taşıyan cinsellik, müstehcenlik, erotizm ve pornografi gibi bazı temel kavramlar ele alınacaktır.

1.1. Cinsellik

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde "cinsel" için "Cinsiyetle ilgili, cinsî, eşeyssel, seksüel" tanımı verilirken "cinsellik" için ise iki tanım verilmektedir. Bunlardan birincisi "Cinsel özelliklerin bütünü, eşeysellik", ikincisi ise "Sevişme duygusu, seksüellik"tir (TDK, t.y.).

Oxford English Dictionary'de de içerik açısından TDK'ya yakın bir tanımlama getirildiği görülmektedir: 1."cinsel hisler duyma kapasitesi". 1.1 kişinin cinsel yönelimi ya da tercihi 1.2 cinsel faaliyet (Oxford Dictionaries, t.y.).

Anthony Giddens "cinsellik" kavramının ilk defa 19. yüzyılda görüldüğünü ve kelimenin biyoloji ve zoolojinin teknik jargonunda kullanıldığını belirtir. Ancak, Giddens'a göre, yüzyılın sonuna doğru, yaygın olarak bugün bizim için sahip olduğuna yakın bir anlama ulaşmıştır (2010: 27).

Cinsellik, insanların cinsel varlıklar oluşunu kapsadığı gibi cinsel eylemleri de kapsar; ancak sadece vücut parçalarından ya da seksten ibaret de değildir. Cinselliğin içinde cinsel kimliğimiz, toplumsal cinsiyet rollerimiz, cinsel yönelimlerimiz, bedenimiz hakkındaki hislerimiz, cinsellikle ilgili deneyim, düşünce, fikir ve fantezilerimiz ve elbette yakınlık, şefkat, sevgi, haz ve keder de vardır (Sexuality Resource Center for Parents, t.y.). Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) tanımında bunlara ilaveten, bizim tez boyunca en çok açmaya çalışacağımız ilişkiler ağı vardır: Cinselliğimiz "biyolojik, psikolojik, kültürel, hukuki, tarihî, dinî ve manevi faktörlerin etkileşiminden" de etkilenir (WHO, 2006a).

Görüldüğü üzere kavram salt biyolojik boyutu içermemekte, işin içine "duygusal, entelektüel, sosyal" boyutlar da girmektedir. *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*'ndeki cinsellik tanımı da konunun biyolojiyle sınırlı kalmadığını, cinsel tutum, davranış ve edimlerin bir toplumsallık içinde varolduğunu dile getirir:

Cinsellik daha geniş olarak, bu kullanımların toplumsal kuruluşu, yani bu pratiklerin biçimlendirilmesi ve düzenlenmesi olarak tanımlanabilir; söz konusu kuruluş, dönemlere ve toplumlara göre değişiklik gösteren bir kurallar ve normlar bütünüdür. Bu kurallar ve normlar bazı cinsel edimleri yasaklar, bazılarını ise buyurur ve bu edimlerin birlikte gerçekleştirilebileceği, gerçekleştirilmesi gerektiği ya da gerçekleştirilmemesi gerektiği kişileri belirler. (Lhomond, 2009: 64)

Diğer bir deyişle cinsellik, farklı dönem ve toplumlarda "değişiklik gösteren bir kurallar ve normlar bütünü" olarak değerlendirilmektedir.

Michel Foucault, *Cinselliğin Tarihi*'nde cinselliğin ve hazzın iktidarlar tarafından şekillendirildiğini belirtmiştir. Cinsellik kategorilerinin norma uygun olup olmadığı da iktidar ve gelenek bağlamlarında biçimlenmiştir. Cinsellik tarihi, iktidarın tarihidir ve bunun üzerinden bedeni, bilinci ve belleği anlamak mümkündür (Akt. Kahraman, 2010: 197).

Dolayısıyla cinsellik ve onun tarihi, tıpkı Jeffrey Weeks'in belirttiği gibi, bize erotiğin nerede'si ve niçin'inden daha fazlasını anlatmaktadır. Cinsellik; öznel anlamlandırmalar, toplumsal tanımlardır, ancak bize düşüncenin ve değişen erotik uygulamaların tarihini vermesi açısından da önemlidirler (2002: 32). Farklı dönem ve toplumlarda değişiklik gösteren kurallar ve normlar söz konusuysa o hâlde her yerde ve her zaman aynı anlama gelen, içini herkesin aynı şekilde doldurduğu bir tanımla karşı karşıya olduğumuzu söylemek yanlış olur. Benzer bir şekilde Carol S. Vance de, "cinselliğin yaş, sınıf, etnisite, fiziksel yapabilirlik, cinsel yönelim ve tercih, din ve bölgeye göre farklı düşünülebilir, deneyimlenebilir, şekil alabilir" olduğunu belirtmiştir (1984: 17).

Anlaşılabileceği üzere cinsellik verili bir durum, sabit bir kategori değildir. Peki cinselliğin her yerde her dönemde geçerli olan katı bir çerçeveye sahip olmayışı, belirli bir toplumun, devlet düzeninin, dönemin, kültürün anlaşılmasına katkı sağlayan bir kategori olmasının önüne geçmiş midir? Görünüşe göre hayır. Weeks'in de

belirttiği gibi, bütün toplumlar cinselliği organize etme ihtiyacı hissetmiştir, ancak cinselliğin "her biri kendi biricikliği içinde ve karmaşık bir örüntünün parçası olarak anlaşılması gereken" birçok tarihi vardır (Weeks, 2002: 30). Cinselliğin inşasına bakmak, bu karmaşık örüntüyü mümkün olduğunca anlamamızı sağlayacaktır. Cinsellik acaba nasıl biçimlenir, sosyal ve siyasal yapılara nasıl eklemlenir, toplumsal olarak nasıl inşa edilmiştir?

Weeks'e göre modern cinsellik iki ana kaygının kesişiminde şekillenip tanımlanmıştır: 'Özne ve toplumsal birey olarak kimiz, kiminle birlikte oluyoruz' ve 'bir bütün olarak toplumun doğası ve yönlendirmesi'. Devlet; ekonomik refah, ulusal güvenlik, sağlık ya da ahlaki normlar sebebiyle bireylerin özel hayatlarına müdahale eder. Böylece cinsellik, siyasal açıdan da önem kazanmıştır; aile yaşamı, erkek-kadın, yetişkin-çocuk ilişkisi, normallik-anormallik gibi konular gündeme gelmiştir. Devlet, izin verilenler-verilmeyenler, masum-müstehcen türünde kategoriler belirleyerek cinsellik konusunda önemli bir rol oynamıştır. Weeks, devletin, ahlaki düzenleme yapan kurumları vasıtasıyla cinsel düşünce iklimini şekillendirebildiğini, sağlığı ve refahı düzenleyerek evlilik, çocuk yetiştirme gibi alanlarda belirleyici olabildiğini söyler. Devlet bunları kurumsal aygıtları, yasakları, cezaları ve aldığı kararlarla yapar (Weeks, 2002: 34). Bu süreçte ırk, toplumsal cinsiyet ve sınıf kaçınılmaz olarak iç içe geçer ve bunlar sınırları keskin kategoriler de değildir. Can alıcı nokta, cinselliğin birbirini içine geçen bir dizi karmaşık pratikler yoluyla inşa ve yeniden inşa edildiğidir (Weeks, 2002: 36). Dolayısıyla sadece devletin değil, güç ilişkilerini içeren başka yapıların, başka kategorilerin de sürece etki ettiği bu karmaşık örüntüde cinsellik kendi farklılığı ve biricikliği ile ele alınmalıdır.

Buraya kadar değindiklerimizden anlaşılacağı gibi, cinsellik farklı katmanları olan, girift, akışkan, biricikliği ile ele alınması gereken bir kavramdır. Kate Millett *Cinsel Politika*'da, cinsel ilişkinin bir boşlukta yer almadığının altını çizer. Cinsel ilişki, biyolojik ve fiziksel bir olgu gibi görünebilir, ancak kültürü meydana getiren davranış ve değerlerle yüklüdür. Dolayısıyla cinsellik, politik nitelik taşıyan bir sınıflamadır. Millett, tıpkı baskıcı koşulların devamı için ırklar arasındaki politik olayların incelenmesinin ırkçılığa dair bilgi vermesi gibi, cinsel ilişkiler konusundaki bir araştırmanın da tarih boyunca bir ezme ve ezilme ilişkisini deşifre edeceğini belirtir. Ona göre cinsellik alanında bir grubun, bir başka grupça ezilmesine dayanan düzen

hâlen varlığını sürdürmektedir. Erkeklerin kadınlar üstündeki egemenliği doğuştan kazanılmış bir hak olarak görülmektedir. Bu, bir "iç sömürü" düzenine yol açmıştır. Millett, bu düzenin her türlü ırk ayrımı ve sınıf bölünmesinden daha katı ve sürekli olduğunu ifade eder. Cinsel egemenlik, görünürdeki kadın erkek eşitliğine rağmen, hâlâ en yaygın ideoloji olarak varlığını sürdürmektedir (Millett, 2011: 44-7).

Görüldüğü gibi, cinsellik konusuna odaklanan çalışmalar cinselliğin her dönem, toplum ve kültür için farklı tanımlara sahip olduğunu vurgularken onun biyolojik olmaktan öte siyasal, toplumsal ve kültürel yapılarla iç içe geçtiğine dikkat çekmiştir. Bu açıdan, cinselliğin ve ona atfedilen anlamların incelenmesi, insanlık tarihi, devletler, toplumlar, kültürler ve siyaset hakkında bize birçok bilgi vermektedir. Bir sonraki bölümde, somut iktidar ilişkileriyle biçimlenen cinselliğin farklı dönem ve kültürlerdeki özellikleri ele alınarak cinsellik kavramının toplumsal inşasının nasıl çeşitlendiği ve bu konuda genellemeler yapmanın zor olduğu irdelenecektir.

1.1.1. Cinselliğin Farklı Dönem ve Kültürlerdeki Yeri

Cinselliğin temelde kültürel bir olgu olduğu, sabit biçimde var olmadığı, verili bir anda kültür içinde olup bitenle ilişki içinde yaratılmasının, feministler için değerli bir yaklaşım olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü üreme, şiddet, nesneleştirme gibi bir dizi toplumsal sorun cinsellik etrafında yoğunlaşmıştır. Seks terapisti ve psikolog Leonore Tiefer, cinselliğin ilişkilendiği yapılara dikkat çekmiş ve durumu net bir şekilde ortaya koymuştur: "Sorun, insanların orgazma ulaşp ulaşmamaları değil, hangi ekonomik ve toplumsal güçlerin etkin olduğuyla ilgilidir" (Brennan, 1999).

Tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamların beden ve cinselliğe anlam kazandırdığına dikkat çekmek önemlidir. Çünkü toplumların normatif değerleri birbirlerinden farklılık gösterir ve bir toplumun, bir kültürün doğal, dolayısıyla değişmez varsaydığı şeyler başka toplum ya da kültürler için, hatta aynı toplum için farklı dönemler söz konusu olduğunda bile geçerli değildir. Fatmagül Berktaş cinsel edimlerin bağlamlara göre cinsel sayılıp sayılmadığını vurgulayarak "Herhangi bir deneyimin cinsel bir nitelik kazanması, ona toplumsal olarak öğrenilmiş anlamların atfedilmesine bağlıdır" demiştir (2009: 62). Elbette bu bağlamlar iktidarla ilişkilendirme biçimleriyle kurulur.

Selçuk Candansayar'ın dile getirdiği gibi "Cinsellik ve cinsel ilişki tarzları kültür üretiminin başlamasıyla (insanlaşma) birlikte iktidar ilişkisinin yeniden üretildiği temel alanlardan biri olmuştur" (2011: 164).

Dolayısıyla cinsellik "doğal" değil, tarihsel bir kurgudur. Elbette biyolojik bir veçhesi vardır, ancak ona yakıştırılan anlamlar toplumsal bir insanın ürünüdürler. Candansayar'a göre iktidar, toplumların kendilerini doğal ve normal olarak tanımlamaya yönlendirir ve bu yönelişin kapsamı içinde "başka türlü olması mümkün olmayan", "ezeli ve ebedi olan" gibi anlamlar vardır (2011: 150). Bu minvalde Michel Foucault'nun da cinselliğin doğal ya da insan hayatına ait bir olgu olmadığını belirttiğini hatırlamak gerekir. Ona göre cinselliğin kökeni biyolojikten ziyade tarihsel, toplumsal ve kültürelidir. Foucault, biyolojinin etkisini göz ardı etmez, ancak kurum ve söylemlerin cinselliğin oluşumunda çok daha büyük bir etkisi olduğuna dikkat çeker (Akt. Spargo, 2000: 11-12).

Bunun bir sonucu olarak farklı toplum ve kültürlerin kendi özgül cinsellik anlayış ve pratiklerinin olması çok normaldir; cinselliği yorumlama şekilleri bize cinselliği saran örüntüler hakkında pek çok şey söyler. Farklı kültürler, vücudun imkânlarını bambaşka şekillerde anlamlandırmışlardır. Tüm toplumların bütün dönemlerini kapsayacak şekilde cinsel pratiklerini karşılaştırmak bu başlık için imkânsız olsa da bazı farklılıklara (ya da benzeşen noktalara) dikkat çekmek, bize cinselliğin içinde olduğu bağlamlara göre yorumlandığına dair daha net bir tablo çizecektir.

Jeffrey Weeks (2002: 32), her toplumun erotik yaşama ilişkin düzenlemeler yapma gereği duyduğunu ancak hepsinin bunu Batı gibi takıntılı bir kaygıyla yapmadığını söyler. Çocuk cinselliği, evlilik, eşcinsellik ve üreme konularında farklı kültürler farklı şeyler söylemektedir. Hatta bazı toplumların erotik faaliyetlere gösterdiği az ilgiden ötürü asexual damgası yediği bile olmuştur. Müslümanlar da heteroseksüel olduğu müddetçe dinsel ve cinsel olanı iç içe geçirmekte, cinselliğe karşı lirik bir bakış açısı geliştirmekte bir beis görmemiştir (Abdelwahab Bouhdiba'dan akt. Weeks, 2002: 33). Hâlbuki Hristiyan geleneğinin varisi olan Batı, cinsellikte ahlaki bir ıstırap ve çatışma görmeye odaklanmış; ruh ve ten, zihinle beden arasında kalıcı bir ikilik üretmiştir. Bu da bedeni aynı anda hem reddeden hem de onunla takıntılı bir şekilde uğraşan bir kültür ortaya çıkarmıştır (Weeks, 2002: 33).

Foucault da Doğu ve Batı'daki cinsellik anlayışları arasında bir ayrıma giderek cinselliğin Doğu'da "ars erotica" (erotik sanat) Batı'da ise "scientia sexualis" (cinsel bilim) olduğunu söyler. Ona göre Çin, Japonya, Hindistan, Roma, Arap-Müslüman toplumları gibi kadim ve Batılı olmayan kültürlerde cinsellik, pratikle ve zamanla biriken, hazların başkalarına aktarılmasını sağlayan deneyimler yoluyla şekillenir. Batı ise cinselliğin bilimsel hakikatlerinin, günah çıkartmada olduğu gibi itiraf edilmesine odaklanmıştır (Foucault, 2010: 48-9). Hasan Bülent Kahraman bu farklılık ile ilgili olarak Foucault'dan hareketle, Batı'nın cinselliği inceleyip sorgularken Doğu'nun onu bir sanat olarak gördüğünü ve olduğu gibi kabul ettiğini belirtir. Ona göre Doğu, (bu bölüm içinde ayrıca irdeleneceğim) erotizmi tıpkı diğer sanatlar gibi sadece yaşamış, zenginleştirip dönüştürmüştür, oysa Batı onu vücuda girmiş ve teşhis edilmesi gereken bir mikrop gibi görmüş, bu sebeple de onu gizleme yoluna gitmiştir. Kahraman, Hint minyatürlerinde cinsel eylemin tüm açıklığıyla sergilenmesini bu tezata örnek olarak verir ve Batı'da cinselliğin saklanması, "onun izlenmesini de sorunlu bir hâle getirmiştir" der (2010: 6). Her ne kadar farklılıklar üzerinden belli karşılaştırmalar yapmak cinsel pratiklerin farklı yerlerdeki tezahürlerini sergilemek yönünde bir çabadan kaynaklanmışsa da, kavramların akışkanlığını düşününce bu tarz tanımların "Batı'da şöyledir, Doğu'da şöyledir" türü ikilikleri yeniden üretmesi de aslında kaçınılmazdır.

Marcus Field, Eski Yunan'dan günümüze kadar Batı'nın cinsel davranışına göz atarak kavramın tarihsel izini sürer. Field; afrodizyak, erotizm, eşcinsellik, narsizm, oğlancılık gibi terimlerin hepsinin eski Yunan dilinden gelmekte ve bunların bize o günün toplumu hakkında çok şey söylemekte olduğunu belirtir. M.Ö. 6. yüzyıl başından 4. yüzyıl başına dek, oğlancılık kültürü Atina'da çok yaygındır (Field, 2008). Hatta Thebai, Sparta ve Girit'te tüysüz oğlanlar ve onlara akıl hocalığı edecek yetişkin erkekler arasındaki fiziksel, eşcinsel ilişki teşvik edilmiştir. Helenistik dönemde farklı bölgelerde hadım ve efemine oğlan kölelerle eşcinsel ilişki kurulduğu bilinmektedir. Roma'da erkeklerin köleleriyle ne yaptığına karışılmaz, ancak eşcinsel ilişkinin "alıcı" tarafında olması hâlinde erkeklerle alay edildiği ve dışlandığı bilinmektedir (Cardoso ve Werner, 2003: 205). Yani aslında günümüzde bildiğimiz anlamda bir eşcinsellik kültürü o dönemde yoktur. Candansayar, Antik Yunan, Roma ve daha sonra değineceğimiz gibi Doğu'da, ilişkideki rol dağılımının esas olduğunu belirtir.

Aktif/pasiflik durumunun belirleyici olduğu iliskide norm olan aktiflikken, "girilen" olmak edilgenlikle, dişilikle, erkek olamamakla bir tutulmuştur. Kadınlarda lezbiyen iliski, böyle bir girilen/sokulan iliskisi olmadığı için, zararsız görülmüştür (2011: 153).

Cinselliğin yaşanma biçimlerini büyük oranda etkileyen faktörlerden biri de dindir. Örneğin Hristiyan kilisesi ensest, mastürbasyon, oral seks, anal seks ve eşcinselliği günah saydığını ve şiddetli bir şekilde cezalandırdığını belirtmiştir (Field, 2008). Reay Tannahill, MS 400-1000 arası Hristiyan ahlakının Batı düşüncesinde inanılmaz fel edici bir etkisi olduğunu belirtir. Cinsellikle ilgili kuralların çoğu Eski Ahit'ten gelmektedir. Bilhassa "cehennem ateşi" bunların içinde caydırıcılığı en yüksek olanlardan biri olarak göze çarpar. şehvet ve seks Âdem'le Havva'nın ilk günahıyla iliskilendirilmektedir. İlk Hristiyanların, sekse ne denli kötü gözle baktığının bir göstergesi de İsa'nın bedensel temas olmadan ana rahmine düştüğünü iddia etmiş olmalarıdır (Tannahill, 2003). Avrupa'da Ortaçağ cinselliğe ve bedene büyük bir antipatinin sergilendiği dönemdir, eşcinselliğe bakış da olumsuz anlamda büyük bir değişime uğramıştır. Ancak 18. ve 19. yüzyıllarda daha önce Foucault'nun da söylediğini belirttiğimiz dindeki itiraf uygulamasının devletlerin ekonomik genişleme arzusuyla birleşmesi, toplum için güvenlik tehdidi olarak tanımlanan bedenlerin (mesela erkek eşcinseller) söylem ve kurumlar yoluyla kontrol altına alınmaya çalışılmasına yol açmıştır (Parrott, 2014: 88).

Benzer bir biçimde Gayle Rubin de, Aziz Pavlus'un ardından gelen Hristiyan geleneğinin büyük bir kısmının cinselliğin günah olduğunu söylediğini belirtir. Evlilik içi ve üreme amaçlı yapıldığı müddetçe ve zevk verici yönünün keyfinin fazla çıkartılmaması koşuluyla hoş görülebilir. Bu düşünce, cinsel organların zihin, ruh, kalbe kıyasla daha değersiz, vücudun daha az kutsal parçaları olması savından ileri gelir. Rubin'in belirttiği üzere sekse daima şüpheyle yaklaşılır; masumiyeti kanıtlanana kadar suçludur. Erotik davranışlar, evlilik ve üreme içinde hoş karşılanabilir. Rubin ağdaş batı toplumlarında bu hiyerarşinin sürmüş olduğundan söz eder. Cinsel eylemler hiyerarşik bir cinsel değer sistemine göre değerlendirilir. Çember, makbuln sınırları dışında kalanlar tarafından tehdit edilen bir sistemdir. Bu hiyerarşinin en tepesinde heteroseksüellik, evlilik, tekeşlilik ve üreme amaçlı cinsel eylem ve kimlikler vardır (Rubin, 2007: 158).

Peki cinselliği özel bir inceleme alanı olarak ele alan Doğu'da durum nedir?

Serena Nanda, Bullough'a referansla, Hinduizm ve İslam'ın seks yanlısı dinler olduğunu söyler. Her ikisi de daha geniş yelpazede bir cinsel ifadeye karşı hoşgörülüdür, Batı kültürünün Yahudi-Hristiyan dinî mirasına göre daha özgürlükçüdür. Nanda, Richard Lannoy'a referansla, Hinduizm'in insanların, kurtuluş, mutluluk, bilgi ve cinsel haz gibi nihai hedeflerine ulaşmak için farklı yollardan geçmesini açıkça kabul ettiğini, çünkü insanların yapabilirlikleri ve vasıfları açısından farklılık gösterdiğini belirtir. Bu sebepten Hinduizm, kişinin tabiatına göre farklı bir etik anlayışa büyük bir hoşgörü göstererek müsaade eder (Nanda, 2007: 247).

Montgomery Hyde, Hint kültüründe cinselliğin barındırdığı farklılıklara çeşitlilik gözüyle bakıldığını ve cinselliğin bir aşk sanatı şeklinde yaşandığını dile getirirken erotik pornografi hakkındaki ilk ayrıntılı eserin M.S. 4. yüzyılda Vatsayana tarafından Batı Hindistan'da, yazıldığının sanılmakta olduğunu belirtir. Önce Sanskritçe yazılan, ardından pek çok dile çevrilen Kama-Sutra adlı bu eser, aşk sanatı üzerine yazılmış en ayrıntılı sosyal ve psikolojik inceleme olma niteliğini belki de hâlâ korumaktadır. Kitapta, hayattaki en büyük üç amaçtan biri olarak kabul edilen *kama* (cinsel zevk) incelenir. Diğer iki amaç ise *dhama* (din ve ahlak) ve *artha*'dır (zenginlik ve refah). Vatsayana'ya göre cinsel doyum, sağlık açısından tıpkı gıda gibi gereklidir ve bu nedenle de din ve refah kadar elzemdir (Hyde, 1986: 84).

Hyde, Kama Sutra'nın, Vatsayana'nın yaşadığı dönemin cinsel yaşamını tarafsız bir şekilde yansıttığını belirtir. Poligami ve kurtizanlar yaygındır. Bakire olarak yetiştirilen kızlar kendi sınıflarının içinden ya da dışından istedikleri biriyle aşk evliliği yapabilmıştır. Kurtizanlar saygıdeğer erkeklerle evlenebilmiş, dullar da kocalarının ölümünün ardından yeniden evlenebilmiştir. Vatsayana, aşk evliliklerini onaylamış ve cinsel isteklerini karşılayabilmeleri için eşlere yol göstermiştir. Bu bakımdan cinsel eğitimin öncüsü sayılmaktadır (Hyde, 1986: 85).

Hint kültüründeki erotik aşkı öğütleyen metinlerin benzeri Osmanlı'da da mevcuttur. Murat Bardakçı *Osmanlı'da Seks* adlı çalışmasında cinsel sağlıkla güç artırıcı ilaçlardan, aşk teknikleriyle fizyolojik bilgilerden bahseden "Bahnameler"i padişahın sıradan vatandaşına, isteyen herkesin elinin altında olduğunu belirtir.

Hintlilerin *Kama Sutra*'sı veya Arapların *Kokulu Bahçesi* gibi, doğunun cinsel klasikleriyle boy ölçüşebilecek zenginlikte bir cinsellik edebiyatı vardır. "Muzır" ve "müstehten" in kavram ve de yasa olarak mevcut olmadığı, cinsellik konusunda istenen her şeyin serbestçe yazıldığı Osmanlı'nın 16. ve 17. yüzyılından bir dolu örnek verilebileceğini dile getiren Bardakçı cinsellik öğelerine sadece edebiyatta değil, musikî, tarihî kaynaklar ve minyatürde de sıklıkla rastlanıldığını belirtir. Osmanlı tarihi boyunca genel ahlaka aykırı bulunarak toplatılan yalnızca iki kitap vardır. Bunlar 19. yüzyılda yayınlanmış Enderunlu Fazıl'ın *Zenanname*'si ve Mehmed Rauf'un *Bir Zambağın Hikâyesi*'dir. II. Abdülhamid döneminde cinselliği konu alan kitaplar basılır, cinsel yayın özgürlüğünün yaygınlaşması ve bu yayınların çok ilgi görmesi ise İttihat ve Terakki dönemine rastlar (Bardakçı, 2005).

Cinsellik hakkında olumlu düşünceler, Çin'de M.Ö. 5. yüzyılda yayılmaya başlayan Taoizm'in felsefî ve dinsel klasik metinlerinde de mevcuttur. "Yin ve Yang'ın (karı ve kocanın) cinsel birleşmesiyle gökler ve yeryüzü huzura ve dinginliğe kavuşur", "...gökler kadını ve erkeği birbirine cazip kılar ki hayat devam edebilsin". Bu topraklarda yayılmış Tantrizm'de de Taoizm'in bazı mezheplerine benzer bir şekilde cinsellik çok başat bir konudur ve cinsel birleşmeye özel önem atfedilir. Oysa günümüz Çin totaliter devletinin, bireylerin cinsel hayatı üzerinde tam bir tahakkümü vardır. Yasalar nezdinde ve ahlaken tanınan tek cinsel davranış evlilik içindeki heteroseksüel cinselliktir. Çoklu aşk, evlilik öncesi ve harici ilişki, fuhuş, eşcinsellik ve daha birçok cinsel pratik yasa dışıdır. Pornografi ve çıplaklık da yasaktır; dans gibi cinsellik iması olabilecek sosyal aktiviteler bile kısıtlamaya tâbidir (Ruan ve Lau, 2004: 185).

Daha önce Antik Yunan ve Roma'da eşcinsellikten bahsetmiştik. Janet Afary ve Kevin B. Anderson, Ortadoğu ve İslam toplumlarındaki eşcinselliğe baktıkları makalelerinde, üç semavi dinin de eşcinselliği iğrenilecek ve ölümle cezalandırılacak bir şey olarak değerlendirdiğini, ancak örtük tavırlarının bu denli katı olmadığını ileri sürer. Eski Ahit ve Talmud, üreme emrine uymadığı, karısına karşı yerine getirmesi gereken yükümlülükleri yerine getirmediği gibi gerekçelerle erkek eşcinselliğini yasaklar (Eron'dan akt. Afary ve Anderson, 2011: 252). Aynı şekilde Kur'an'da da her iki cinsin kendi aralarındaki ilişkisi için katı ihtarlar bulunmaktadır. İslam cinsel arzuyu onaylar, fakat bunun evlilik sınırları içinde kalması gerektiğini söyler. Ancak

"pratikte" kamu düzenini bozmadığı, uluorta sergilenmediği müddetçe hemcins ilişkiler görmezden gelinmiş, hatta hoş görülüp kabul edilmiştir (Khalid'den akt. Afary ve Anderson, 2011: 253). Klasik Fars edebiyatı şiirleri, homoerotik göndermelerle, güzel genç oğlanlar ve oğlancılığa yapılan övgülerle doludur. İnsan güzelliğinin ideali haline gelen oğlanlara hem Fars hem Türk şiirinde methiyeler düzülmüştür. Sadece sarayda değil, kamusal alanda da eşcinselliğe ve homoerotik ifadelere hoşgörüyle bakılmıştır (Schimmel'den akt. Afary ve Anderson, 2011: 254). Paştun kültürü ve şiirinde bir erkeğin aşk nesnesinin çoğunlukla oğlan ya da genç bir erkek olduğu gözlemlenmiştir. Pasif eşcinsel ile ilişkiye girmiş adamlar dışlanmaz, haklarında kötü konuşulmaz (Lindholm'den akt. Afary ve Anderson, 2011: 255). Dolayısıyla Antik Yunan ve Roma'daki eşcinsel pratiklerdeki rol dağılımı doğu kültürlerinde de mevcuttur diyebiliriz.

Afary ve Anderson; Kur'anda açık bir şekilde yasaklanmış olsa da Afganistan, İran ve Ortadoğu'nun çeşitliği yerlerinde eşcinselliğin yaygın olmasını kültürel hoşgörüye ve arınma ritüellerine bağlar. Dinsel risalelerde, livata yapmış erkeğin arınması için gereken ritüeller (gusül abdesti alma, oruç tutma, fakirlere zekât verme vb.) ayrıntılı şekilde anlatılır. Yani abdest alınıp tövbe edildiği takdirde cinsel ihlal olarak görülen edimlere hoşgörüyle yaklaşılabilir. Ancak hemcins ilişkilerin yaygınlığı, bir gey hayat tarzının, sivil hakların ve hukuki eşitliğin de tanındığı anlamına gelmemelidir. Göz önünde yaşanmadığı müddetçe hoşgörüyle karşılanan bu ilişkide statüyle belirlenen bir hiyerarşi vardır ve söz konusu ilişkideki oğlanın ilişkinin pasif nesnesi olduğu varsayılır (2011, 257-59).

Irvin Cemil Schick de bu durumla ilgili olarak aktif rolde yetişkin bir erkeğin, pasif roldeyse bıyıkları terlememiş, genç bir oğlanın olduğuna, dolayısıyla bugün aslında pedofili olarak tanımlayabileceğimiz bir birlikteliğin olduğuna dikkat çeker. Olayın daha ziyade rollerle ilgili olduğunu dile getiren Schick, yetişkin erkeklere düşen rolün aktif olmak, yani girmek, sokmak olduğunu söyler. Bu açıdan, tarafların ilişkisine bugünkü anlamıyla eşcinsellik demek anakronik bir hata olacaktır. Schick'e göre birçok eserdeki eşcinsel öğeler de mecazidir. Yetişkin erkeklerin genç oğlanlara yazdığı aşk şiirleri ortada fiili bir cinsel ilişkinin olduğunu göstermez. Allah'ın mutlak güzelliğini çağrıştırmak için seçilen nesneler bazen bir oğlan da olabilmektedir. Hem zaten İslamî toplumlarda kadınlardan şiir ve hikâyelerde söz edilmesi terbiyeye

sıgmayacağından konu olarak genç erkeklerin seçilmiş olması daha akla yakın bir ihtimaldir (Schick, 2014).

Burada Çin'den de örneği eşcinsellik üzerinden vermek, aynı toplumun farklı dönemlerinde aynı cinsel pratiğe bakışının ne denli değişebildiğini vurgulamak açısından isabetli olacaktır. Resmî Çin kayıtları İlkbahar-Sonbahar ve Çin-Han Dönemi boyunca (M.Ö. 770-24), erkek eşcinselliğinin suç ya da ahlaksız bir davranış olarak görülmediğine işaret etmektedir. Hatta bilakis asil bir davranış olarak da nitelendirildiği olmuştur. Ne var ki bu olumlu bakış, günümüz Çin toplumuna dek varlığını sürdürememiş ve erkek eşcinselliği 1980 Ceza Kanunu'nda "gangster faaliyeti" olarak tanımlanmıştır. Şu anki Ceza Kanunu'nda eşcinsellerin durumuna ilişkin özel bir ifade olmasa da eşcinsellik, holiganlığa dâhil edilmektedir ve yasa gereği holigan davranışlar tutuklama ve cezaya tâbidir (Ruan ve Lau, 2004: 186).

Buraya kadar olan kısımdan anlaşılacağı üzere, farklılıkların ve benzerliklerin altı çizilerek, cinselliğin ve cinsel pratiklerin gerek tarihsel gerekse toplumsal anlamlarının ne denli çeşitlendiği ortaya konmak istenmiştir. Kavramın etrafındaki anlam örüntülerinin birçok değişkenle ilişkilenecek ve çeşitlenmesinden ötürü tek, mutlak, doğal bir cinsellik anlayışı tanımlamak mümkün değildir. Her biri kendi özgüllüğü içinde anlaşılması gereken yapılar, anlamsal bir kesinlik göstermez. Bir sonraki başlıkta tezimin ana meselesini tartışırken kullanacağım temel kavramlardan biri olan "müstehcen" kavramı bu perspektiften incelenecektir.

1.2. Müstehcenlik

"Ahlaka uygun olan ya da olmayan kitap diye bir şey yoktur. Kitap denen şey ya iyi yazılmıştır ya da kötü. Hepsi bu."

Oscar Wilde, *Dorian Gray'in Portresi*

Kubbealtı Sözlüğü'nde "müstehcen" şu şekilde tanımlanmaktadır:

sıf. (Ar. istiḥcān "çirkin bulmak, ayıplamak"tan mustehcen) Edep ve hayâ duyguları ile bağdaşmayan, edep ve ahlâka aykırı, açık saçık, ayıp (Kubbealtı Sözlüğü, t.y.).

Hukuk alanındaki kullanımına baktığımızda ise yine bu vurgunun olduğunu görürüz; açık, saçık ve edebe aykırı anlamları taşıyan "müstehten", bu niteliğe sahip yazılı veya görsel materyaller veya yayınlar için kullanılır. Müstehtenlik ise içeriğinde müstehten görüntü, ses veya yazı bulunan materyalleri tanımlamak için kullanılmaktadır (Atamer Hukuk Bürosu, t.y.).

Bu yaklaşımlarda müstehten ve müstehtenlik kavramları belirgin bir biçimde muğlak, farklı tarihsel dönemlerde ya da farklı coğrafyalarda farklı şekillerde ele alınan ahlak kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla "müstehten" in de muğlak ve o dönemin ahlaki değerleriyle biçimlenen bir kavram olması ve buna bağlı olarak çeşitli kısıtlamalara yol açması neredeyse kaçınılmazdır. Aynı imgenin ya da metnin, bağlama göre farklı anlam ve yorumları olabilir. Örneğin *Lady Chatterley'nin Âşığı* bazı bağlamlarda müstehten bazılarında ise iyi edebiyat olarak görülmüştür. 1964'te ABD Yüksek Mahkeme Yargıcı Potter Stewart'ın "[Müstehtenliği] tanımlayamam, ama gördüğüm zaman tanırım" (Youth, Pornography and the Internet, 2002: 20) demesinden de anlaşılabilceği üzere herkesin kafasında, birbirleriyle çok da örtüşmeyen bir tanım vardır ve kavramın içeriğini dolduranlar ya da dışarıda bırakılanlar konusunda evrensel bir mutabakata varılmış değildir.

Dolayısıyla kavram üzerinde en ortaklaşılan konu onun muğlaklığıdır. Hasan Bülent Kahraman müstehtenlik için, sınırları nerede başlayıp nerede bittiği belli olmayan bir kavramdır, der. Kendini, toplumsal bireyi kollamakla yükümlü sayan kamu otoritesi kimine göre iyi, faydalı, kimine göre sakıncalı olan göreceli bir "doğruluk" tanımıyla hareket eder; çıkış noktası da cinselliğin sözel veya görsel ifadesinin ortak ahlak anlayışına aykırı olduğunu kabul etmesidir (Kahraman, 2010: 233).

Örneğin, İngiltere'de 17. yüzyılın ilk yarısında, müstehtenlikle ilgili kısıtlamalar yalnızca din karşıtı ya da ahlak bozucu davranış ve yayınları kapsar. 1727'de bir mahkemenin açık saçık yayınları yasaklamasıyla bu tür yayınlar da müstehtenlik suçu kapsamına alınır. 1857'de çıkarılan Müstehten Yayınlar Yasası'yla -ki bu yasada müstehtenliğin bir tanımı yoktur- cinsellik içeren yayınlar yasaklanır. Belli bir tanım verilmemesiyle, bu yasa kapsamında müstehtenlik ve cinselliğin eş tutulduğu söylenebilir. 1868 tarihli Regina-Hicklin Davası'nda alınan kararla

müstenhçenliğin ölçüsü, "yayının, bu tür ahlak dışı etkilere açık bulunan zihinleri ayartma ve yozlaştırma kastını taşıması" olarak tanımlanır (Müstenhçenlik, t.y.).

İngiltere'de yoğun eleştirilere hedef olan Müstenhçen Yayınlar Yasası, 1959'da yeniden düzenlenir. Yayının "bilimsel, edebi, sanatsal ve eğitsel nitelik taşıması" durumunda cezalandırılmayacağı ve yayının bir bütün olarak ele alınması gerektiği kabul edilir. Yasa 1977'de de pornografik filmlerin dağıtımını da kapsayacak şekilde genişletilir. Günümüzde pek çok ülke müstenhçen malzemeleri yasaklayan yasalar kabul etmiş ve ceza yasaları aracılığıyla bir denetim sağlamaya çalışmaktadır. Müstenhçen yayınların denetimine yönelik elliden fazla ülkenin imzaladığı uluslararası bir anlaşma da vardır (A.e, t.y.). Tahmin edilebileceği üzere bu anlaşmada da belirli bir müstenhçenlik tanımı bulunmaz. Demek ki bir müstenhçenlik tanımı söz konusu olduğunda, bunun ülkeden ülkeye değişeceği peşinen kabul edilmiştir.

ABD mahkemelerinde de 20. yüzyıl ortalarına dek bu davadaki müstenhçenlik tanımı uygulanır. New York İstinaf Mahkemesi 1934 yılında, James Joyce'un *Ulysses*'inin insanda şehvet duygusu uyandırdığına hükmeder. Yüksek Mahkeme ise 1957 yılında "toplumda geçerli anlayışa göre ortalama insanda şehvet duygusu uyandırma" unsurunu temel alan kararıyla müstenhçenliğe yeni bir tanım getirir. 1966 yılındaysa John Cleland'in *Fanny Hill*'i (1748) hakkında verdiği bir kararda "bir yayının toplumsal değerlerden tümüyle yoksun" olması hâlinde "pornografik" sayılabileceğini belirtir. Miller-California Davası'nda (1973) ise "bir yayının bir ölçüde toplumsal değer taşıdığını" gerekçesiyle savunulamayacağına, eyaletlerin "cinsel ilişkiyi rahatsız edici bir açıklıkla yansıtan ve bir bütün olarak ele alındıklarında ciddi edebi, sanatsal, siyasal ya da bilimsel değer ifade etmeyen" yayınların basımını ya da dağıtımını yasaklayabileceklerine karar verir (A.e., t.y.).

Buna güzel bir örnek, II. Dünya Savaşı sırasında Cenova'da Birleşmiş Milletler himayesinde yapılan "Müstenhçen Yayınların Dolaşım ve Ticaretinin Engellenmesi" konulu uluslararası konferanstır, katılımcılar ortak bir "müstenhçen" tanımında birleşememiştir. Konferans sekreterinin konuyla ilgili açıklaması şu şekildedir:

Gündemdeki sözcüğün her dilde farklı bir tanımı olduğunu kavıyorum. Daha da ötesi, ne kadar ülke, bakış açısı, kavram ve huy varsa, bu sözcüğün de bir o kadar anlamı vardır. Demek ki, evrensel destek görececek bir çözüm bulmak imkânsızdır (Hyde, 1986: 10-11).

Görüldüğü üzere müstehcenlik kavramının kapsamı toplumların değerlerine, bakış açılarına göre yıllar içinde sürekli değişime uğramış, hiçbir zaman sınırları belli olan, yorumu kişiden kişiye değişmeyen bir tanım olmamıştır. Ahlaka aykırı olmakla, cinselliğin sözel ve görsel olarak ifade edilmesiyle ilintilendirilmişse de bütün bu kavramların içini dolduracak evrensel bir fikir birliği söz konusu değildir. İlerleyen başlıklarda ele alınacak erotizm ve pornografi kavramları da bu muğlaklıktan payını almaktadır.

1.3. Erotizm

Merriam-Webster sözlüğüne göre "erotik", Yunanca'daki Greek *erōtikos*, *erōt-*, *erōs*'tan gelmektedir. Bilinen ilk kullanımı 1651'dir. Kelime, cinsel aşkla ilgili olan, cinsel arzu uyandırma eğiliminde olan gibi anlamlara sahiptir (Merriam-Webster, t.y.).

Robert Padgug, cinselliğin biçim, içerik ve bağlamının her zaman farklılık gösterdiğini belirtir. "Erotik" ya da "cinsel"in bütün toplumlara uygulanabilecek soyut ve evrensel bir kategorisi yoktur. Aksini iddia eden her türlü görüş bir şekilde biyolojizme kayar, ki bu da cinselliğe karşı normatif yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Normatif yaklaşımdan sapıldığı an davranış "sağlıksız" ve "anormal" olarak nitelendirilir (Padgug, 2007: 21).

Giddens ise yine sınırları çok kesin olmamakla birlikte erotizmin daha sofistike bir tarifini yaparak onun, bedensel duyular aracılığıyla iletişimsel bir bağlamda ifade edilen duyguların işlenmesi, bir zevk verme ve alma sanatı olduğunu söyler. Erotizm, aralarında en önemlisinin iletişim olduğu, daha geniş çeşitli duygusal amaçlarla yeniden bütünleştirilmiş cinselliktir (Giddens, 2010: 185).

Amacının salt cinsellik olmadığı, merkezinde daima bir iletişim kaygısı götüğü iddia edilen erotizm için Roger Dadaoun da benzer bir çerçeve çizer ve erotizmin demir

attığı yerin, gizli egemen hedefinin cinsellik olduğunu ancak cinselliği de her yandan aştığını ifade eder:

Tamamen burada temellenirken bile bu cinselliği her yandan aşar; öyle ki, anlamlı bir tanımlamada bulunmak için, insan cinselliğinin damgasını herhangi bir şekilde taşıyan, son derece çeşitli kültürel ve kişisel tarz ve dengelere göre, tensel, varoluşsal, sanatsal, felsefi, politik ya da dinsel deneyim, ifade ve bakışlardan kaynaklı her şeyi kapsayacak şekilde genişletilebilir (Dadoun, 2007: 13).

Erotizm, bedeni; organlar, işlevler, imgeler, roller gibi unsurları birbirine eklemleyen birim olarak sergiler, "arzunun müphem nesnesi" olarak bedene yakınlasmaya izin vermez, onu her türlü dolayım aracılığıyla ele almaya, kat etmeye, sökmeye ve kullanmaya çabalar (Dadoun, 2007: 14). Yani erotizm cinselliğin beden ve arzuyla ilişkisini içerir, ancak anlamı hiçbir zaman bunlardan ibaret değildir; kendi anlamını yaratırken de bir doğrudanlık amaçlamaz.

Kavramın insan cinselliğine ait bir olgu olduğunun altını çizen Georges Bataille, üremenin hayvanlarla insanların ortak paydası olduğunu, fakat erotik olanın yalnızca insanların cinselliği olduğunu belirtir. Erotizm, üreme işlevinden bağımsızdır ve basit cinsellikten de fazlasıdır (Akt. Artun, 2005). Octavio Paz da erotizmin insana has bir olgu oluşuna dikkat çeker:

Erotizm, her şeyden önce insana özgüdür: İnsanoğullarının imgelemi ve istemi sonucu toplumsallaştırılmış, değişime uğramış cinselliktir. Erotizmi cinsellikten ayıran en önemli şey, kendini açığa vurduğu kalıpların sonsuz çeşitliliğidir. Erotizm yaratıcıdır, hiç durmayan bir değişmedir; cinsellik ise hep aynıdır. Erotik edimin kahramanı cinselliktir, daha doğrusu cinsiyetler. Çoğul kullanmak şart, çünkü tek başına alınan hazlarda bile cinsel istek hep düşsel bir öteki yaratır, ya da bir sürü öteki... Ayrıca her erotik karşılaşmada gözle görülmez, durmak bilmez bir katılımcı görülür: Düş gücü, tutku. Erotik edimde hep iki ya da daha fazlası –asla tek değil– yer alır. Burada hayvan cinselliğiyle insan erotizmi arasındaki fark belirginleşiyor: İnsan erotizmde oyuncularından biri ya da birkaçı, imgelem ürünü olabilir; düş ürünleri ve şeytanlarla yalnız insanlar cinsel ilişki kurabilir (Paz, 2002: 18).

Erotizmin kesin bir tanımı yapılamasa da cinsellikle ilgili ama ondan ibaret olmaması ve onu aşan, insana özgü bir şey olmasıyla belli bir ortak zemini vardır. Vurgulanan bir diğer önemli nokta da erotizmin, felsefeden siyasete, sanattan kültüre uzanan çok geniş bir kapsamdan beslendiğidir. Anlamını tutkuyla, hayal gücüyle, olasılıklarla,

çeşitlemeyle genişletir. Amacı cinselliği olanca açıklığıyla sergilemek değil, onu da kapsayacak şekilde ve dolaylı yollarla, hazzın iletişimini kurabilmektir.

Tezin ilerleyen kısmında görülebileceği üzere, erotizm kavramı hakkında ortaya konan en büyük düşünsel çaba da pornografiden hangi açılardan ayrıldığını belirlemeye çalışmak olmuştur.

1.4. Pornografi

"Ne denli kaba ve geri içerikli olursa olsun pornografi, çağının toplumsal alışkanlık ve geleneklerine ışık tutar."
(Hyde, 1986: 30)

18. yüzyılın ortalarında bir İtalyan köylüsü, antik Roma şehri Pompeii'nin kalıntılarına rastlar. Ne var ki kazıyla ortaya çıkanlar bir huzursuzluğa sebep olur, çünkü gün yüzüne çıkan dünya tam anlamıyla müstehcendir. Roma tanrısı Pan'ı bir keçiyle cinsel ilişki sırasında tasvir eden mermer heykel de çıkarılanlar arasındadır. Kazıcıların bu görüntüye verdiği panik dolu tepki, bugün pornografi olarak tanımlanan cinsel içerikli materyallerin yasalar vasıtasıyla yasaklanmasına sebep olacak bir sürecin de başlangıcı olur (Pornography: The Secret History of Civilization, 1999).

Sanat tarihçisi John Clarke, Romalılar için bir sürekliliğin parçası olan Pan ve keçiye, o kültürden kopartıp kenara ayırmanın bugün de devam etmekte olan bir süreci başlattığını ileri sürer. Yapılan şey cinsel tasvirleri hayatın geri kalanından ayırıp güvenlik çemberine almaktır. Çok önemli oldukları için yok edilemeyen ancak sergilenemeyen bu müstehcen eserleri bir müzede saklamak yoluyla sınıflandırmaya giderler. Duvarlarında müstehcen resimler olan odalar kilit altına alınır, taşınabilir objeler de Napoli yakınlarındaki gizli bir odaya nakledilir. Bundan böyle bu oda artık gizli müze olarak bilinmeye başlar. Müstehcen olarak görülen ne varsa buraya atılır. Odanın içindekileri yalnızca belli bir kültürden gelen "beyefendiler" görebilmektedir; cahiller, fakirler, kadın ve çocuklar buraya yaklaştırılmaz. Son derece ahlakçı bir dönemde, bu denli farklı cinsel tasvirlerin ortaya çıkması insanları dehşete düşürmüştür. Oysa bunlar, o dönemde yaşayan insanların evlerinde olan sıradan resimlerdir; insanları çiftleşirken gösteren güzel resimler bulundurarak, zevk sahibi

olduklarını, içinde yaşadıkları toplumun değerlerini takdir ettiklerini göstermek istemişlerdir. Pornografiyi yaratansa, tüm bunları alıp gizli bir odaya hapsetmek olmuştur (A.e., 1999).

Constance Penley açık saçık erotik tasvirlerin uzun bir tarihi olduğunu ancak "eğitim ve kavrayışları sebebiyle bu tür içeriklerden bir tek kendilerinin etkilenmeyeceğini düşünen erkek âlimlerin Pompeii'nin erotik eserlerini gizli bir müzeye hapsetmeye karar verdiklerinde" günümüzde bildiğimiz anlamıyla pornografinin ortaya çıkmış olduğunu söyler (Penley, 2013: 187). Hyde da pornografinin yeraltına inmesinde, sofuların cinsel ilişkiyi utançla birleştiren zihniyetlerinin etkili olduğunda hemfikirdir (Hyde, 1986: 88).

Walter Kendrick, *The Secret Museum* (Gizli Müze) adlı çalışmasında, pornografinin icadını 18. yüzyılın sonu ve 19. yüzyılın başındaki birbirinden çok farklı iki olayın kesişmesine bağlar: Pornografik olarak nitelendirilen objeler için gizli müzeler ortaya çıkar ve fuhuşla ilgili yazılar artar. Okuma yazma oranı yükselirken alt sınıfları ve kadınları müstehcen yayınlardan korumak amacıyla klasiklerin sansürlenmesi işine soyunulur. Her şeyin herkesin eline geçebileceği ihtimali belirince, müstehceni düzenleme, bariyer koyma, kataloglama ve sansür ihtiyacı doğar. Kendrick buradan yola çıkarak pornografinin, bir düzenleyici kategori olarak, kültürün demokratize olma tehdidine karşı icat edildiğini söyler. Son birkaç yüzyıla kadar, yazılı, basılı, çizili tüm materyalin neredeyse tamamı büyük oranda toplumun çok küçük bir kesimine, toplumsal elite açık olmuştur. Ne zaman ki matbaa, kitlelere pornografik yazı ve resimlere ulaşma imkânını açar, o zaman pornografi ayrı bir temsil kategorisi olarak ortaya çıkar (Akt. Hunt, 2000: 357).

Pornografi, bir kültürel çatışma alanının adıydı. ...Müstehcenlik, özel ve kamusal davranış arasındaki ayrım kadar eskidir, ancak 19. yüzyıl ortası civarında müstehcenlikle edep, özelle kamusal arasındaki dengede bir şeyler değişince pornografi ayrı bir yönetsel kaygı olarak ortaya çıkmıştır (Kendrick'ten akt. Hunt, 2000: 358).

19. yüzyılın ortasına kadar pornografi kavramı yoktur, dolayısıyla cinsel içerikli imgeleri tanımlamak için bir kelime mevcut değildir, çünkü buna gerek duyulmamıştır. "Pornografi" kelimesinin kendisi eski bir Yunanca kelimedir. "Porne" ("fahişe") ile "graphos" ("yazmak/çizmek") kelimelerinin bir araya gelmesiyle

oluşturmuştur. Kelime ilk kez 1857 yılında, İngilizce bir tıp sözlüğünde geçmiştir. Anlamı önceleri nötrdür, ivme kazanan fuhuş problemiyle ilgili sosyal ve tıbbi metinleri tanımlamak için kullanılmıştır. Ancak beş yıl gibi kısa bir zaman içinde, Webster's sözlüğünde ahlaken küçültücü ikinci anlamı kullanılır. Bu, bugünkü anladığımız haliyle pornografidir. Günümüzün modern dillerinde "açık saçık yayın ve resim" karşılığı olarak kullanılmaktadır¹ (Pornography: The Secret History of Civilization, 1999). Lynn Hunt, kelimeye Fransızcada biraz daha erken, 1769'da Restif de la Bretonne'un "Le Pornographe" adlı incelemesinde rastlandığını belirtir. Eserde fuhuş hakkındaki müstehcen yazılara gönderme yapılmaktadır (Hunt, 2000: 358).

Pornografinin yeni bir kavram olarak sıyrılıp ortaya çıkışıyla ilgili olarak Simon Goldhill, Antik Yunan'da da çoğu kültürde olduğu gibi pornografi kavramının olmadığını, pornografinin Viktoryen bir icat olduğunu vurgular. Dolayısıyla aslında 'doğal' değildir, modern kültürel bir buluştur. Antik Yunan vazolarında cinsellik olanca çıplaklığıyla gösterilmiştir. Viktorya döneminde yaşayanlar, Pompeii'deki fresklerin özel alanda mastürbasyon yapmak için kullanıldığını sanmışsa da Roma döneminde ev açık bir kamusal alandır ve mahremiyet için bir kelimeleri bile yoktur. Viktorya dönemi insanına açık saçık gelen resimler, Pompeii evlerini süslemişti. Goldhill, burada çok mühim bir noktaya parmak basarak mahremiyet kavramı olmadan, pornografi kavramının da anlaşılamayacağını belirtir. Pornografi, mahremiyet varsa mümkündür. Antik Yunan'daki anlayış din, iktidar ve gelenek tarafından çeşitli kısıtlamalara tâbi tutulmuş ve sonunda pornografi denen şey ortaya çıkmıştır (Pornography: The Secret History of Civilization, 1999).

Pornografinin modern, kültürel bir icat olduğundan söz etmiştik. Hunt da pornografinin Rönesans ve Fransız Devrimi arasındaki dönemde ayrı hukukî ve sanatsal bir kategori olarak usulca ortaya çıktığında hemfikirdir; belli bir coğrafyası ve kronolojisi olan bir Batı fikridir. Hunt, tam bu noktada ayırıcı bir özelliğe dikkat çeker: Pornografi, cinsel duygu uyandırmak amacı taşıyan tasvirler olarak alınsa bile her zaman başka bir şeyin tamamlayıcısı olmuştur. Örneğin, 1500-1800 yılları arasında Avrupa'da dinî ve siyasi otoriteleri eleştirmek amacıyla, seksin şok edici etkisini kullanmıştır. Pornografi zaman içinde, matbaa ve baskı yoluyla yayılmasını

¹ Gördüldüğü üzere bir önceki başlıkta yer alan "müstehcen" ile "pornografik" kelimeleri anlamsal açıdan sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.

takiben, bir tarafta yazarlar, ressamalar, gravürcüler, diğeryandaysa polisler, din adamları ve devlet görevlileri arasındaki çatışmalarca tanımlanmıştır. Erken dönem modern pornografide, özgür ve aykırı düşünce, bilim, doğa felsefesi, mutlakıyetçi siyasi otoriteye saldırı gibi modern kültürün yeni yeni olgunlaşmakta olan özelliklerine rastlamak mümkündür (Hunt, 2000: 355-6). Bu sebeplerden Kendrick, o dönemdeki pornografi için "bir şeyin değil, bir argümanın adıdır" demiştir (Kendrick'ten akt. Hunt: 2000: 358).

Pornografinin aykırı yanına Constance Penley de katılır. Ona göre tarih, pornografinin "mutlakıyetçi siyasi otoriteye ve kilise doktrinine meydan okumak" amacıyla kullanıldığına dair bir sürü örnekle doludur (2013: 87). Bu anlamda pornografinin bir ayağının "avant-garde devrimci sanatta, halk mücadelesinde ve karşıkültüre ait dürtülerde" olduğu söylenebilir (Tarrant, 2016: 104). Muhalef bir tür olarak tanınan pornografinin bu özelliklerinin, karşılığını 18. yüzyıl boyunca eleştirilen "roman" türünde bulduğunu da söylemek gerekir. Pornografinin romanla aynı hayal gücü ve gerçeklik paradokslarına tâbi olması, gerçek cinsel faaliyet etkisini yaratmak için okuyucunun hayal gücüne çalışması, romanlarınsa arzu uyandırma kapasiteleri gibi özellikler bu iki türün birbirini destekleyecek bir ilişki içinde yayılmasına olanak sağlamıştır (Hunt, 2000: 371).

Defoe'nun *Moll Flanders*'ı (1722), Fielding'in *Tom Jones*'u (1749), Smolett'in *Roderick Random* (1748) ve Sterne'ün *Tristram Shandy*'si (1759) müstehcenliğe dair pek bir sınırlamanın olmadığı 1700'lerin iffet düşkününü okurlarını irkiletecek bölümleriyle geniş kesimlere ulaşmıştır (Hyde, 1986: 89-90). Bunda Richard S. Randall'ın belirttiği gibi, Amerikan ve İngiliz hukuk teorileri kapsamında, edebi ve sanatsal değeri olan bir eserin müstehcen olamayacağı iddiasının payı vardır. Diğer bir deyişle bir eser müstehcen bulunmuşsa onda zaten entelektüel ve estetik bir değer yoktur. Randall'a göre bazı eleştirmenlerin "pornografik" kelimesini küçültücü manada kullanma eğilimi bundandır. Yani bir eser sanatsal açıdan fakirse pornografi, kabul edilebilir bir pornografiye sahipse sanattır (Randall, 1989: 68).

Bunun haricinde pornografiyi üretenin niyeti de pornografiyi sınıflandırmak isteyenler için belirleyici olmuştur. Peter Wagner, pornografiyi "yaygın şekilde kabul görmüş, mevcut ahlaki ve toplumsal tabuları kasten ihlal etme niyeti taşıyan, cinsel organ ya

da davranışların gerçekçi tasvirlerinin yazılı ya da görsel tasviri" olarak tanımlar (Akt. Toulalan, 2007: 6). Ancak bu da çok öngörülebilir bir şey değildir. Sarah Toulalan, sanatçı ya da yazarın sadece niyet edilmiş etkiyi uyandıracak işi ortaya koyduğundan nasıl emin olunacağını da muğlaklığından bahseder. Nitekim ebelikle ilgili medikal metinler de mastürbasyon amacıyla kullanılmıştır; metinlerin eğitsel amacı okur nezdinde bir cinsel karşılıklarının olmasının önüne geçmemiştir. Toulalan, okurların metni yazarın birincil amacının eğitsel olduğundan şüphe duymadığı durumlarda bile yazarların niyetinden hiçbir zaman emin olunamayacağını dile getirir. Yazar, betimlemelerini, okuyucunun onları tahrik edici bulabileceği ancak eserin müstehcenlik amacıyla yazıldığını düşünmeyeceği şekilde şekillendirmiş olabilir. Toulalan, Randall'ın sanatsallığın müstehcenliği dışladığına inanıldığını söylemesi gibi, esere atfedilen sanatsal ya da edebi değerin cinsel tahriki olanak dışı bıraktığına inanıldığını belirtir (Toulalan, 2007: 8). Bu şüphesiz ki, bir sonraki başlıkta ele alınacak yüksek/klas erotika - düşük/bayağı pornografi ayrımının da temelinde yatan sınıflandırmadır.

Buraya kadar ortaya konanlardan anlaşılacağı üzere, herhangi bir döneme ait pornografiyi oluşturanın ne olduğu konusunda tam bir fikir birliği yoktur. Verilen örneklerden görülebileceği gibi müstehcen, erotik ve pornografik kavramları, tanımlı yapan kişi veya kurumlar itibarıyla, birbirlerini bazen kapsayacak bazense dışlayacak şekillerde kullanılmıştır. Çünkü sınırları her dönem ve her durum için aynı kalan parametrelerce çizilmiş olması gibi bir durum söz konusu değildir. Bir sonraki bölümde karşılaştırmalı olarak ele alınacak erotizm-pornografi sınıflandırmasında kavramların, bağlamları içinde ele alınması gerektiğinin altı çizilecektir.

1.4.1. Erotizm-Pornografi Sınıflandırması

"Birine pornografik gibi görünen, bir başkası için dehânın kahrkahasıdır."

D.H. Lawrence (*Pornografi ve Müstehcenlik*, 1929)

Audre Lorde, erotik ve pornografik olanın birbiriyle zıt olduğunu söyler. Erotik, Yunanca eros'tan gelmektedir, bu da bütün yönleriyle aşkın, yaratıcı gücün ve

uyumun sembolüdür. Lorde, erotik olanı "bir kere tecrübe ettiğimizde peşinden koşabileceğimizi bildiğimiz derin bir tatmin hissi" şeklinde tanımlar ve devam eder: "Bu derinlikte bir duygunun doyuruculuğunu deneyimleyince ve gücünün farkına varınca, onurumuz ve özsaygımızdan ötürü, kendimizden daha azını isteyemeyiz." Halbuki Lorde'un tanımıyla pornografi, gerçek hislerin baskılanmasını temsil ettiği için erotik olanın gücünün doğrudan bir inkârıdır: "Pornografi duygusuz heyecana vurgu yapar". Erotik olan, kişinin duygularını hissetmek ve kucaklamaktır, pornografik olansa bu duyguları baskılamaktır. Erotik olan, derin duyguları başkalarıyla paylaşmak suretiyle güce sahip olma fırsatı verir (Lorde, 2000: 570).

Görüldüğü üzere Lorde'un tanımı, pornografinin mekanikliği ve duygusuzluğuna vurgu yaparken erotizmin insanı derin duygulara sevk etmek suretiyle güce ulaştırdığının altını çizer. Leon F. Seltzer de erotikayı pornografiden ayırırken benzer bir ayrım yapar. Ona göre pornografinin amacı en kaba tabirle cinsel organları uyarmaktır, mekanize ve ilişkisiz bir seks söz konusudur, oysa erotizmde cinsel mutluluğun ve bedensel birliğin çeşitliliği ve ondan doğan coşkunluk hâli vardır. Erotizmin de tahrik uyandırması gibi bir etkisi olabilir, ancak asıl amacı güzel ve estetik gördüklerini temsil etmektir, pornografi gibi en büyük kârı getirmeye odaklanmaz (Seltzer, 2011).

Pornografinin sözlük anlamı itibariyle cinsel arzu uyandırmaya yarayan görüntü ve tasvirler olduğunda hemfikir olan bir diğer yazar da Ellen Willis'tir. Willis, pornonun iyi ve kötü çeşitleri olabileceğini düşünür ancak yapılabilecek tek genelleme "aşkı, kalp ile zihnin asil ilişkisi sayarken şehveti ismi lazım olmayan organlarda peyda olan hayvansal güdüler şeklinde tanımlayan ve cinselliği atomize eden bir kültürün yeraltına ittiği bastırılmış his ve fantezilerin geri dönüşü"dür (2014: 95). Halbuki erotika, konusu cinsellik olan edebiyat ya da resimlerdir fakat cinsel faaliyete daha az işaret eder; pornografinin öncelikli olarak faydacı işlevine hizmet edebilir de, etmeyebilir de, çünkü daha az spesifiktir. Willis, "erotika"nın genelde "klas porno"nun güzel adlandırması olarak kullanıldığını belirtir: "Üst orta sınıfın tükettiği edebi dilde ya da pahalı fotoğraflardaki pornografi erotikadır, insanların boşalmasına yaramaktan başka bir şey kılığına giremeyen o ucuz malzemeyse müstehcen/pis"tir. Ancak uygulamada iyi erotikayı kötü pornodan ayırma girişimlerinin varacağı noktayı Willis şöyle özetler: "Beni tahrik eden şey erotik, seni tahrik edense pornografik." (Willis,

2014: 96). Hiç şüphesiz ki yazar Alain-Robbe Grillet de pornografi tanımı yapmaya çalışmanın öznel bir iş olduğunun, dahası insanların ilişkilenecek isteyeceği "etiket" tercihinin altını çizmek amacıyla "Pornografi başkalarının erotizmidir", demiştir (Les Hommes Libres, 2009).

Materyali öznel bir bakış açısıyla etiketleme, bu sınıflandırmayı da bir bağlama oturtmak suretiyle haklı çıkarma çabasından Ruwen Ogien de bahseder. Onun anlatımında da belli bir gruba ait olanın pornografisinin iyi, diğerinin avam görülmesi gibi bir durum söz konusudur:

Cinsel içerikli metin ve görüntülerin 'aristokratik' tüketimi hiçbir zaman sistematik baskıya maruz kalmazdı... Hatta bir zamanlar sadece seçkinlere mahsus olan açık seçik cinsel tasvirler halk tarafından tüketilmeye başlayınca, bu tasvirler avam, ahlaki ve estetik değerlerden uzak görülmeye başlandı (Les Hommes Libres, 2009).

Ogien'e göre elit ve hâkim sınıfın erotizmi, tüm sanatsal, kültürel ve entelektüel kılıflarıyla cinsellik temsillerinin "iyi" bir versiyonudur, pornografiyse bu temsillerin estetikten uzak "kötü, kirli, müstehcen" hâlidir ve bundan haz duyma cüretini gösteren halktır. Bir tarafta ima edilen, diğer taraftaysa açık seçik gösterilen vardır. Birinde hikâye varken, diğeri konuya doğrudan girer (Les Hommes Libres, 2009).

Pornografi-erotizm farklarıyla ilgili olarak hikâyeye yapılan vurguyu Ayşe Düzkan'ın açıklamasında da görürüz. Hikâye elbette belli bir bağlamsallığın içinde anlamını kazanır. Önceki ayrıştırmalarla ortak nokta ise pornografinin doğrudan tahrike yönelik olmasıdır:

Bir roman, bir hikâye anlatmak için arada son derece tahrik edici bir kısım da yazabilirsiniz. Ya da anlattığınız şey tamamen bundan oluşmaktadır. Yani bir cinsel birleşmenin hikâyesini anlatmak üzere yola çıkmışsınızdır. Anlattığınız hikâye o arada da tahrik edicidir. (Bir cinsel birleşme her zaman tahrik edici biçimde aktarılmak zorunda değildir, değil mi?) Ama bu o hikâyeyi pornografi kılmaz. Örneklerin her zaman daha açıklayıcı olduğunu düşünüyorum; mesela Playboy pornografi, Henry Miller edebiyat. Ama Henry Miller'ın romanlarından erotik bölümlerini alıp Playboy'da bastığınızda yine pornografi. Fidel Castro'yla röportaj falan da yapılan Playboy'da basıldığı için değil; hikâyenin kalanından kopartıldığında o bölümler pornografik olmaktan öte bir işlev taşımayacağı için... (Düzkan, 2006: 168)

Bu tanımlardan yola çıkarak, hikâyenin anlatıya dolayım kazandırdığını iddia etmek yanlış olmaz. Ne de olsa pornografi lafı dolandırmaz, doğrudan "konuya girer". Dolayısıyla bazılarına göre her şeyi açıkça göstermek ve onu anıştırmak arasındaki bölge, erotizm-pornografi sınıflandırmasının ayaklarını bastığı yerdir. Örneğin Slavoj Zizek "pornografik olmayan, 'normal' bir filmde bir aşk sahnesinin daima belli bir aşılabilir sınır etrafında örüldüğünü" tartışır. Cinsel ilişki asla doğrudan gösterilmez, belli bir noktada görüntü bulanıklaşır, kamera uzaklaşır, sahne kesintiye uğrar. Oysa pornografi tanımı gereği çok ileri gider ve bu sebepten pornografik olmayan aşk sahnesinde gizli kalmış olanı ıskalar. Zizek pornografi metinlerini, "fazla ileri gitmeye" mahkûm olan anormal temsiller olarak görür ve seyirci de ulvi olanın yerine bayağı bir inleme ve zinayla baş başa kalır (Akt. Williams, 2004: 5).

Kahraman da bu ayrımı benimseyerek erotizmi doğuran koşulların pornografiyi doğuranlardan farklı olduğunu belirtir:

Cinselliği 'yakalamak' ancak onu perdeleyen engelleri aşmakla mümkündür, bizim için erotizmi doğuran şey de budur. Bize bir şeyi gösteren değil, anımsatan şeylerin erotik olduğunu düşünürüz. Kirli bir kavram olan pornografi ise açıkça gösterilen cinselliktir. (Kahraman, 2005:6)

Açıkça göstermek pornografinin birincil özelliğidir ve Zizek'e göre bu, göz ile bakış arasındaki ayrımı ortadan kaldırmak, ekranda gördüğü imgeler karşısında mıhlanan seyirciyi, felce uğramış nesnesel bir bakışa indirgemektir. Pornografinin açıkça gösterme özelliğinin temelinde bakışı tatmin etme vardır (Akt. Sayın, 2009: 28). Dolayısıyla asıl ayırıcı olan ne anlatıldığından çok, bunun nasıl sunulduğu ve doğrudanlık-dolayım sularında nasıl gezindiğidir. Nitekim Zeynep Sayın pornografiyi pornografi yapanın, cinsel edimi konu alması değil, bunu sunuş biçimi olduğunu söyler. Pornografi, cinsel edimi konu edindiği için yasaklayan muhafazakâr anlayıştan farklı olarak, cinsel organları ve onların çeşitli organik eyleyişlerini göze getirdiği için değil, kişinin kendine ait gözünü yitirmesine yol açtığı için pornografiktir (2009: 28).

Buraya kadar ortaya konulanlar, kesin bir ayrım olmasa bile erotizmin ve pornografinin sahip olduğu düşünülen bazı özellikler olduğunu göstermektedir. Bu özelliklerin ortaklaştığı noktalar, erotizm için, 'aşkın yaratıcı gücünü besleyip insana bir coşkunluk ve güç hâli yaşatması, dilini ima/dolayım üzerinden kurması, güzel ve

estetik olana yoğunlaşması'yken, pornografi için, 'açıkça göstermesi, faydacı işlevi hedeflemesi, gerçek hisleri bastırması ve mekaniklik'tir. Ancak en nihayetinde bunların da her kültür, her dönem ve her insan için aynı şeylere denk düşmediği açıktır; bazı kültürlerin erotiği bazılarının pornosudur, bazılarının çok müstehcen bulduğu şey başka insanlar için sıradandır. Dolayısıyla zaten ortaklaştırılamayacak kavramları yine son derece öznel olan iyi/kötü, yüksek/avam kavramlarıyla ayırtırmaya çalışmak ne kadar isabetlidir, tartışılır.

Yazar, sanatçı ve seksolog Betty Dodson, sevişen çiftler ve mastürbasyon yapan nü'lerin olduğu resimlerini 1968'de sergilediğini ve o dönem işlerine "erotik sanat" adını verdiğini anlatır. Ancak galeriyle işbirliği bitirildiği gibi, resimlerinin basılı olduğu dergilerin kütüphanelerden toplatılması yönünde de kendisine mahkemeden ihtar çekilir. Savcı, resimlerdeki lezbiyenliğin sapkınlık olduğunu söyler ve Dodson, kimi insanlardan sanatının "iğrenç ve pornografik" olduğuna dair yorumlar alır. Dolayısıyla insanların, özenerek çizdiği nü'leri nasıl iğrenç bulabildiğini, erotikle pornografiği birbirinden nasıl ayıramadığı üzerine düşünür. En nihayetinde güzellik gibi pornografinin de bakan kişiye göre değişeceğine, bir tanım getirmenin hatalı olacağına ve bir sonuca ulaşmayacak sonsuz tartışmalara girmenin entelektüel bir tuzak olduğuna karar verir ve "pornografici" etiketini benimser; o andan itibaren erotik sanatın pornografik imgelerden daha üstün olduğunu düşünmekten vazgeçer (Dodson, 2013: 23-4).

Buradan hareketle erotizmin özelliklerinden olduğunu söylediğimiz güzellik ve estetik vurgusunun, sanatla olan bağının her zaman herkes tarafından yüksek sanat ya da erotik olarak algılanmadığına dair tarihte birçok örnek vardır. Egon Schiele'nin nü resimleri, Katsushika Hokusai'nin ahşap baskıları, Robert Mapplethorpe'un fotoğrafları gibi, günümüzde tartışmasız sanat ürünü olarak kabul edilen eserler pornografik olarak da yaftalanmışlardır, halkın ahlakını bozmakla da itham edilmişlerdir. Sanatçıların işlerini yüksek sanat ya da erotik sanat olarak isimlendirmesi bile onların başkaları tarafından da öyle kabul göreceği anlamına gelmemiştir (Spencer, 2016).

Bu örnekler, bize çok uzun zamandır süren sınıflandırma çabalarının pratikte çok da karşılığı olmayabileceğini gösterir. Buna rağmen söz konusu kavramlar; anlamları,

tanımlarının kapsadıkları ve dışarıda bıraktıkları, gevşek çağrışımları ve karmaşık yapılarıyla birlikte, geniş bir perspektifte sunulmaya çalışılmıştır. Sonuna geldiğimiz birinci bölümde yer verilen temel kavramlar, genel bir fikir bulutu oluşturmak ve ilerleyen bölümlerdeki pornografi tartışmalarını anlamlandırmak açısından önemlidir. Takip eden kısımlarda kadın cinselliği, cinsel özgürleşme, kadın hazzının inşası, kadınların pornoyla olan ilişkisi irdelenirken, bilhassa günümüz pornografisinin toplumsal işlevi ve feminist bakış açısından değerlendirilmesi üzerinde durulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN BEDENİ VE CİNSELLİĞİNİN KURGULANIŞI

Bu bölümde kadın bedeni, fizyolojisi ve cinselliğinin bu zamana dek nasıl algılandığı, toplumsal olarak nasıl kurulduğu âdet kanaması, menopoz, histeri, nemfomani, klitoral/vajinal orgazm ve mastürbasyon üzerinden ele alınacaktır. Judith Lorber'ın *Gender and the Social Construction of Illness*'ta da (Toplumsal Cinsiyet ve Hastalığın Toplumsal İnşası) belirttiği üzere uzun bir süre normal beden, orta sınıf, beyaz, genç erişkin erkeğin bedeni olarak varsayılmıştır; âdet, hamilelik ve menopoz gibi olguları içeren kadın fizyolojisi patolojiye dönüşmüştür (Akt. Wesely, 2012: 12). Dolayısıyla bunların kadın bedeni ve cinselliğini anlatmak için birer "kanca" olarak seçilmesindeki sebep, her birinin etrafında kadını baskılamak için inşa edilmiş mitlerin olmasıdır. Eski zamanlardan günümüze kalan ve hâlâ tam anlamıyla kırılmamış eğilim, önyargı ve basmakalıp inanışlar, kadın bedeni, fizyolojisi ve cinselliğiyle ilgili tarihsel anlamda sürekliliği olan bazı örüntülerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Bölümün ilerleyen kısmında bu örüntülerin izi sürülmeye çalışılacak ve işaret edilen noktaların tezahürleri tezin sonraki bölümlerinde detaylandırılacak olan anaakım pornografideki kadın bedeni ve cinselliğinin temsilinde saptanmaya çalışılacaktır.

2.1. Kadın Bedeni ve Cinselliği Etrafında Örölmüş Mitler

Patriyarkal yapılar bugüne dek kadın bedenini anormal, kirli, tekinsiz; kadını daha az insan ya da eksik erkek olarak tanımlamış ve cinselliğini de dikotomiler ve bazen de uzlaşmaz uçlar arasında marjinalize etmiştir.

Zeynep Direk, yaralanmadığı hâlde kanayıp, kanamasına rağmen ölmeyen ve bunu her ay tecrübe eden kadınların doğurganlığa işaret ettikleri için kutsal göröldüklerinden bahseder; ne var ki aynı zamanda bu doğal güçle toplum düzenine de bir tehdit olarak göröldükleri için lanetlidirler. Dişi bedenin verimliliği ataerkil düzenleri şoka uğratmış ve kadının bedeni kirli olarak yaftalanmıştır (Direk, 2003: 253). Yaşar Çabuklu'ya göre de önceleri kutsal sayılan, dinsel törenlerde kullanılan âdet kanı, patriyarkanın güç kazanmasıyla olumsuz çağrışımlar yüklenmiştir. Kadının kanı artık kirlidir ve bu yüzden dışlanır (Çabuklu, 2006: 45-6). Romalı tarihçi Plinius'un dediği ve başka pek çok kültürde karşılığına rastlanabileceği gibi, "Bu kanla temas eden şaraplar sirkeye döner, mahsuller bozulur, aşı tutmaz, bahçedeki tohum kurur, ağacın meyvesi düşer, çeliğin ucu körelir, fildişinin parlaklığı kaybolur, kovandaki arılar ölür..." (Akt. Direk, 2003: 253).

Eski Yunan ve Roma'da, Hristiyanlık ve Müslümanlıkta, eski Çin ve Hindistan'da âdet gören kadınlar ayrımcılığa uğrar (Çabuklu, 2006: 46). Müslümanlıkta âdet gören kadınlar dinî vecibelerini yerine getiremez (Direk, 2003: 253), Yahudilikte âdet gören kadın kocasından âdet süresi boyunca ve takip eden yedi gün boyunca ayrı kalmalıdır. Çünkü âdet gören kadın ve dokunduğu nesnelerle gıdalar kirlidir, ona dokunan da kirli sayılır (Ökten, 2003: 145).

Toplum içinde rahatça konuşulan âdet görme 18. yüzyıl itibariyle tıbbileştirilen bir konu olur. Âdet gören kirli ve anormal kadın bedeninin karşısına sağlıklı ve temiz erkek bedeninin konmasıyla da âdet kanaması bir hastalık olarak kurulur (Çabuklu, 2006: 46). Londa Schiebinger, 18. yüzyılın sonlarında âdet kanamasının miktarının, insanlığın bir ölçüsü olarak kullandığından söz eder: Kanama ne kadar yoğunsa kadının doğadaki konumu o kadar yüksektir. Dönemin erkek doğa bilimcileri yaptıkları ölçümlerle Avrupalı kadınların, Afrikalı kadınlardan "daha insan" olduğu sonucuna varır (2004: 91).

Âdet kanaması gibi âdet kanamasının son bulmasının da (menopoz) etrafını çevreleyen nice olumsuz çağrışım vardır. Menopozun sıkıntıları da tıpkı âdet gibi kamusal alanda gizlenmelidir (Direk, 2003: 254). Çabuklu, kavramın ilk kez 19. yüzyılın başında kullanıldığını, ikinci yarısında İngiltere ve Fransa'da tıp literatürüne girmişse de kavramdan çok az bahsedildiğini söyler. Çünkü asıl ağırlık verilen nokta kadının doğurganlığıdır. Kadın doğurabildiği sürece değerlidir ve cinselliği de doğurma gücüyle paraleldir. Menopoza girmek demek, hayatı düzenleyen sistemin çökmesi demektir. Kadınların; fiziksel, zihinsel ve sinirsel hastalıklara daha açık hâle geldiğine inanılır (Çabuklu, 2006: 16-7).

Görülebileceği üzere bu deneyimleri kesen bazı ortaklıklar vardır. Kadının fizyolojik özelliklerinin tehlikeli, meşum, anormal, hastalıklı, kirli olması, kadın bedeninin evrimsel olgunluğa erişememiş olması, doğurganlığı ölçüsünde kadın olması, tüm bunların kadınların dışlanması için geçerli sebepler olması... Bu olumsuz çağrışımların yerleşik inanışlara dönüşmesi, kadının toplum içindeki yerini belirleyici bir işleve bürünmesi elbette tesadüfen olmamıştır. Antik çağlardan itibaren aynı söylem herhangi bir kopmaya uğramadan devam etmiştir. Schiebinger; Aristo ve Galen gibi âlimlerin kadının daha aşağıda olduğunu söylediklerini belirtir: "Kadınlar erkeklerden daha soğuk ve zayıftır", "Kadınlar soğuk ve nemli, erkekler ılık ve kurudur; erkekler aktif, kadınlar hareketsizdir" (2000: 25-6). Yaygın inanış, insanların bir tür olarak hayvanlardan daha sıcak oldukları için daha mükemmel olduğudur, dolayısıyla erkekler de kadınlardan daha sıcak oldukları için onlardan daha mükemmeldirler (Martin, 2001: 30).

İkinci yüzyıldaki Antik Yunan'ın Galen'inden 17. yüzyıl Britanya'sındaki William Harvey'e uzanan bir zaman aralığında, tıp âlimleri kadınların erkeklerle aynı cinsel organlara sahip olduğunu, kadınların cinsel organlarının erkeklerinkinin vücudun içeride duran bir versiyonu olduğunu söylemiştir. Ne var ki cinsiyetler yapısal olarak benzeşse bile eşit değildir (Martin, 2001: 27). Thomas Laqueur, Batı'nın görece yakın bir tarihe kadar, kafasında iki cinsiyetten ziyade iki toplumsal cinsiyet kurduğunu gösterir. Kadın, basitçe erkek olamamış bir varlıktır. Vajina, içe gömülü bir penis, rahim de erbezi torbası olarak tasvir edilmiştir. Kadının bedeni şeklen erkeğin bedenidir, ancak tam da bu benzerlikten ötürü daha aşağı konumdadır. Aynı

donanım ile aynı şeyi, mesela "can-veren" spermi üretemez. Kadının eksik erkek olduğu tek cinsiyetli model, kadının aşağı olduğunu savunan ideolojiye arka çıkar. 18. yüzyıl sonlarında bildiğimiz anlamdaki cinselliğin icat edilmesiyle ve vajina kelimesinin 1700 civarında Avrupa diline girmesiyle kıyas kabul etmez farklılıklar ayrıştırılmaya başlanır; daha önceleri "erkek"- "dişi" belirteciyle kullanılan "testis", bundan sonra yalnızca erkek eşey organı için kullanılır. Kadın artık eksik değildir, lakin bundan sonra üreme organlarının bir toplamıdır. Üstelik bu organlar kadınların davranışlarını etkilemektedir, ki bu davranışlar erkeklerde yoktur, dolayısıyla kadınlar daha değersiz ve aşağı konumdadır (Laqueur, 1992).

Kadınların üreme organlarının bir toplamı olarak görülmeleri, cinsiyetin inşasının tarihsel ve kültürel yanını reddeden biyolojik özcülüğe işaret eder. Fatmagül Berktaş'ın vurguladığı üzere, biyolojik özcülük, biyolojik bedenlerin işleyişine dair bilimsel yorumları aşırı basitleştirirken belirli insan gruplarını tanımlamak için de genelleştirmeye gider. "Böylece toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim ya da ırk ile ilişkilendirilen farklılıklar biyoloji ile temellendirilmiş ve değişmezlik yüklenmiş olur". Kadınların yahut siyahların bazı işler için uygun olmadıklarını ileri süren biyolojik özcü görüşler, mevcut durumun devamına ve değişmezliğine payanda olur (Berktaş, 2009: 60).

Örneğin Londa Schiebinger; İngiltere, Fransa ve Almanya'daki ilk kadın iskeleti çizimlerinin 1730-1790 arasında ortaya çıktığına dikkat çekerken bu ilginin neden bilhassa bu dönemde hâsıl olduğunu sorar. 18. yüzyıldaki eşitlik arayışları ile anatomistlerin kadın "eşitsizliğine" fizyolojik bir dayanak bulma çabaları arasında bir bağ olup olmadığını sorgular. Anatomistler vücudun siyasal açıdan önemli parçaları üstüne yoğunlaşırlar. Kadın iskeleti çizimlerinde kadın kafatası erkeğinkine oranla daha küçük, kadın pelvisi ise erkeğinkine oranla daha geniş çizilir². Schiebinger'a göre bu sadece anatomide gittikçe güç kazanan gerçekçiliğin bir ürünü değildir. Daha küçük kafatası tasviri, kadının entelektüel kapasitesinin erkekten daha az olduğunu, daha geniş pelvis ise kadının doğal olarak anneliğe uygun olduğunu ve ev alanıyla sınırlanması gerektiğinin ispatı için kullanılmıştır (2000: 25-6). Bu bilimsel ölçümler kadınların yönetim, ticaret, bilim ve akademi alanlarına katılımlarına karşı çıkan

² Örneklerden bir tanesi olan Genevieve Thiroux d'Arconville'in çizimi için bkz: <http://dd.salgoodsam.com/wp-content/uploads/2016/04/dArconville-skeletons-1759.jpg>

argümanlara kanıt nezdinde dolaşır. 18. yüzyılın anatomik insan vücudu illüstrasyonları, kültürel değerlerle yüklüdür³. Erkek ve kadın vücutlarının temsilleri, sadece kadın ve erkek vücutlarındaki kemikleri göstermez, zamanın kadınlık ve erkeklik ideallerinin de yeniden üretilmesine hizmet eder (2000: 25-6).

Kadınların statüsünün patolojikleştirilmesine, bunun kurumlar ve bilim aracılığıyla meşru hale getirilişine güzel bir örnek de histerinin zaman içinde kazandığı anlam ve geçirdiği dönüşümdür. Berktaş, histeri ile rahim arasında kurulan yüzlerce yıllık ilişkinin dişiliğin bir irrasyonellik olarak kurulmasına ve erkeklerin aksine, bedenleriyle belirlenmelerine çok iyi bir örnek olduğunu belirtir (Berktaş, 2009: 59).

Histeri, adını Yunanca'da "rahim" anlamına gelen *hystera*'dan almaktadır (Hysteria, t.y.). Antik Yunan'da rahim bir hayvandan farksız görülür. Saldırgandır, sağı solu belli olmaz ve kadını kırılgan ve istikrarsız bir ruh hâline bürür. Üstelik vücut içinde dolaşır, gittiği yerlerde rahatsızlığa sebep olur. Yukarılara çıktığında organları sıkıştırır, vücutta kasılmalara sebep olur, boğulma hissi verir, hatta konuşma kaybına yol açar (Scull, 2009: 13-4).

Zaman içinde eski dönemlerin bu belirtilerine bayılmak, kendinden geçmek gibi semptomlar eklenir ve bu semptomlar, zihinsel enerjilerini boşaltacak fazla sosyal kanalı olmayan "sinirli cins"e, kadınlara yakıştırılır. 19. yüzyılın ikinci yarısında ünlü Fransız doktor Martin Charcot histeriyi fiziksel bir hastalık olarak sınıflandırma görevini üstlenir. Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu hastalarının fotoğraflarının olduğu albümler yayınlayarak görsel bir histeri imgesi yaratmaya ve histeriyi kültürel olarak kurmaya girişir. Böylece histerik kadın imgesi hastaneden

³ 1829'da Edinburg'lu anatomist John Barclay kıyas için Avrupa'nın en iyi çizimlerini bir araya getirir. Erkek iskeleti için Bernhard Albinus'un çizimini seçen Barclay, erkek iskeletinin özelliklerini daha çok vurgulamak amacıyla hayvanlar âlemine döner ve erkek iskeletiyle kıyas için en uygun gördüğü hayvanı, gücü ve çevikliğiyle ünlü atı seçer. Çizim şu bağlantıdan görülebilir: <https://c8.alamy.com/comp/P7CEA7/human-male-skeleton-from-the-front-with-horse-skeleton-by-george-stubbs-copperplate-engraving-by-edward-mitchell-after-an-anatomical-illustration-by-bernhard-siegfried-albinus-from-john-barclays-a-series-of-engravings-of-the-human-skeleton-maclachlan-and-stewart-edinburgh-1824-P7CEA7.jpg>

Kadın iskeleti içinse d'Arconville/Sue'nun iskeletini seçer ve onu da uzun, ince boynu ve geniş pelvisiyle bilinen devekuşuyla kıyaslar. Çizim şu bağlantıdan görülebilir: <https://c8.alamy.com/comp/P7EWRR/human-female-skeleton-from-the-front-with-ostrich-skeleton-by-william-cheselden-copperplate-engraving-by-edward-mitchell-after-an-anatomical-illustration-by-jean-joseph-sue-from-john-barclays-a-series-of-engravings-of-the-human-skeleton-maclachlan-and-stewart-edinburgh-1824-P7EWRR.jpg>. Kaynak: Schiebinger, (2000: 38-40).

dışarıdaki dünyaya taşar ve yayılır (Çabuklu, 2006: 4-6). Burada da Schienbinger'in sorusunu bir kez daha hatırlamakta fayda vardır, nitekim Çabuklu, kadınların fiziksel belirtilere indirgenmeye çalışıldığı ve histerik yaftasıyla dışlandığı dönemin, onların hak arayışına girip seslerini duyurmaya çalıştıkları dönem olduğunu belirtir (2006: 7).

Kadınların davranışlarının cinsel organları tarafından belirlendiğine inanıldığı için "kadın hastalığı" olarak tanımlanan bir diğer durum da nemfomanidir. Kadınlarda "hastalıklı şehvet"e karşılık gelen "nemfomani" bu denli bilinirken erkeklerde aynı duruma denk gelen "satyriasis" in hiç bilinmemesi, Çabuklu'ya göre kadın cinselliğinin asırlar boyunca bir tekinsizlik kaynağı olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Erkeklerde cinsel arzu normal karşılanırken kadınlarda cinsel arzu bir patoloji olarak görülür. Egemen söylem, kadını hastalıklı şehvete kapılması daha kolay cins olarak kurar. Çünkü kadın akla değil, doğaya yakındır (2006: 25-6).

Kadınların memnuniyetsizlikleri ve huzursuzluklarının kökeninin toplumsal yapılarda aranmaması genel temayüldür. Onların davranışları daima toplumsal hiyerarşide alt sıraları tutan tabiatlarının, kontrol edilemeyen beden ve cinselliklerinin bir sonucudur. Gelişimlerini tamamlayamamış olduklarına inanılması, norm olarak kabul edilen erkek bedenine kıyasla daima "eksikli" görülmelerine, bir sapma olarak değerlendirilmelerine yol açmıştır.

Nitekim 1900'lere gelindiğinde ruhbilimi kuramını erkek olmayan kadının "penis özentisi" üzerine kuran Sigmund Freud'u görürüz. Ona göre kadınlar, kadın olarak doğdukları için hadım edilmiş olduklarına inanmaktadırlar. Penisi, kendi küçük ve göze çarpmayan organlarının üstün karşıtı olarak kabul etmiş ve penis özentisi geliştirmişlerdir. Freud penis özentisi kuramını oluştururken kadınların doyumsuzluk ve hoşnutsuzluğunu toplumsal bir nedene bağlamamış, durumu organ kıskançlığı formülüyle açıklama yoluna gitmiştir. Kadınların, küçükken erkek kardeşlerinde ya da arkadaşlarında kendilerinininkinden farklı bir organ olduğunu görmesiyle yaşadıkları hadımlık duygusu evrensel bir deneyimdir ve bu yara kadınlarda aşağılık duygusuna yol açar (Akt. Millett, 2011: 290-6). "Penis arzusu" yoluyla varolan kadın hiçbir zaman bir penise sahip olamayacağı için tam olarak varolamaz. Çocuk sahibi olmak bile bunu değiştirmez. Kadın her anlamda eksiktir

ve bu eksikliğin etkisini ömür boyunca taşır (Freud'dan aktaran Durudoğan, 2009: 54).

Freud, başlığın ilerleyen bölümünde daha ayrıntılı ele alacağımız klitoral orgazm için de, kadınların ancak olgunluğa erişmeden yaşadığı orgazm türü olduğunu, bu orgazmın merkezini vajinaya kaydırmaları gerektiğini söylemiştir. Çünkü Freud, klitorisi erkeksi bir organ olarak tanımlar ve ona göre klitoral orgazm yaşayan kadınlar erkekliklerini bastıramamaktadırlar (Akt. Koedt, 2000: 372). Anne Koedt, kadınlarda cinsel haz merkezinin klitoris olduğundan ve klitorisin, dışarıda ve yukarıda olmasından ötürü, koitus sırasında tam uyarılamayacağından, buna rağmen orgazma ulaşamayan kadınların "frijit" olmakla itham edildiklerinden bahseder. Günümüzde standart olarak tanımlanmış bazı cinsel pozisyonların müşterek orgazma yol açmıyorsa standart olarak tanımlanmamaları gerektiğini dile getirir. Çünkü cinsel haz merkezleri, standart olarak tanımlanan ilişki biçiminde uyarılmayan ve cinsel açıdan hiçbir sorunu olmayan sağlıklı kadınlar psikolojik sorunları olduğu gerekçesiyle psikiyatlara yönlendirilmiştir (2000: 371). Diğer bir deyişle kadınlar, erkeklerin doyuma ulaşabilecekleri yolla tanımlanmış, kendi haz merkezlerinin ve biyolojilerinin görmezden gelindiği cinsel ilişki biçimlerindeki performanslarına göre başarısız olarak addedilmiş ve suçluluk duygusuna itilmişlerdir.

Kadınlar toplumdaki konumlarına koşut olarak, cinsel eylem içinde de erkeğin arzusunun eklemlenmiş olarak düşünüldüğünden, cinsel anlamda bağımsız arzuları olan ve doyuma hakkı olan varlıklar olarak görülmemişlerdir (Koedt, 2000: 375). Ne var ki 1950'lerde yayımlanan Kinsey Raporu ile Masters ve Johnson'ın araştırmaları gibi çalışmalar, kadınların cinsel varlıklar olduğu gerçeğini ortaya sermiştir (Campbell, 1980: 2).

1947'de Indiana Üniversitesi'nde seks, cinsellik ve üreme üzerine bir araştırma enstitüsü kuran Alfred Kinsey, 1948'de *Sexual Behavior of the Human Male* (Erkeğin Cinsel Davranışı) ve 1953'te *Sexual Behavior of the Human Female* (Kadının Cinsel Davranışı) adını taşıyan çalışmalarını yayımlar. Bu araştırmalar cinselliğin ülke çapında gündeme oturmasını sağlar. Söz konusu raporlar için 11.000'den fazla görüşme yapılmıştır. Alfred Kinsey o zamana dek varlığını sürdüren yaygın inanışın

aksine, kadın ve erkeğin cinsel anatomi ve fizyolojisinin çok benzer olduğunu ortaya koyar. Yaygın kanının aksine, kadınların da tahrik olduğunu, görsel uyaranlara cevap verdiğini, orgazm yaşadığını ve cinsel psikolojilerinin erkeklerinkinden çok da farklı olmadığını ileri sürer (Faust, 1982: 4-5).

Rapor sonuçları, ahlakçıları büyük bir şaşkınlığa uğratar. Zira insanların norm olarak kabul ettikleri cinsel pratiklerin dışında da geniş bir varyasyon olduğu ortaya çıkmıştır. Aile hayatının özendirildiği bir dönemde Kinsey, mastürbasyon ve evlilik öncesi ilişkinin yaygınlığını vurgular, kadınların da sekse meraklı olduklarını ortaya koyarken bazı yetişkin erkeklerin eşcinsel deneyimler yaşamış olduklarını kamuyla paylaşır (Kinsey Report, t.y). Gerçi Kinsey, kadın orgazmını mutlu bir seks hayatıyla eşitlemese de, daha dürüst yaklaşımlar, özgür bir diyalog ortamı ve genç kadınların evlilik öncesi erotik deneyimleri sayesinde elde edilen kadın orgazmını "kayda değer bir başarı" olarak niteler. Sonuçta eski nesil karı kocalar, kadınların orgazmının mümkün olduğundan bile haberdar değildir; mümkün olsa bile iyi yetiştirilmiş kadınların evlilik ilişkisi dâhilinde bile bu anlamda karşılık vermesi münasip görülmez (D'Emilio ve Freedman, 2012: 268-9).

Frijitlik, orgazma ulaşma zorluğu, erken boşalma gibi yaygın cinsel işlev bozukluklarıyla ilgilenen ve bunu cinsel ilişki yaşayan çiftleri gözlemleyip kaydederek ve ölçümleyerek yapan William H. Masters ve Virginia E. Johnson da cinselliğin konuşulmasına yeni bir boyut katar. 1966'da yayınladıkları *Human Sexual Response* (İnsanın Cinsel Tepkisi) adlı çalışmalarında 382 kadın ve 312 erkekten topladıkları on bin cinsel vakadan çıkardıkları verilere yer verirler. Araştırmanın en ses getiren bulgusu, kadınlarla erkeklerin cinsel tepki döngülerinin farklı olduğudur. Yani kadınlar fizyolojik açıdan erkeklerden daha yüksek bir orgazm kapasitesine sahiptir. Bunun da anlamı, kadınların, erkeklerin aksine çoklu orgazm olabilmeleridir (Kammeyer, 2008: 117-8). Ekip, kadın orgazmının standart cinsel birleşmeden ziyade klitoris oral seks, dokunma ya da seks oyuncakları ile uyarımı yoluyla daha yoğun yaşandığına vurgu yapmıştır ve kadınların mastürbasyon yoluyla cinsel hazzı keşfetmelerini bir anlamda desteklemiştir (Masters and Johson, t.y.).

Bu, gerçekten de kadınların cinselliği öğrendikleri ve bildiklerini tatbik ettikleri kültürel ve toplumsal koşullar düşünüldüğünde özel olarak teşvik edilmesi gereken bir durumdur. Zira Çabuklu'nun da vurguladığı üzere, Batılı toplumlarda Eski Yunan'dan bu yana kadının değil, erkeğin orgazmı merkeze oturtulup önemsenmiştir. Günümüze dek hâkimiyetini sürdürmüş olan bakış açısı, kadının öncelikle doğurganlığıyla ele alınmasını dayatır ve kadının zevk almasıyla ilgilenmez. Klitoral orgazm, üremeye yönelik olmadığından muhafazakâr çevreleri rahatsız eder. Kadının orgazmı, hamile kalmasının bir koşulu olmadığından dışlanır. Hatta kadın mastürbasyonunu önlemek için klitoris ameliyatla alınması pratiği bile mevcuttur (Çabuklu, 2006: 34-7).

Kadınların cinsel fonksiyon bozuklukları yaşaması, bedenlerini tanımaması pek tabii ki buraya kadar anlattığımız olumsuz çağrışımlar, etiketlenmeler, dışlanmalar ve ikincilleştirmelerin birer sonucudur. Örneğin cinsel tedavi uzmanı Arşalus Kayır, "Kadın ve Cinsel Sorunları" adlı makalesinde İstanbul Tıp Fakültesi'nde yürüttükleri çalışmalardan hareketle, Türkiye'de vajinismus görülme sıklığının Batı'ya oranla daha fazla olduğunu belirtir. Bekâretin Türkiye'de fazla önemsenmesi, kızların kızlık zararına bir zarar gelmemesi tembihleriyle büyütülmesi ilk ilişki korkusunu arttırmış ve devamı için de ketlenmeye sebep olmuştur. Kayır, burada ilginç bir noktaya daha dikkat çeker, o da erkek eşin cinsel hazzı sınırlandığından ve çocuk yapma ihtimali azaldığından vajinismus tedavisine erkeğin katılımının yüksek oluşudur. Yani esas alınan, yine erkeğin cinsel zevki ve kadının doğurgan hâle getirilmesidir. Nitekim sebebi korku, bilgisizlik, ketlenme olabilen cinsel isteksizlik ve anorgazmi şikâyetleriyle başvuran kadınların sayısı daha düşüktür, çünkü Kayır'ın da belirttiği üzere zevk aramaya ilişkin bir çekingenlik söz konusudur (Kayır, 2010: 313-9). Erkeklerin doyuma ulaşabilecekleri yolla tanımlanmış kadınların cinsel zevk arayışı kendileri için bile tali hale gelmiştir.

Kadınların çok uzun süre boyunca cinsel varlıklar olmadığını söyleyen ya da histeriyle frijitlik gibi uçlar arasında patolojikleştiren ve bedenlerine dair özellikleri hastalık olarak kuran tıp literatürünün yaygınlaştırdığı görüşler yapılan çalışmalarla zaman içinde sarsılmıştır ve cinsellik insanların biraz daha konuşabildikleri bir konu hâline gelmiştir. Kadınların kendi bedenlerine ve cinsel yaşamlarına dair düşüncelerini belirttikleri, yayınlanmasıyla hâkim algıyı yerle bir edip toplumda kırılmaya sebep

olan bir çalışmadan daha bahsetmek gerekir. Shere Hite'in 1976 tarihli *The Hite Report on Female Sexuality* (Kadın Cinselliğine Dair Hite Raporu), bilhassa kurumlar ve toplumsal-siyasal süreçler vasıtasıyla meşruiyet kazandırılan çarpık düşüncelerin kadınlar üzerindeki etkilerini deşifre etmek anlamında önemli bir görev üstlenmiştir.

2.1.1. Kadın Cinselliğine Tutulan Işık: Hite Raporu

Anketi cevapladım çünkü kadın bakış açısının kamuyla paylaşılması gerektiğini düşündüm. Seksle ilgili piyasada bulunan birçok kitap okudum ancak hepsi de erkekler tarafından erkekler için yazılmış eserlerdi. Dr. Freud'a sormak isterim, Bayan Freud kaç kere orgazm olmuştur acaba? (Hite, 2004: 43)

Buraya kadar erkek egemen tıp tarihinde ve psikolojide kadın bedeninin, fizyolojisinin ve cinselliğinin ele alınış biçimine dair genel bir ereve çizdik. Fakat konunun asıl öznelerine, yani kadınların kendi cinsellikleri hakkında ne söylediklerine bakılmadan, patriyarkal yapıların kadın bedeni ve cinselliğine izafe ettikleri ile kadınların gerçekte ne yaşadığı/düşündüğü arasındaki asimetri yeterince anlaşılamaz. Bu açıdan bakıldığında, seksolog ve feminist Shere Hite'in 1976'da yayınlanan *Hite Raporu* adlı çalışması hem dönemi için hem de günümüz için aydınlatıcı bir panorama çizmektedir.

600 sayfalık bu raporda yaşları 14 ila 78 arasında değişen 3.000'i aşkın kadına cinsellikte neyi sevip neyi sevmedikleri, cinsel birliktelik yoluyla ya da o olmadan orgazmın onlara ne hissettirdiği, klitoral uyarım ve mastürbasyon hakkında ne dşnddikleri, cinsel yaşantılarının en büyük hazzı ve hayal kırıklıklarıyla ilgili bir dizi soru yneltirmiştir. ıkan sonuçlar devrim niteliğindedir: Rapora göre kadınların %70'i koitusla orgazm olmamakta, ancak klitorisin doğrudan uyarılması ve mastrbasyonla orgazma kolayca ulaşabilmektedirler. Hite, konvansiyonel seksin kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsetmiş ve bir anlamda statükoyu

sarsmıştır. Bundan rahatsız olan kesimlerin kendisine yönelttiği sert eleştirilere cevaben ve raporuna ilişkin şunu ifade eder:

Cinsel birleşme sırasında klitoral uyarım yaşanmadığı için kadınlar orgazm olmakta zorlanıyorlar. Oysa mastürbasyon yaptıklarında böyle bir zorluk yaşamıyorlar. Cinselliğin ve eşitliğin ne olduğunu sizce de bir kez daha düşünmemeli miyiz? (The Guardian, 2006).

Hite, kitabının 2004 tarihli yeniden basımının giriş bölümünde kadınların cinsel açıdan bir problemi olmadığını, asıl toplumun kadın cinselliğini kabul edip anlamakta bir sıkıntısı olduğunu dile getirir. Vajina hassas bir organdır, kadınlar doğru bir partnerle yoğun bir haz yaşayabilirler, ne var ki bir başkası tarafından penetre edilmenin sembolik bir anlamı vardır. Freud da, Kinsey de kadınların vajinal penetrasyondan ziyade klitoral uyarımla çok daha kolay orgazma ulaştıklarını bilmelerine rağmen bundan mantıklı bir sonuç çıkarmamış, toplumun cinsellik tanımının kadını baskıladığını görmeyi tercih etmemiş ve kadınların değişmesini beklemiştir. Kadınların özel hayatlarıyla, onların cinselliği nasıl tecrübe ettikleri ve orgazmlarının kamusal imajı arasında büyük bir mesafe vardır (Hite, 2004: 12).

Aile kurumuna yapılan bir saldırı⁴ olarak görülen bu çalışma, aslında sadece kadınların fantezi ve deneyimlerine kulak vermekten ibarettir. *Hite Raporu*'ndan önce, kadın cinselliğinin inşası ve terminoloji büyük oranda, iyi ve kötü kızları, frijit ve nemfomanyakları anlatan, erkeklerin elinden çıkma bir kurgudur. Ancak rapor kadın cinselliğine farklı yaklaşılması gerektiğini göstermiştir. Hite'a göre bu zamana dek yanlış sorular sorulmuş ve kadınların orgazm konusunda yaşadıkları hayal kırıklığı patolojikleştirilmiş, bir hastalık olarak gösterilmiştir.

Hite'ın, Catharine MacKinnon'ın tabiriyle "kadınların cinsellikten ne alamadığına dair kamuya açık bir sohbet ortamı yaratan" çalışması, kadınların cinselliklerini talep etme yönünde bir kapı açmış, kadınların kendi bedenlerini keşfetme yönünde büyük bir ilgi doğurmuştur. Her ne kadar yöntemi açısından eleştirilmiş⁵, çıkan verinin

⁴ Çünkü erkekler, vajinanın yerine klitorisin geçmesi hâlinde cinsel olarak gözden çıkarılabileceklerini düşünüp korkmuşlardır.

⁵ Anket 1972-1974 arasında, kadın gruplarının posta adreslerine, kürtaj hakkı gruplarına, üniversiteli kadın birliklerine gönderilir. *The Village Voice*, *Mademoiselle*, *Brides*, *Ms.* gibi dergiler okuyucularına anket için çağrıda bulunur. Dağıtılan yüz bin anketten üç bin dönüş alınır. Rapor bu cevapların bir değerlendirmesidir (Hite: 2004: 25).

genelleştirilemeyeceği söylenmiş ve çalışmanın yeterince bilimsel olmadığı ileri sürülmüşse de, yayınlandığı tarihten günümüze dek büyük ses getirmiştir (The Guardian, 2006).

Peki ankete katılan kadınlar cinsellikle ilgili sorulara nasıl cevaplar vermiştir? Verilen cevapların bir kısmının isyankâr niteliği gözümüze çarpar. Birçok cevaptaki ortak serzenişi temsil eden bir örnekte bir katılımcı şöyle demektedir:

Kadınlar aklımdan geçenleri söylemiş! Bize nasıl hissettiğimizi, dahası nasıl hissetmemiz gerektiğini söyleyen erkeklerin ne kadar kibirli olduğunu daha önceden hiç düşünmemiştim. Orgazm olamadıkları için kendilerinde bir sorun olduğunu düşünen kadınları anlıyorum, ben de yıllarca böyle düşündüm. Eminim ki bir sürü kadın bu kitabı okudu ve gördü ki anormal falan değiller! (Hite, 2004: 44)

Anketi cevaplayan kadınların "kendilerinde bir hata olduğunu düşünmeleri" sıklıkla rastlanan bir durumdur. Hite'in çalışması sırf bunu gün yüzüne çıkarması açısından bile dikkate değer.

Soruları yanıtladım çünkü 'neyim var' diye düşünmekten kafayı yiyecektim. Ne zaman ki *Sexual Honesty*⁶'de (Cinsel Dürüstlük) kadınların verdiği cevapları okudum, o zaman belki de bende bir 'yanlışlık' olmadığını, belki de 'yanlışım', genellikle erkek psikiyatrist ve doktorlardan gelen bilgilerde olabileceğinin farkına vardım. (Hite, 2004: 44)

Sorular ve cevaplar üzerinden aynı durumu deneyimlediklerini gören katılımcı kadınlar, bu çalışmayı elbette sadece kadınlara değil, partnerleri olan erkeklere de önerir:

Bu kitap sahiden eşsiz, bütün kadınlara ve erkeklere tavsiye ediyorum. Bir dizi miti yerle bir edecek. Bütün bu itirafları okumak çok ilginç bir iş; herhalde kadınların akıllarından geçeni olduğu gibi söylediği ilk ve tek sefer, çünkü kadınlar kendi aralarında bile çok rahat olamıyor, kadın anatomisiyle çok ilgilenen erkeklere de -onların bir s.k.i, sizin de (nasıl demeli) bir .mınız olduğu için- nasıl hissettiğinizi anlatamıyorsunuz. Çok teşekkürler. (Hite, 2004: 44)

⁶ Editörlüğünü Shere Hite'in yaptığı, 1974'te Warner Paperback Library tarafından New York'ta basılan kitap.

Hite, kadın cinselliğini anlamının en önemli anahtarlarından biri olduğu için raporunda mastürbasyona da yer verir. Hemen hemen her zaman yalnız yapıldığı için ve çoğunlukla da nasıl yapılacağı öğretilmediği için, mastürbasyon saf bir biyolojik geribildirimde bulunmaya yaramaktadır.

Birinin, orgazm olmak için nereme dokunmam gerektiğini öğretmesine ihtiyacım olmadı. Kendimi bildim bileli mastürbasyon yapıyorum. (Hite, 2004: 51)

Mastürbasyon bana nasıl orgazma ulaşacağımı ve geçtiğim uyarılma safhalarını öğretti. (Hite, 2004: 62)

Hite, kendinden önceki araştırmacıların garip bir şekilde mastürbasyona gereken ilgiyi göstermediğini söylemiştir. Cinsellik çalışmalarına, daha ziyade cinsel birleşme üzerinden yaklaşmıştır. Mastürbasyon kenarda köşede kalmış ve bu yüzden de kadın cinselliği hakkında büyük yanlış anlamalar ortaya çıkmıştır. Hite, kadınların ne deneyimlediğine, neden zevk aldığına, ne zaman orgazm olduğuna ve bundan çıkartılacak sonuçlara bakılması gerektiğini söyler. Oysa daha önceki araştırmacılar kadınlara, cinsel olarak ne hissettiklerini değil, ne hissetmeleri gerektiğini sormuştur. Hite raporuna göre kadınlar istedikleri zaman, hatta bazen arka arkaya, kolayca orgazm olabilmektedir, bu da kadınların kimsenin söylemesine gerek kalmadan neyden zevk aldıklarını bildiği anlamına gelir. "O halde", der Hite, "'işlev bozukluğu' olan şey kadın cinselliğinde değil, toplumun cinselliği tanımlamasında ve kadına verdiği ikincil rolde"dir (Hite, 2004: 51-2).

Görüldüğü üzere, kadın cinselliği ve fizyolojisinin, kadın bedeninin etrafını saran bir dolu mit kadını hep ikincil konumda tutmaya yarayan meşru bir zemin olarak kullanılmış, kadın çoğunlukla doğurganlığı çerçevesinde ele alınmış, üreme haricinde haz merkezli ele alındığındaysa iyi/kötü kadın, nemfomanyak/frijit/histerik kadın gibi yaftalara maruz kalmıştır. Erkek egemen tıbbın kadın cinselliğini, bütün bu peşin hükümlerden kurtulup mercek altına alması, ona bir anomali gibi yaklaşımdan vazgeçmeye başlaması 20. yüzyılın ilk yarısını bulmuştur. Bunda kadın hareketinin mücadeleci tavrı, ısrarı, cinsel olanı politik olarak tanımlamakla göz önüne serdiği gerçeklerin rolü yadsınamaz. Çabuklu'nun da belirttiği gibi, haklarını arayan, iş isteyen, eğitim talep eden kadınların mücadeleleri "histerik" ya da "nemfoman feministler" gibi etiketlerle itibarsızlaştırılmaya çalışılmıştır. Bilim çevrelerinin

fizyolojik özelliklerinden ötürü kadınların yükseköğrenim görmeye ve iş hayatına uygun olmadıkları yönündeki görüş ve söylemleri kadınların oy ve iş hakkı aradığı dönemlerde daha da güç kazanmıştır (Çabuklu, 2006). Ancak feminist hareket, bütün bu dayatmalara karşı çıkmış, gerektiğinde bu yakıştırmaları sahiplenmiş ve kadınların kendi seslerini bulmaları için savaşımalarını sonuna dek sürdürmüştür. Bir sonraki bölümde görülebileceği gibi kadınlar 1960'lardaki özgürleşme hareketliliğinin içinden büyük bir coşkuyla, çeşitlilikle, kararlılıkla çıkacaktır.

2.2. Cinsel Devrim ve Kadın Özgürleşme Hareketi

Bir kadının cinsellikteki yeri, toplumdaki yerinin yansımasıdır.

(Hite, 2004: 17)

1920'lerde Avusturyalı psikanalist Wilhelm Reich, Avrupalıları asırlar süren toplumsal, siyasi ve psikolojik baskıdan kurtarmak amacıyla *Youth's Sexual Struggle* (Gençliğin Cinsel Mücadelesi) isimli bir kitap yazar. Seks reformuna dair düşüncelerini daha da yaygınlaştırmak için orta Avrupa'da klinikler açıp buralarda halkı doğum kontrolü ve kürtaj hakkında bilgilendirir. Çabası 1930'ların siyasi çalkantısıyla sekteye uğrasa da kitabı *Sexual Revolution* (Cinsel Devrim) adıyla Amerika'da yeniden basılır (Allyn, 2016: 4). Kitapta cinsel nevrozların, tatmin edilmeyen cinsellikten kaynaklandığı anlatılır. Otoriter devletin baskısı cinselliğin tatminini engeller. Bu devlet, kapitalist devlettir ve patriyarkal aile birimi üzerinde yükselmektedir. Bu ailede baba, mutlak otorite olan devleti yansıtar. Reich, otoriter devlet baskısının vatandaşların cinsel nevrozlar geliştirmesine sebep olduğunu, devletin bu baskıdan faydalandığını ve bu döngüsel ilişkiden güçlenerek çıktığını belirtir (Die Sexualität im Kulturkampf, t.y.).

Toplum, David Allyn'in "cinsel devrim" tanımlamasının isim babası olduğunu söylediği Reich'ın istediği gibi cinsel açıdan tamamen özgürleşmiş bir toplum olamaz belki ancak 1950'ler ahlaki değerlerin büyük oranda değişmeye başladığı yıllar olur. Cinsel devrim kavramının kapsamına doğum kontrol hapının bulunmasıyla değişen orta sınıf beyaz üniversite öğrencisi kadınlar da girer, Yüksek Mahkeme tarafından edebi eserlere uygulanan sansürlerin yadsınması da, sinema ve gösteri dünyasında çıplaklığın kısa bir zaman içinde kabul edilebilir hâle gelişi de.

Bunları hard-core seks içerikli filmlerin izleyicilerle buluşması, grup seks yapılan kulüplerin açılması, açık evliliklerin rağbet görmesi izler. Hatta bir kısım insan için "cinsel devrim", istediği anda istediği yerde seks yapmak anlamına gelmektedir. Bir yandan okuldaki seks eğitimi derslerinde uygulamaya dönük bilgiler yer almaya başlar; piyasaya kadınların da cinsel heyecanlara erkekler kadar açık olduğunu iddia eden kitaplar çıkar. Orta sınıf Amerikalılar ilk defa genç kadınların evlilik öncesi seks yaptığı fikrini kabul eder. Allyn, 60 ve 70'lerin kitleleri peşinden sürükleyen, geleceğin geçmiş gibi olması gerekmediğine insanları inandıran cinsel devrimcilerinin geleneğe ve normlara karşı geldiklerini, savaştan ziyade sevişmeye inandıklarını, hâkim ahlak düzenini alaşağı etmeye çalıştıklarını belirtir (2016: 4-7).

Kısa bir süre zarfında yaşanan büyük toplumsal hareketlilik, ahlaki değerlerin değişmesine yol açmış ve insanların bir ceza tehdidi olmadan diledikleri gibi yaşamaları yönündeki arzusunu ortaya koymuştur. Bu çok parçalı, dinamik kalabalığın içinde kadınların da sesi çok baskın biçimde duyulur; feminist hareket cinsel normların kökünden sarsılmasında önemli bir rol oynar. Brigitte Lhomond'a göre, 20. yüzyılın başında uluslararası düzlemde faaliyet gösterip 1960'lar ve 70'lerin hareketlerinde somut hale gelen cinsel reform arzusu, ailenin biçimlenmesi, üreme, cinsiyetler arasındaki hukuksal ve toplumsal eşitsizlik, evlilik öncesi seks, cinsel şiddet gibi konuların siyasal ve toplumsal mücadelelerin temeli haline gelmesini sağlamıştır⁷. Bu toplumsal baskı sayesinde birtakım yasal değişiklikler gelir⁸. Kadınların kendi cinsellikleri, kendi bedenleri üzerindeki tasarrufları da odak noktalarından biri olmuştur (Lhomond, 2009: 66-7). 1970'lerdeki feminist hareketin soruları, kadınların özerkliğinin sorgulanması açısından önemlidir: Kadın bedenini denetleme gücü devletin mi, din otoritelerinin mi, tıp otoritelerinin mi, aile reislerinin mi yoksa kişilerin kendi elinde midir? 1960'ların ortalarında erişilebilir

⁷ Şirin Tekeli, 1968 sonrasında Batı'da yaşanan feminist hareketlerin etkisinde kalabilecek öğrenci, akademisyen ve meslek sahibi Türkiyeli genç kadınların, kadın konularında sekte sol gruplarda faaliyet gösterdiğini, bu yüzden de kadınların bilinçlenmesi bakımından en az bir on yılın yitirildiğini dile getirir. Feminizmin keşfedilip dillendirilmesi, 1980 darbesinin Marksist sola indirdiği darbenin ardından gündeme gelir (Tekeli, 2010: 30-1).

⁸ Feminizm birçok anlamda cinselliğin algılanış biçimini değiştirmiştir. Örneğin ABD'deki tecavüzle ilgili ceza yasalarının kanıt talep eden ve mağdurun cinsel geçmişini sorgulayan tarafları, 1970'lerdeki feminist mücadele sayesinde yeniden gözden geçirilmiş ve tecavüz, vahşi bir saldırı olarak tanımlanmıştır. Keza kürtaın yasallaşması da kadın gruplarının militan mücadelesi sayesinde olmuştur (D'Emilio ve Freedman, 2012: 314-5).

olmaya başlayan doğum kontrol haplarının yaygınlaşması, erkeklerin kadın bedeni üzerindeki denetimini bir miktar sınırlamıştır. Feminist hareket, kadınların cinselliklerini istediği gibi yaşamalarını savunmuş ve tartışmanın özel alana hapsedilmesini reddederek duruma politik bir boyut kazandırmıştır (Del Re, 2009: 106-7).

Beatrix Campbell, feminizmin ABD'de bir anlamda 1960'larda yaşanan cinsel devrim ve öğrenci hareketlerinin bir parçası olarak ortaya çıktığını ve politik-cinsel alanı kadınlara açtığını söyler. Ancak ona göre bu cinsel devrim, öncelikle genç erkeklerin isyanıdır; genç erkeklerin erkekliği ve rasgele cinsel ilişkide bulunma hakkının altını çizmiştir. Erkek cinselliği kutsanmıştır. Kadın özgürlük hareketi, cinsel devrimin niteliğini sorgulamıştır. Kadınlar, erkeklerin olmadığı, küçük bilinç yükseltme gruplarında hep birlikte cinsel pratikleri hakkında fikir teatisi yapmış, bu sayede erkeklerle olan cinsel ilişkilerini yeniden düzenlemek konusunda politik bir enstrümana sahip olmuşlardır. Doğum kontrol hapları sayesinde kadınlar hamilelikten kaçınabilmiştir. Böylece uzun dönemli işlere girebilmişler, hamile kaldıklarında iş piyasasından çıkmak zorunda kalmamışlardır. 1930-1970 arasında, doğum kontrol yöntemiyle tanışan bekâr kadınların ilk evliliklerini yapma yaşının kayda değer şekilde yükseldiği görülür. Daha fazla kadın, hamilelik düşüncesi olmadan yüksek eğitimlerini tamamlar. Bir anlamda kadınlar, geleceklerinin kontrolünü kendi ellerine geçirmişlerdir⁹ (Golden, 2006).

Feminist hareketin cinsel reform yıllarına katkısı, insanların kafasındaki kadının cinsellikteki yerine dair algılarını değiştirmek olmuştur. Betty Friedan gençlerin üniversite kampüslerinde elden ele dolaştırdığı *Feminine Mystique* (Kadınlığın Gizemi) adlı eserinde, 1960'lar Amerikasında kadının evcil konumunu ve bundan duyulan tatminsizlik duygusunu ele almış; kadınların, onları sadece ev hanımlığına yakıştıran yaygın görüşe teslim olmamaları gerektiğini savunmuş ve kadınları cinsellikten zevk almaları yönünde teşvik etmiştir (Friedan, 1963). Kadın özgürleşmesi, öncelikle heteroseksüelliği sorunsallaştırmıştır. Kadınları, feminist

⁹ Örneğin ABD'de yapılan bir araştırmaya göre, 1955 yılında doğan kadınların işgücüne katılım oranı, 1940'ta doğanların oranına göre 25 yaş için %24, 30 yaş için %25 oranında artmıştır. 21 yaş öncesi doğum kontrol hapına erişim, 22 yaşından önce anne olma ihtimalini %14 ila 18 oranında azaltmış ve yaşları 26 ila 30 arasında değişen kadınların işgücüne katılımını %8 oranında arttırmıştır (Bailey, 2006: 294-5).

cinsel politikanın konusu yapmış ve cinselliği politize etmiştir. İkinci olarak da cinsel mücadelenin içinde orgazm ve kadın hazzını öne çıkarmıştır. Amaç bir zamanlar cinselliğinden arındırılmış olarak kurulan kadının cinselliğe aktif katılımını teşvik etmektir (Campbell, 1980: 12).

Andrea Dworkin de cinsel özgürlük hareketinin niteliğini sorunsallaştırarak, bu devrimin aslında kime yaradığının üzerinde düşünülmesini istemiştir:

Kadın gücünün (female power) pornografik algılanma biçimi, cinsel özgürleşme hareketlerinin anti-feminist niteliğinin merkezinde yer alır. Söz konusu hareketlerde kadınların erkekler tarafından sınırsız cinsel kullanımı, her iki taraf için de özgürlük olarak tariflenir: kadın istedi; erkek karşılık verdi; ve işte! Devrim. (Dworkin, 1983: 209)

Bunun kimin cinsel devrimi olduğu sorusuna cevaben, Kimberley Kreutzer, 1960'ların sonlarındaki radikal sol/anarşist çevrelerdeki, kadınların sözde cinsel özgürlüğünün sahiden onların faydasına mı yoksa erkeklerin faydasına mı gerçekleştiğini tartışır. Kadınların, sahip çıktıkları, kazanmaya çalıştıkları kendi cinsellikleri değil, erkeklerin, kendi faydalarına, kadınların sahip olmasını istedikleri cinselliktir. Ona göre erkeklerin özgürleşmiş kadın cinselliğinden anladığı, cinsel ilişkiye açık olmalarıdır. Ne var ki herhangi bir zamanda birden fazla partnere sahip olmak, erkeklerin kendi aralarında dolaştırdığı taşınır mallar olarak görüldükleri için, kadınlar açısından özgürleştirici değildir. Kreutzer, erkeklerin her ne kadar poliamorinin, kadınları eski aidiyet fikrinden azat ettiğini ileri sürdüğünü belirtse de, bunun aslında böyle olmadığını dile getirir. Poliamoride, bir erkeğin sahip olduğu kadına, birçok erkek sahip olmaktadır. Önemli olan, kadınların cinsel anlamda "müsait" olmalarıdır. Poliamori, kadınların cinsellikleri talep etme yolu olarak belletilmeye çalışılsa da, kadınlar kendileri için başkaları, yani erkekler tarafından tanımlanan şeyleri talep edemez. Erkekler, kadın cinselliğini betimleyen kelime ve davranışları tanımlamış ve "özgürleşmiş" kadın cinselliğinin ölçüsünü kendi çıkarlarına göre belirlemişlerdir. Kreutzer, yazısının devamında önemli bir noktaya parmak basar ve tezin üçüncü bölümünde tartışılacak "başka türlü bir dünya yaratmak" doğrultusunda bir nevi çıkış yolu gösterir. O da şudur: Kadınlar, kendilerini ezenlerin tanımladığı kelime ve davranışları kullanmaya devam ettiği müddetçe baskı döngüsünü kıramaz, gerçek anlamda özgür olamaz. İdeal formunda

poliamori, dâhil olan herkes için müştereklik ve saygı demektir. Bunların da olabilmesi için toplumda eşitlik esastır (2004: 40-1).

Peki ama özgür seçim nedir? Tarihsel, toplumsal, kültürel, ekonomik ve başka etkenlerden uzak biçimde tamamen özgür seçimler yapmak mümkün müdür? Catherine Redfern ve Kristin Aune, cinsellikle ilgili seçimlerimizi belirleyen faktörlerin neler olduğunu anlamanın, gerçek bir seçim özgürlüğü için savaşmak ve bizi zayıf düşüren cinsel seçimlere zorlanmamıza yol açan koşulları değiştirmek açısından önemli olduğunu belirtir (Redfern ve Aune, 2012; 70). Bununla bağlantılı olarak radikal feministler, modern Amerika'nın cinsel ideolojisinin eşitsizliği pekiştirdiğini söyleyerek kadının ezildiği bir cinselliğin çürümüş olduğunu ileri sürmüştür. Onlar için cinsel özgürlüğün anlamlı olabilmesi için toplumun devrimci bir dönüşüm yaşaması ve kadınların tam anlamıyla özerkliğini kazanmış olması gerekmektedir (D'Emilio ve Freedman, 2012: 314).

Tıpkı dünyanın geri kalanı gibi, Türkiye'de yaşayan kadınların da topyekûn bir cinsel özgürlük tarihinden bahsetmek pek mümkün olmasa da Hilal Eyüpoğlu, cinsel açıdan kendini özgür olarak tanımlamanın erkek egemen bir toplumda neye denk düştüğünü hep hatırlamamız gerektiğine dikkat çeker ve şöyle der: "Eğer erkek egemen bir cinselliği reddedeceksek, cinsellik ve erkeklik arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin bizim beden algımıza, düşünce tarzımıza, duygularımıza nerelerde bulaştığını saptamamız gerekiyor" (2011: 21). Diğer bir deyişle cinselliğin cinsiyet eşitsizliğiyle kurulmasının, cinselliği yaşayış şekillerimize nasıl sirayet ettiği ve tercihlerimizi nasıl etkilediği gibi sorular özgür seçimin içeriğine dair bize çok daha kapsamlı ve sağlam bir kavrayış sunacaktır.

Deniz Ulusoy de özerkliğe vurgu yaparak, yüzyıllardır kadının yüceltilmesinin ön koşulunun bedensiz olmasına bağlı olduğunu belirtir. Kadının bedeni ancak bir erkeğin sahipliğindeyse yüceltilir. Ulusoy'a göre günümüzde birçok kadın cinsel anlamda özgür ve bedeninin tek sahibiyse de, bu durum cinselliği eril bakıştan kurtarmaya yetmez. Zira erkek bakış açısı, kadınların kendi cinselliği ve bedenleriyle olan ilişkilerine hâlâ şekil verebilmekte ve "cinselliğin anlam yaratmadaki rolü es geçilmektedir". Özgür cinsellik kisvesiyle pazarlanan şeyin, baskıyı ve eşitsizliği görünmez kılma haricinde bir rolü olmayabilir (2011: 35).

Özgür cinselliğin olup olmadığı, kadınların sahici, özgün cinselliklerini nasıl bir dünyada yaşayabilecekleri sorusu önemlidir. Gülnur Acar Savran, erkeklerin kadın bedenine ve cinselliğine hükmetmediği bir dünyada kadınların özgün cinselliklerini yaşama konusunda ne durumda olacağını düşünmemizi ister. Ona göre herkesin cinselliğinin, haz duyma biçimlerinin kendine has olduğunu söylemek cinselliği politik alandan uzaklaştırır. Feminizm içinde birbirine karşıt iki yaklaşım hep çatışagelmıştır: bir grup kadınların asıl cinsellik biçiminin, "duygusallıkla örülmüş, yumuşak, adeta aseksüel bir cinsellik" biçimi olduğunu savunurken diğer bir grup da eleştiriye kapalı bir "haz/arzu/erotizm fetişizmi"ne yakın durmuştur. Kadınlar bazen karşı cinsle yaşadığı cinsellik ve haz duyma biçimleriyle ilgili olarak feminist kız kardeşleri tarafından suçluluk duymaya itilmiş, bazen de sahip oldukları haz dünyasını sorunsallaştırmadıkları için örselenmişlerdir (2011: 18).

Dolayısıyla cinselliği politik alanın konusu olarak görmek ve cinsellik biçimleri ile hazın kurgulanışını sorgulamak, özgün bir cinsellik tecrübesinin nasıl inşa edileceğini anlamak yolunda kritik bir noktada durmaktadır. Buradan hareketle bir sonraki başlıkta patriyarkal toplum içinde biçimlenen kadın hazının ve kadın bakışının kurgulanışının tarihsel ve toplumsal çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır.

2.3. Kadın Hazının Kurgulanışı

"Aya gidebiliyoruz, ama vücutlarımızı yeterince tanımıyoruz." (Geddes, 2015)

Doğup büyüdüğümüz toplum cinselliğe bakışımızı, onu deneyimleyişimizi büyük oranda belirler, o sebepten cinsel davranışlarımız, bakış açılarımız ve bizi heyecanlandıran şeyler kendi görüşlerimiz ve toplumun görüşlerinin bir karışımıdır. Nesrin Tura, daha çok küçük yaşlardan itibaren kadınlara, bedenlerinin sakınılması gereken bir şey olduğunun, haz almaktan ziyade haz vermeye yarayan bir cinsel nesne olduğunun öğretildiğinden bahseder. Kadınların bedenleri âdet görmekle veya evlilik öncesi bilumum cinsel eylemle kirlenebilir, kadınlar "kötü kız/kötü kadın" gibi yaftalarla cinsellikten uzak tutulabilir. Tura, kadınların haz almayı bilmediklerinden, çünkü cinselliklerinin haz almaya yönelik biçimde

şekillenmeyişinden bahsederek erkek ve kadın cinselliği arasındaki bu bariz farka dikkat çeker. Erkekler için çocukluktan itibaren kışkırtılan cinsellik, kadınlara gelince bastırılır. Kadınlar, erkeklerin ihtiyaçlarına göre belirlenen cinsellikle kuşatılır ve çarpıtılmış cinselliğin kodlarıyla belirlenen arzularının gerçekte kendilerine ait olup olmadığını bile kestiremeyebilirler (2006: 212-3).

Gölnur Acar Savran da arzu edinme sürecinin suçluluk duygusuna teslim olmadan irdelenmesi gerektiğini söyler. Ona göre kadınların bağımlılık ve nesneleşmeye yönelik arzularının özgür bir seçim mi, yoksa erkek egemen dünyanın bir dayatması mı olduğunu söylemek pek kolay değildir. Ne de olsa arzu edinme süreci çelişki ve çatışmalarla doludur. Ancak patriyarkal heteroseksizm kavramını düşünmek, bastırılmış kadınlık/kışkırtılmış erkeklik ikiliğinden uzaklaşmaya yardımcı olacaktır (2011: 19).

Göröldüğü üzere ortada, kadınların cinsel özne değil cinsel nesne olduğı, erkeklerinse önüne geçilmez cinsel ihtiyaçlarının olduğı asimetrik bir düzen vardır. Kadın kendi cinsel yolculuğunun öznesi değildir. Naomi Wolf, *The Beauty Myth: How Images of Beauty Are Used Against Women* (Güzellik Efsanesi: Güzellik İmgeleri Kadınlara Karşı Nasıl Kullanılır?) adlı çalışmasında "Küçük kızların öğrendikleri, birini arzulamak değildir, biri tarafından arzulanmayı arzulamaktır" der. Kızlar kendi cinselliklerini oğlanların gözünden görmeyi öğrenirler; hem kadınlar hem erkekler, kadınların bedenlerini ve erkeklerin arzularını erotize etmeye eğilimlidirler (Wolf, 2008: 157). Kendilerinin nesneleştirilmelerinden cinsel haz alır gibi görünen kadınlar fenomeniyle Ariel Levy de ilgilenmiştir ve kadınların cinsel davranışlarının gitgide erkeklerinkine benzemeye başladığını belirtir. Kadınlar striptiz kulüplerine gitmekte, porno yıldızlarından bahsetmektedir; ancak bütün bunların onlara gerçekten haz mı verdiği yoksa erkeklerin bütün bunları seksi bulduklarını anlatan medyanın etkisiyle bir arzu taklidi mi yaptıkları belli değildir (Levy, 2005: 4). Sayısız medya imgesiyle kuşatılmış genç kadınlar yalnızca güzel değil, aynı zamanda seksi de olmalı, cinselliği bilmeli, ona her zaman hazır olmalıdırlar (Gill, 2008).

Diğer bir deyişle, erkek egemen toplumun etkisiyle cinsellikleri haz almaya göre şekillenmemiş, cinsellikten uzaklaştırılarak pasifleştirilen kadınlardan güzel ve seksi

olmaları, erkeğin önüne geçilmez arzularını her daim tatmin etmeleri, arzulanmayı arzulamaları beklenmektedir, ama çoğu durumda da onları "kötü kadın" olmak gibi bir son bekler. Bu ilk bakışta bir ironi, bir tezat gibi gözükse de aslında her halükârda kadını öznedenden ziyade nesne konumuna sabitlemeye yaramaktadır.

Deniz Ulusoy, kadınların kendi cinselliklerinin kontrolünü ele almasının, hazzı talep etmekle mümkün olacağını belirtir. Kadınların kendi erotik arzularının öznesi olmaya çalışması ve haz arayışları, toplumsal itibarlarıyla ters düşer¹⁰ ve bu sebepten bu arayışın toplumsal cinsiyet normlarına meydan okumasıyla hiç şüphesiz ki politik bir tarafı vardır. Ulusoy, cinsiyetçi güç ilişkileri sürdüğü müddetçe aynı imgelerden beslense bile tarafların haz arayışında aynı beklentilere sahip olamayacağını, kadınların hayal ettikleriyle yaşadıkları arasındaki uçurumun kapanmasının mümkün olmayacağını dile getirir (2011: 36). Bu açıdan feminizme büyük bir görev düşer. Carol S. Vance'ın da belirttiği gibi kadınları, cinsel özne olmaları yolunda teşvik eden bir feminizm, kadınlar hakkında söylenenlerin gelecekte bir tekrar hâlini almasının önüne geçecektir (1985: 24).

Kadınların kendi özgün cinselliklerini yaşayabilmesi, hazzı ve kendi bakışlarını keşfetmelerine bağlıdır. Toplumsal cinsiyet normlarını sarsacağından ötürü, kadınların cinsellikten zevk alma arayışlarının politik bir tarafı olduğu unutulmamalıdır. Cinsel arzuların dile getirilip talep edilmesi, cinsel olarak görünür olmak ve kadın mücadelesini yükseltmek açısından da hayatidir. Tekrar etmekte fayda olacağı üzere, cinsel olan politiktir.

2.3.1. Kadın Bakışı

Peki kadınlara özgü bakışın şekillenmesi mümkün müdür yoksa hâkim politik, sosyal ve kültürel yapılardan ötürü kadınlar da kendi bedenlerini ve cinselliklerini eril bakışın içinden mi görmektedir? Güç ilişkilerinde ezen tarafın bakışı

¹⁰ Burada, tezin daha önceki kısmında Arşalus Kayır'dan aktarılan bilgiyi ("Anorgazmi ve cinsel isteksizlik şikâyetiyle başvuran kadınların sayısı diğer cinsel fonksiyon bozukluklarına göre daha azdır") tekrar hatırlatalım, çünkü tam da Ulusoy'un bu düşüncesiyle aralarında muhakkak ki organik bir bağ vardır: Kadınların haz arayışları ve kendi haz dünyalarının öznesi olması toplumda hoş karşılanmaz.

meşrulaştırılırken, kadınların kendi bakışını, hazzını, cinselliğini keşfetmesi yönünde ne tür engeller vardır?

Shulamith Firestone, kadınların, esin kaynağı olmak suretiyle kültürle dolaylı olarak önemli bir bağlantılarının olduğunu belirtir. Esin perisi olan kadınlar, kültürün içeriğini oluşturur. Firestone kültür diktasının, yalnızca erkeklerin görüşünü yansıtacak biçimde, erkekler tarafından kurulduğunu, kadınların, kendi gerçekliklerini kendilerine sadık kalarak algılayabilmelerinin engellendiğini dile getirmektedir. Örneğin figüratif resim sanatında ve çıplak resim geleneğinde sanatsal ve göze hoş görünen bir biçim olarak erkek vücutundan ziyade kadın vücutu vurgulanır. Resmi yapan erkektir; erkekleri erotik bakımdan uyaran nü ise çıplak bir kadındır (Firestone, 1993: 167).

İnsan yaşantısını yansıtan, incelemek amacıyla nesnelleştiren araç, kültür, öylesine erkeklerin etkisi altındadır ki, kadınlar kendilerini kültür açısından hiçbir zaman kendi gözleriyle göremezler (Firestone, 1993: 168).

Kadın vücutunun erkek vücutuna bu biçimde yeğlenmesinin nedeni kültür içinde üretilmiş yapay bir cinselliktir. Beklentinin aksine, kadın ressamalarda ters yönde bir eğilim çıkmamıştır. Yani kadınlar, hâkim erkek kültürünün ve geleneğinin kendilerine tanımladığı alan içinde, geleneksel olarak kadınlara atfedilen konuları çalışmış, kadınları erkek gözüyle görmüş, erkeğin kafasındaki kadının resmini yapmışlardır (Firestone, 1993: 169-70).

John Berger de ünlü eseri *Görme Biçimleri*'nde, Avrupa resmindeki ideal seyircinin erkek olarak kabul edilip kadın imgesinin her zaman onu memnun edecek şekilde düzenlenmesine ilişkin olarak şöyle der:

Erkekler davranırlar, kadınlar görünürler. Erkekler kadınları seyrederek. Kadınlar seyredilişlerini seyrederek. Bu, yalnız erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkileri değil, kadınların kendileriyle ilişkilerini de belirler. Kadının içindeki gözlemci erkektir; gözlenense kadın. Böylece kadın kendisini bir nesneye – özellikle görsel bir nesneye- seyirlik bir şeye dönüştürür (Berger, t.y.: 48).

Kadınlar, yüzyıllar boyunca sadece erkek bakışıyla resmedilmişlerdir. Kadın bedeninin nesneleştirilmesi pek çok diğer sebebin yanında kadının entelektüel ve fiziksel olarak erkekten aşağı bir konumda görülmesinden kaynaklanmıştır. Bu

sebepten kadının dekoratif bir arzu nesnesi olarak kullanılması doğal karşılanmıştır (Vuilleumier, 2013).

Eril bakışın egemenliğinin ve kültürdeki devamlılığının izini sürmek açısından sinema da bize geniş bir perspektif sunar. Claire Johnston'a göre sinemadaki "kadın" göstergesi, kendisiyle alakalı hiçbir şey ifade etmemektedir; onun tek görevi, erkekler için taşıdığı ideolojik anlamı temsil etmektir. Kadınların temsili, 'erkek olmayan' şeklinde bir negatif temsildir¹¹. Sinemadaki kadın miti, cinsiyetçilik ideolojisinin aktarılmasına ve onun görünmez, bu sebeple de doğal hâle gelmesine yol açmaktadır (Akt. Smelik, 2008: 4). Yani kadın kahramanın önemi, erkek kahramanda neyi harekete geçirdiğiyle ilintilidir. Kendi başına bir değeri olmayan kadın, erkeğin hislerine, davranışlarına yol açması ölçüsünde önemlidir.

Bunun anlamı elbette kadının özne olmayışıdır. 1970'lerde ve takip eden süreçte, feminist teorisyenler psikanalizden etkilenirler. Ödipal süreçlerin sanat eserlerinin üretiminde merkezî bir rol oynadığını tartışır. Filmlerde anlamın nasıl üretildiğine odaklanırlar. Psikanaliz ile sinemanın yöntemleri arasındaki bağlantıların altını çizerler. Eğer psikanalitik söylem, kadınları, özne olmaktan ve özerk olmaktan uzağa konumlanmaları yönünde baskılamışsa bu yapıların ortaya çıkartılması gerekmektedir (Kaplan, 2013: 23-5). Laura Mulvey, "Visual Pleasure and Narrative Cinema"da (Görsel Haz ve Anlatı Sineması) Hollywood sinemasının cazibesini anlamaya çalışır ve psikanalizin yardımıyla geliştirdiği eril nazar (male gaze) teorisini ortaya koyar.

Mulvey'e göre sinemanın büyüleyiciliği Freud'un temel bir dürtü olarak tanımladığı skopofili (görme arzusu) ile açıklanabilir. Diğer dürtüler gibi bu dürtünün de kaynağı cinseldir ve klasik sinema, dikizcilik ile narsisizmin yapılarını öykü ve imgelemlerle bütünleştirerek bakma arzusunu kamçılar. Dikizci görsel haz, nesne olarak kabul edilen bir karaktere/figüre bakışla üretilir; narsisistik görsel haz ise, görüntüdeki figürle özdeşleşme yoluyla ortaya çıkar. Sinemadaki görme arzusu, ikili bir karşıtlık zemininde etkin ve edilgin olmak üzere cinsiyetlendirilmiştir. Eril

¹¹ Bedenle ilgili kısımdan hatırlanabileceği üzere, kadın asırlar boyunca fizyolojik açıdan "erkek olmayan", "eksik erkek" gibi tanımlar üzerinden kurulmuş, normdan bir sapma olarak görülmüştür. Dolayısıyla Johnston'ın dikkat çektiği nokta, bize tarihsel açıdan bu algıda herhangi bir kopukluk olmadan günümüze dek geldiğini gösterir.

karakter etkindir, iktidar sahibidir, dramatik aksiyon erkek aktörün çevresinde döner ve seyircinin bakışı da bu yolla örgütlenir. Mulvey, bu açıdan sinemanın, Batı sanatı ve estetik anlayışında zaten erkek arzusuna göre yapılanmış görsel mekanizmayı kusursuzlaştırdığını belirtir. Sinemasal bakış; kamera, karakter ve seyirci düzlemleri vasıtasıyla kadın karakteri nesneleştirir ve onu seyirlik hâle dönüştürür. Dikiz hakkı, anlatısal ve sinemasal teknikler yoluyla erkeğe verilmiştir. Seyirci de, çoğu zaman bilinçsiz bir şekilde, bakışını dişil karaktere yönelten eril karakter ile özdeşleşir. Mulvey, sinemadaki dikizciliğin kadını bakılası olmasıyla anlamlandırıdığını söyler. Sinema, bilhassa Freudyen psikanalizde 'hadım edilme korkusu yaratan' şeklinde tanımlanan kadını fetişleştirme yoluna gider. Böylece kadın, tehlike arz eden bir figürken eksiksiz bir güzellik nesnesine dönüşür. Ve yine anlatı düzleminde hadım edilme tehdidini fark edilmez kılmak için, dişil karakterin suçlu bulunması, ardından cezalandırılması gereklidir. Cezalandırma veya kurtarılma yoluyla da bu suç bir anlamda doğrulanır. Bunun filme yansması da kadın karakterin ya ölmesi ya da evlenmesiyle olur (Mulvey, 1989). Mary Ann Doane'in belirttiğı gibi "kadının aktif, soran bir bakış yöneltmesi, onun ancak aynı anda kurban olmasıyla mümkündür." Diğeri bir deyişle kadının bakışı, merak ve arzuyu mazoşistik fanteziye dönüştüren anlatısal süreçlerle cezalandırılır (Akt. Williams, 1984: 85).

Tam da bu açıdan korku sineması, ataerkil yapıların deşifre edilebileceğı zengin bir kaynaktır. Yusuf Gürhan Topçu *Korku Sinemasında Kadın Cinselliğı* adlı yüksek lisans tezinde, erkeğın kendini "normal" olarak konumlandırırken kadın bedeninin onun için tuhaf, ürkütücü ve öteki olduğunu belirtir. Bu farklılık erkekte aynı anda hem arzu hem de korku uyandırır. Kadın cinselliğı sindirilmesi gereken bir tehdittir. Kadınlar, erkeğın otoritesine boyun eğdiği, toplumsal cinsiyet rolüne uygun davrandığı müddetçe olumlu resmedilirler. Cinselliğini özgürce yaşayan, bağımsız kadınlar filmin sonunda cezalandırılır¹². Topçu, II. Dünya Savaşı'ndan sonra erkeklerden boşalan çalışma alanına kadınların girmesi ve feminist hareketin ivme kazanmasının, ataerkil toplumda kaygı ve korkuya yol açtığını söyler. Bunun korku filmlerindeki tezahürü, 1960 sonrası çekilen filmlerin ezici bir çoğunluğunda kadınların öldürölmesi olur. Nedensizce ve vahşice öldürölün kadınlar böylece cezalandırılır ve otoritenin sarsıldığını dair eril kaygılar yatıştırılır. 1950 sonrasında

¹² Özellikle *slasher* denen korku filmi türünde bu temaya çok sık rastlanır.

ortaya çıkıp çoğalan filmlerde, kadın cinselliği erkek cinselliğine, ataerkil yapıya ve onun kurumlarına bir tehdittir, erkeğin kaygı ve korkularını dindirmek adına anlatının sonunda yok edilmelidir (1999: 5-7).

Dişil seyircinin durumu nedir peki? Mulvey, dişil seyircinin kendini pasif kadınlık konumuyla özdeşleştirdiğini, karşı cinsten ödünç alınmış (transvestit) kıyafetleri içinde rahat etmese de sahiplendiği eril bakış açısından keyif alıyormuş gibi olduğunu belirtir (Mulvey, 1989: 33).

De Lauretis, kadının sadece bir temsil olarak temsil edilebileceğini söylerken, Mary Ann Doane de dikizciliğin mesafe gerektirdiğini belirtir. Ne var ki seyirci konumundaki kadın, perdedeki imge kendisi olduğu için, bu mesafenin eksikliğini taşımak zorundadır. Bu sebepten, dişil bakış, özne ile nesne arasında olması gereken mesafeye bağlı değildir, çünkü kadın şimdiye dek hiçbir zaman tam anlamıyla özne olamamıştır. Kadınlık "dişil bedenin kendini ezen varlığı" olarak kurulur. Bu durumdan kaçınmanın yolu kadınlığı bir maske olarak kullanmaktır. Bu şekilde dişil özne, kendisi ile temsil edilen arasında bir mesafe yaratabilir. Ancak Doane, bakışın eril yapısını bozmak için maskelemenin de yeterli olmadığını söyler. Dişil seyirci "aşırı özdeşleşmekten kaynaklanan mazoşizm"i ve "kişinin kendi arzu nesnesi haline gelmesinden kaynaklanan narsisizm"i de sahiplenebilir. Dişil seyirci, imgenin tüketicisi değildir, daha ziyade bu imge tarafından tüketilendir (Akt. Smelik, 2008: 8).

Ann E. Kaplan de nazarın istisnasız eril olup olmadığı sorusunu sorar ve bir kadının da dikizlemesinin mümkün olup olmadığını irdeler. Dişil karakterler bakışı sahiplenerek eril karakteri kendi nazarlarının nesnesine dönüştürebilirler. Ancak buradaki sorun, "dişil olduğundan arzusunun bir gücünün olmayışıdır". Rollerin tersine dönmesi, temeldeki egemenlik ve temsiliyet ilişkilerinin olduğu gibi kalmasına yol açar. Dolayısıyla, nazarın eril olması şart değildir, "ancak nazara sahip olmak ve onu yöneltmek, dilimiz ve bilinçdışımızın yapısı itibarıyla, 'eril' pozisyonda gerçekleşir" (Kaplan, 2013: 30).

Buna sanat tarihinden verilebilecek örneklerden biri de, Linda Nochlin'in 1972 tarihli *Buy My Bananas* (Muzlarımdan Alsanıza) adlı fotoğraf çalışması¹³ ve bu çalışma üzerinden Thalia Gouma-Peterson ve Patricia Mathews'un yaptığı yorumdur. Nochlin, *Achetez des Pommes* (Elmalarımdan Alsanıza) adını taşıyan 19. yüzyıla ait, bir tepsi elmayı memelerinin hemen altında tutan çıplak bir kadın fotoğrafından yola çıkar ve aynı mizansenin elindeki muz dolu tepsiyi cinsel organının hemen altında tutan, çıplak bir erkeğe uyarlar. Amaç, erkek cinselliği söz konusu olduğunda karşılaştırmalı bir nesneleştirilmenin eksikliğine dikkat çekmektir (Epps, 2016). Diğer bir deyişle, erkeğin nesneleştirilmesinin anlam içeriği kadının nesneleştirilmesiyle aynı değildir. Gouma-Peterson ve Mathews, bu iki imgenin aynı şeyleri çağrıştırmadığını belirtir. Bunun nedeni "kadınlara hitap eden bir erotik imge geleneğinin olmamasından ziyade, kadının beden, cinsel nesne ve satılık bir meta olarak anlamlandırılmasının, erkeklere denk düşecek bir karşılığının olmamasıdır" (2008: 47). Kadının kendine ait erotik bir bakışı olmamıştır (bilakis kendisi erotik bakışın nesnesi olmuştur), ancak rollerin tersine dönmesi de, bu zamana dek kurulmuş yapıların ürettiği anlamsal boyut düşünüldüğünde, boşa düşmekten öteye geçemez.

Buraya kadar eril ve dişil bakışın inşasına, söylem ve psikanalitik yöntemlerin bu inşadaki payını tartışan görüşlere -her ne kadar daha kapsamlı bir incelemeyi hak ediyorlarsa da bu tezin başat konusu olmadığından- kısa bir özet hâlinde yer verilmiştir. Buraya böyle bir parantez açılmasının sebebi, ileriki kısımlarda ayrıntılandırılacak, kadının bir seyirci olarak pornografi karşısındaki durumuna, ekranda kendi temsili, bedeni ve cinselliğini tüketme sürecinde hissettiklerine eğilmek amacını taşımaktadır. Kadınlar; tahakküm ve itaat ilişkisinin, nesneleştirilmenin, eril bakışın en sert kurulduğu yerlerden biri olan pornografiyi kendi cinsellik ve fantezilerini keşfetmek yolunda bir araç olarak kullanmayı tercih ediyor mu? Feminist camiada yıllardır devam eden seks ve pornografi tartışması somut ve pratik bir eyleme dönüşebiliyor ve feminist pornografiler bu tartışmalardan ilhamla patriyarkal söylemi yıkıp yeniden kurmanın yollarını arıyor mu?

¹³ *Buy My Bananas*; *Achetez des Pommes* adlı fotoğrafla birlikte şu bağlantıdan görülebilir: https://d7hftxdivxxvm.cloudfront.net/?resize_to=width&src=https%3A%2F%2Fartsy-media-uploads.s3.amazonaws.com%2F0ZjfcumK47BqbwzPDGS67Q%252Fd7hftxdivxxvm.cloudfront-40.jpg&width=1200&quality=80

2.3.2. Kadınların Pornosu

Nancy Friday'in 1973 yılında basılan *Benim Gizli Bahçem: Kadınların Cinsel Fantezileri* isimli kitabı büyük ses getirir ve tüm dünyada çoksatanlar listesinin en tepesine yerleşir. Anonim kadınlarla yapılan söyleşilerden oluşan kitap, tıpkı erkekler gibi kadınların da erotik hayalleri olduğunu ve mastürbasyon yaptığını gözler önüne sererken daha sonradan "seks yanlısı feminizm¹⁴" olarak adlandırılacak hareketin de habercisi olur. Toplumda büyük bir şok dalgasına ve birçok genç kadının uyanış yaşamasına yol açan kitabın giriş kısmında Nancy Friday şöyle der: "Kadın olmanın neye benzediğini anlamaya çalışıyorum, ancak ne milliyet ne de sınıf, bizi kendimizle ilgili hislerimiz ve arzularımız kadar iyi tanımlayabiliyor" (Theobald, 2017).

Dikkate değer bulduğum bu savdan hareketle, kadınların tahrik olmak için ne yaptıkları, ne izledikleri ve bunun feminizmdeki seks-pornografi tartışmalarına ne tür yansımaları olduğu bu ve takip eden bölümün içeriğini oluşturmaktadır.

Z. Fareen Parvez, farklı toplumsal geçmişlerden gelen ve hard-core pornografi izleyip bundan erotik zevk alan farklı yaş, etnisite, gelir, eğitim durumundan otuz kadınla yaptığı görüşmeler sonucu, kadınların pornografiye ilişkin karışık hisleri olduğunu ortaya koyar. Pek çok kadın, bir yandan porno filmleri eğlence, tahrik olma ve cinsel eğitim için izlerken, diğer yandan bu tür filmleri izlediğinde zıt duygular ve huzursuzluk yaşamaktadır. Bu huzursuzluğun kaynağı, filmlerdeki kadınların duygusal emeğidir. İzleyici kadınlar, porno oyuncularının o anda iyi olduklarından ve aldıkları zevkin özgünlüğünden tam olarak emin olamamaktadır. Ayrıca kendi geçmişlerindeki cinsel şiddet tecrübeleri, filmlerin zorlama içeren sahnelerine karşı daha hassas olmalarına yol açar. Pornografi yoluyla deneyimlenen bu çelişkili hisler durumu, seksin aynı anda hem zevk hem de huzursuzluk kaynağı olabildiğini gösterir. Parvez'e göre kadınlar, izledikleri şeyden algıladıklarını kendi şahsi tecrübelerinin süzgecinden geçirmektedir (Parvez, 2006). Bu anlamda,

¹⁴ (ing.) sex-positive feminism, pro-sex feminism.

kadınların mevcut pornografik örneklerde karşılaşabilecekleri zor kullanma teması, izlediklerinden alacakları cinsel hazzı da doğrudan etkilemektedir.

Ellen Willis pornografinin belli siyasal ve kültürel sebeplerden ötürü, erkek hayal dünyasının bir ürünü olduğunu ve erkek piyasasını hedeflediği için de cinsiyetçi olduğunu belirtir:

Kadınların bilinçli bir şekilde pornografiyle ilgilenmesi, bu meraka düşkün olması ya da onları tahrik edecek pornoyu bulması daha düşük bir ihtimaldir. Ne var ki kadınların basitçe pornografiye karşı kayıtsız olduğunu düşünenler, bir grup yeniyetme kızın beş para etmez bir romanı elden ele dolaştırdığına hiç şahit olmamıştır. Yıllar içinde muhtelif pornografik ürünlerden ben de haz aldım –bazısı pespaye kitaplardı – tanıdığım birçok kadın da öyle. Sonuçta fantezi, gerçeklikten daha esnektir ve kadınlar da, hayatta kalma meselesi kabilinden, erkek fantezilerini kendi amaçları doğrultusunda uyarlamayı öğrenmiştir (Willis, 2014: 95).

Yani ortada aslında pornografik ürünlerden haz almak arayışında olan kadınlar vardır, ne var ki içerik, kadınların beklentisiyle örtüşmemektedir. Ayşe Düzkan da bu minvalde kadınların pornografi izleyicisi olduğunu söyler, ancak esas tüketicinin erkekler olduğunu belirterek kadınların bu tür ürünlere ilgisizliğinin böyle bir şeye ihtiyaç duymamalarından değil, mevcut malzemenin genelde kadınları yok sayarak üretilmesinden ve onların taleplerine cevap vermemesinden kaynaklandığının altını çizer (Düzkan, 2006: 168).

Gerçekten de kimi istatistiki verilere baktığımızda izleme alışkanlıkları bir cinsiyet ayrımına işaret eder. Porno izleyenlerin kabaca %70'i erkek, %30'uysa kadındır. Bunun sebebi anaakım internet pornosunun büyük bir kısmının öncelikle erkekleri hedeflemesi olabilir. Pornhub ve Redtube gibi sitelerin dünya çapındaki trafiğinin %76'sı erkeklerden gelirken, %24'ü kadınlardan gelmektedir. Bu sitelerde, porno izleyen kadınların en çok aradığı kelimenin lezbiyen pornosu ve kadın boşalması (squirting) olması, kadınların pornolarda daha çok görmek istedikleri şeyin kadın hazzı olduğuna işaret ediyor olabilir. Kadınlar tarafından en çok izlenen kategori olan "lezbiyen porno"yu "gey" (erkek) ve "büyük penis" kategorileri izler. Yani standart hetero seks, en çok rağbet gören şey değildir (Horton, 2015).

Britanya'da 1991'den itibaren yayınlanan moda, sanat ve kültür dergisi *Dazed*'in yaptığı araştırmadan da benzer bir sonucun çıktığını görürüz. 114 ülkeden 10.500 kadın ve erkeğin katıldığı ankette, katılımcıların dörtte biri hiç porno izlemediğini söylerken, %59'u haftada bir ila beş kere izlediğini, %16'sı da altı ya da daha fazla kez izlediğini belirtmiştir. Hiç porno izlemeyenlerin %90'ı kadinken, haftada 11 kereden fazla izleyenlerin %90'ı erkektir. Diğer bir deyişle kadınların çoğu en az haftada bir kere izlerken, sadece %4'ü bunu haftada altı ya da daha fazla kez yapmaktadır, oysa erkeklerin %60'ı neredeyse her gün ya da daha sık izlemektedir. Söz konusu rakamları yorumlayan Charlie Robin Jones, internetin pornoyu kadınlara da açtığını ve araştırmanın kadınların ne istediğine dair bir tablo çıkardığını belirtir. Erkek tercihleri gruplanmış vaziyettedir: hetero erkekler kadın-erkek seksi izlemeyi sever, gey erkekler erkek-erkek seksi izlemeyi sever. Ancak hetero kadınlar kadın-erkek seksini severken, kendini hetero olarak tanımlayan ortalama bir kadının kadın-kadın seksi izleme ihtimali, ortalama bir hetero erkeğin erkek-erkek seksi izleme ihtimalinden daha yüksektir. Ayrıca hetero kadınların lezbiyen porno tüketimi erkeklerinkini geride bırakmaktadır. Jones, kadınların erkeklerin iki misli oranda, sevdikleri porno türünü "diğer" olarak seçmesinden, anaakım pornonun kadınların ihtiyaçlarına, erkeklerinkine cevap verdiği gibi cevap vermediği sonucunu çıkartır (Jones, 2014).

Yine Pornhub adlı porno sitesinin 2014-2015 yıllarında yaptığı bir başka araştırmada kadınlar, kadınların tatmin olduğu, daha farklı sonlar ve daha geniş bir yelpazeye yayılan fanteziler izlemek istediklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları kadınların bilhassa "cunnilingus" (kadın oral seksi) izlemek istediğini ortaya çıkartmıştır. Bunu da yine kadın hazzına yapılan bir vurgu olarak görmek mümkündür: Kadınlar kendi hazlarına odaklanılmasını istemektedirler. Anketten çıkan sonuçlar, bu haliyle kadınların, kendi hazlarını geri plana iten geleneksel pornoyla ilgilenmediğini göstermektedir (Pornhub Insights, 2015).

Bugüne dek yapılan kısıtlı araştırmalar da kadın izleyicilerin eşitlikçi cinsiyet rollerinin olduğu cinsel içerikli görüntülere olumlu karşılık verdiğini, kadına hükmedilen ya da kadının aşağılandığı cinsel içerikli görüntülereyse olumsuz karşılık verdiğini ortaya koymuştur (Sun v.d., 2008: 315). Dolayısıyla kadın hazzının ön

plana çıkartılmadığı, kadının nesneleştirilip vücut parçalarına indirgendiği, sözlü ve fiziksel saldırganlığın hedefi hâline geldiği pornografi pek çok kadının tahrik olmak için izlemeyi seçtiği tür olarak karşımızda belirmemektedir.

The Guardian gazetesinde kendisiyle yapılan söyleşide, porno film yönetmeni Erica Lust'ın konuyla ilgili söyledikleri de durumu özetler niteliktedir:

Anaakım pornoda varsa yoksa erkek hazzı, kadınlarsa sadece bir nesne. Erkeğe yapılan oral seks sonsuza dek sürebiliyor ama sıra kadına gelince bu sadece on saniye sürüyor. Filmlerin çoğunda kadın orgazmından bahsedilemiyor bile. Kadınlar da çoğunlukla orospu olarak tasvir ediliyor, ki bu çok hazin (May, 2011).

Lust'a göre kadın izleyiciler, kendilerine benzeyen, cinselliklerini keşfeden, bundan korkmayan bağımsız kadınlar ve bu idealleri, yaşam tarzını paylaşan erkekler görmek istiyor. Yine aynı söyleşide yer alan TV yapımcısı ve yönetmen Petra Joy'a göre de, kadınlar filmlerde bir tahrik eğrisi görmek istiyor ve oyuncuların neden seks yaptığını, nasıl tahrik olduklarını bilmek istiyor. Bunun yanında kadınlar, kamera karşısında -mış gibi yapan takma tırnaklı, takma saçlı ve silikonlu porno klonlarından ziyade kendileriyle barışık, her vücut tipinden inandırıcı kadın oyuncular görmeyi tercih ediyor (May, 2011).

Özetle güncel anketler, kadınların erkekler kadar porno izlemediğini ortaya koysa da araştırma sonuçlarını daha geniş bir çerçevede değerlendirmek icap ediyor. Kadınlar porno izlemeyi mi sevmiyor, yoksa kadınlar hâlihazırda üretilen anaakım pornoda kendilerini heyecanlandıracak, onları cinselliklerini keşfetmeye teşvik edecek bir şey mi bulamıyorlar? Ellen Willis, tam bu noktada feminizme düşen önemli rolün altını şu sözlerle çiziyor:

Feministler pornografiyi düşman olarak tanımlarsa, sonuç birçok kadının cinsel hislerinden utanmasına ve onlar hakkında dürüst olmaktan çekinmelerine yol açacaktır. Ve kadınların en son ihtiyacı, daha fazla cinsel utanç, suçluluk ve riyakârlıktır - bu defa önümüze feminizm olarak çıkmıştır. (Willis, 2014: 95)

O hâlde pornografiyi toptan "kötü" olarak yaftalamak, nitel ayrımları görmezden gelmek, kadınların kendi haz ve fantezilerini keşfetmek yolunda araç olarak kullanabilecekleri bir şeyden onları mahrum etmek anlamına gelmekte midir? Bir sonraki bölümde bununla ilişkili olarak feministlerin pornografi konusundaki karşıt görüşlerine yer verilecektir. Sonrasında anaakım internet pornografisinin ana hatları çizilecek ve ona cevaben gelişmiş feminist porno detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Pornografinin, dönüştürülmesi gereken bir araç olarak görülüp görülemeyeceği ve görsel yaratmanın verdiği gücün kesişimsel, kapsayıcı ve özgürleştirici bir feminizm için kullanılıp kullanılamayacağı üçüncü bölümün ana meselesini oluşturacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN CİNSELLİĞİNİ KURGULAYAN BİR GÖRSEL MATERYALİN ELEŞTİRİSİ: FEMİNİST PORNOGRAFI

3.1. Feministlerin Pornografi Tartışmaları

Feminist seks savaşları ya da porno savaşları diye de bilinen tartışmalar, 1970'lerin sonları ile 1980'lerin başında başlamış, günümüzde hâlen devam etmektedir. Bir tarafta porno karşıtlarının, diğer tarafta seks yanlısı feministlerin olduğu gruplar bilhassa cinsellik, pornografi, erotika, fuhuş, lezbiyen seks pratikleri, sadomazoşizm gibi konularda ciddi şekilde ayrılmıştır (Feminist Sex Wars, t.y).

Ann Ferguson, Amerikalı feministlerin, feminist cinsel ahlak konusunda iki ayrı kampa ayrıldığını söyler. Onun bölümlemesine göre birinci kamp radikal feministlerdir ve erkek egemen bir toplumda cinselliğin tehlike içerdiğini savunurlar; cinsel pratikler kadına şiddeti daimi kılar. Diğer taraftaysa, özgürlükçü (libertaryen) feministler vardır. Onlar için de cinselliğin başlıca özelliği, karşılıklı rızası olan partnerler arasındaki haz alışverişinin potansiyel özgürleştirici tarafıdır (Ferguson, 1984: 106).

Wendy McElroy'un konu hakkındaki bölümlemesi daha farklıdır. O, feministlerin pornografiye ilişkin konumlarını kabaca üç kategoriye ayırır. Bir yanda pornografinin erkek kültürünün bir uzantısı olduğunu söyleyen, kadınların bu yolla sömürüldüğünü savunan en yaygın kategori vardır. İkinci kategoride "kadının bedeni, kadının pornografi üretme hakkı" ilkesinin ışığında ifade özgürlüğüne belli bir saygı çerçevesinde yaklaşan, ancak sınır arasında "Ben onaylamıyorum, ama herkesin söz ve görüntü tüketip üretme hakkı vardır" diyen liberaller vardır. Üçüncü kategoride ise pornografinin gerçek bir savunusunu yapan, seks yanlısı olarak adlandırılan feministler bulunmaktadır ki onlar pornonun kadınlar için bazı getirileri olduğunu savunur. McElroy, bu üç konum arasında diyalogun pek az olduğunu söyler. Pornografi karşıtı feministler, aynı fikirde olmayan kadınları patriyarkanın beyinlerini yıkadığı aptallar ya da pornograficilerin savunucuları olarak tanımlar. Onlara göre pornografi konusunda kendi seçimlerini yaptığını düşünen kadınlar 'tatlı bir yalanı' yaymaya çalışmaktadır ve seks yanlısı feministlerin yaptığı, erkek egemenliği ve tâbi olma durumunu erotize etmektir (McElroy, t.y.).

Dany Lacombe'a göreyse 1970'lerin sonunda, pornografi konusunda kaygılanan feministlerin meselesi, seksin ahlak dışı ve özgürleştirici olup olmadığını konuşmaktan ziyade, seksin cinsel içerikli materyallerde sergileniş biçimidir. Çünkü ortada 60'ların salt çıplaklık içeren tasvirlerinden çok daha farklı, şiddet ve kadın düşmanlığı içeren bir pornografi vardır: Erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet erotize edilmektedir. Lacombe, feministlerin, iktidarın kadınları ezen cinsel sistemini kavramsallaştırmaya başladığını belirtir. Onlara göre kadınların maruz kaldığı cinsel şiddet eylemleri patriyarkal sistemin bekası için bir araçtır; pornografi de erkek egemen sistemin propagandasıdır. Pornografinin teori, tecavüzün pratik olduğunu dile getirirler: Pornografide kadınlar, vücut parçalarından ibarettir. Pornografi kadınların insanlığını yok eder, onları aşağılar; onların sadece erkeklerin vahşi ve tuhaf fantezileri için varolduğunu ileri sürer (Lacombe, 1994: 26-7).

Radikal feminist Catharine MacKinnon'a göre pornografi bir fantezi ya da temsilden çok daha fazlasıdır. Pornografi erkek üretici ve tüketicilerin cinsel hazzı için kadın cinselliğine boyun eğdirilmesi anlamına gelir (Akt. Lacombe, 1994: 28). Hatta Kate Millett 1970'te yazdığı *Cinsel Politika*'da pornografinin de tıpkı peçe, klitoris sünneti, ayak bağlama, tecavüz, sadistlik, edebiyatla dayatılan ideolojik şiddet gibi kadınları

oldukları yere hapsetmek için kullanılan araçlardan biri olduğunu söyler. Ataerkil ideoloji kültürün her yanına, hayatlara, hatta en kişisel olana bile sirayet etmiştir. Pornografiye içkin olan hakaret ve incitme eğilimine ifade özgürlüğü hakkı tanınmasıyla erkekteki cinsel saldırganlık daha kolay açığa çıkmaktadır (Millett, 2011: 82). Bu konuda hemfikir olan Susan Brownmiller da bu yüzden erkekliğin inşasında önemli bir araç olduğunu söylediği cinsel saldırganlığa ve tecavüze odaklanır. Tecavüzün eril ideolojinin bir tezahürü olduğunu, pornografinin de bu eril ideolojiyi teşvik ettiğini savunur. Ona göre kadını nesneleştiren, suiistimal eden, dolayısıyla tecavüzün de felsefesi olan pornografi "kadın karşıtı propagandanın sulandırılmış özüdür" (Brownmiller, 1975: 394).

Teorik düzlemde tartışmalar devam ederken, yaşanan bu hareketlilik eyleme de dökülür. Örneğin Catharine MacKinnon 1976 yılında New York'ta gösterime giren cinsel şiddet içerikli *Snuff*¹⁵ filmine karşı yürüyüşler organize etmek ister ancak feminist bir pornografi-karşıtı kampanyayı devam ettirecek bir oluşum kurmak yönündeki çabaları başarısızlığa uğrar. Aynı yıl Los Angeles'ta *Snuff* filmine karşı Kadınlar Kadına Şiddete Karşı (Women Against Violence Against Women - WAVAW) adlı bir örgüt kurulur ve Rolling Stones'un 1976 tarihli albümü *Black and Blue*¹⁶ya karşı bir kampanya başlatırlar. ABD'deki pornografi karşıtı hareket, 1977'de San Francisco'da kurulan Pornografi ve Medyadaki Şiddete Karşı Kadınlar (Women Against Violence in Pornography and Media - WAVPM) örgütü ile daha sağlam bir zemin kazanır. WAVAW ulusal çapta konferanslar ve bir "Geceyi Geri Al" (Take Back the Night) yürüyüşü düzenler. Sonrasında bu hareket New York'ta, Pornografi Karşıtı Kadınlar'a (Women Against Pornography, 1979) evrilir. Bu çatı altında buluşan feministler porno endüstrisini sınırlayacak yasal değişikliklerin olması için uğraş verir (Feminist Sex Wars, t.y).

Bu anlamda büyük çaba sarf etmiş pornografi karşıtı, radikal feminist yazar ve aktivist Andrea Dworkin 1981 tarihli *Pornography: Men Possessing Women* (Pornografi: Erkeklerin Kadınlar Üstündeki Tahakkümü) adlı eserinde, bir endüstri olarak pornografinin kadınlardan nefret ettiğini, onları insanlıktan çıkardığını yazar.

¹⁵ <https://www.imdb.com/title/tt0072184/>

¹⁶ Reklam panolarında elleri bağlanmış, morluk içindeki kadın "Rolling Stones'tan ötürü morluk içindeyim ama bunu seviyorum!" demektedir.

Endüstrinin, hem üretim sürecinde hem de ürünlerin tüketiminde, kadınların aşağılanması ve erkek egemenliğinin erotize edilmesine sebep olduğunu ileri sürer. Dworkin'e göre pornografi objektiftir; kadın cinselliğinin pornografi içinde biçilen değeri gerçektir, çünkü kadınlar zaten öyle görülür, öyle değerlendirilir. Pornografide tasvir edilen güç de objektif ve gerçektir, çünkü kadına karşı bir güç kullanılır. Keza kadınların pornografide aşağılanması da gerçek ve objektiftir, çünkü kadınlar aşağılanır. Pornografide tutarlı ve sistematik bir şekilde ortaya konan kadın tasviri gerçek hayattaki kadınların durumuyla örtüşür. Pornografinin "erotik olanın tasviri" olduğuna inanılması, kadınların aşağılanmasının seksin gerçek hazzı olarak ortaya konması anlamına gelmektedir (Dworkin, 1989: 199-202).

Amerikalı feminist, akademisyen, avukat ve aktivist Catharine MacKinnon da yasaların pornografi karşısındaki tutumunu, onu bir cinsiyet ayrımcılığı ve insan kaçakçılığı biçimi olarak düzenlemek suretiyle değiştirmeye çalışmıştır. Bu yüzden pornografiyi kısıtlayacak yasaların çıkmasını ister. Minneapolis kent meclisinin talebi üzerine Dworkin'le birlikte 1983'te hazırladıkları Pornografi Karşıtı Sivil Haklar Yönetmeliği'nde (Antipornography Civil Rights Ordinance) pornografiyi şu şekilde tanımlamışlardır (MacKinnon, 1987: 176):

(i) Kadınlar pornografide insanlıktan çıkmış nesne, şey, mal şeklinde temsil edilir; ya da (ii) aşağılanma veya acıdan zevk alan cinsel objeler olarak resmedilir; ya da (iii) cinsel hazzı tecavüz, ensest ya da diğer cinsel içerikli saldırılarda bulan cinsel objeler olarak gösterilir; ya da (iv) bağlanan, kesilen, sakat bırakılan, hırpalanan veya fiziksel olarak incitilen seks objeleri olarak sunulur; ya da (v) cinsel itaat, kölelik veya teşhir içinde sergilenir; ya da (vi) kadın bedeninin parçalarına –ki bunlar vajina, meme ya da kalçaları içermekte ve bunlarla sınırlı kalmamaktadır- indirgenmiş halde sergilenir; ya da (vii) içlerine nesne veya hayvan sokulmuş halde sergilenir; ya da (viii) küçük düşürülme, aşağılanma, yaralanma, işkence senaryoları içinde, pis, aşağılık, yara bere içinde ve tüm bu durumları seksi gösterecek koşullar içinde temsil edilir." (Appendix D, The Model Ordinance, t.y.)

Ne var ki hazırlanan taslak mahkemelerce ABD Anayasası'nın birinci değişikliğinde belirtilen ifade özgürlüğüne aykırı bulunur. Lynn Comella, o süreci anlatan yazısında Pornografi Karşıtı Kadınlar'ın (WAP) ırk ve toplumsal sınıfı içermeyen ve kesişimsel olmayan bir bakış açısı yürütmekle, seks işçilerini hedef göstermekle ve dinci muhafazakârlarla uyum içinde çalışmakla itham edildiğinden bahseder. Bunun sonucu olarak seksin kadınlar için tehlikeli olduğu gibi dar bir çerçeveye sıkışan pornografi

karşıtı feministlere muhalefet gecikmez. Kadınların cinsel özerklik ve haz hakkını görmezden geldikleri, toplumsal cinsiyet kalıplarını pekiştirdikleri ve muhafazakârların siyasi çıkarlarına hizmet edecek baskıcı görüşleri teşvik ettikleri savıyla eleştirilirler. Pornografi karşıtı feministlerin hegemonyası; haz, fantezi ve arzuyu içeren cinselliğin daha olumlu taraflarını konuşmak isteyen yeni bir karşı bir hareketle kırılır. 1970'lerin sonlarına denk gelen direnişin ön saflarında San Franciscolu lezbiyen-feminist BDSM¹⁷ oluşumu Samois vardır. WAVPM tarafından, erkeğin üstünlüğünü lezbiyen S/M pratiği ile erotize etmekle ve patriyarkal toplumun güç eşitsizliğini yüceltmekle suçlanırlar, çünkü WAVPM'ye göre lezbiyenler arasında bile olsa S/M rızaya dayalı olamaz ve patriyarkal ideoloji de, kadınları boyun eğmenin doğal, arzu edilir bir şey olduğu yönünde koşullar. Comella'nın aktarımına göre, kadın hareketinin pornografi ve cinsellik etrafında dönen tartışması 1982'de New York'ta yapılan Barnard Konferansı'nda doruk noktasına ulaşır. Konferansın amacı, kadın hareketinde egemenlik kurmuş muhafazakâr söyleme meydan okumak ve cinselliğe, hem tehlikenin hem de hazzın olduğu bir arena olarak yaklaşmaktır. Ancak konferansın, "Sado-Mazoşizme Hayır" tişörtlü pornografi karşıtı feministlerce protesto edilmesi cinsel özgürlük, özerklik, sansür karşıtlığı için mücadele eden seks radikallerini ve seks yanlısı feministleri bir araya getirir. Örgütlü muhalefet, tek yanlı giden pornografi karşıtı siyasetin de sonu olur. Yükselen muhalefetin etkisi ve pornografiyi doğrudan insanların evine sokan videokaset devrimiyle WAP konunun çerçevesini çizme ve pornografinin yayılmasını engelleme gücünü kaybeder (Comella, 2015: 450-4). Sonrasında yaşanacak teknolojik boyut, pornografiyi de büyük bir dönüşüme uğratacaktır.

3.2. İnternet Pornografisinin Öncesi-Sonrası ve Ana Hatları

Bildiğimiz üzere erotik tasvirler, pornografik materyaller insanlık tarihinin başından beri var. Ancak internetin icadıyla birlikte pornografik içerikli sayısız fotoğraf ve video hemen herkesin elinin altında. Üstelik milyon dolarlık bir endüstri oluşu, kültürü şekillendirmekteki etkisi bakımından akıldan çıkartılmaması gereken bir gerçek. Gail Dines'in da belirttiği gibi "pornografi sadece insanların kafasındaki bir

¹⁷ İngilizcesi bondage/dominance/sadism/masochism olan ve itaat/hükmetme/sadizm/mazoşizm anlamına gelen kısaltma.

fanteziden ibaret değildir, o aynı zamanda enternasyonal kapitalizmin bankalarında da gerçekleşir" (Dines ve Mantilla, 2007: 56).

Katherine N. Kinnick, bu büyük pastadan pay kapma yarışını irdelediği makalesinde yıllık 20 milyar dolarlık bir endüstri olan pornografinin 2005 yılında 8.9 milyar dolarlık gişe hasılatı yapan Hollywood'u nasıl etkilediğinden, genç erkeklere erişmenin gişede hasılat başarısı getirdiğinin keşfedilmesiyle filmlerin konusunun daha basit, cinsel içerikli, aksiyonlu ve özel efektli olmaya başladığından bahseder. Şirketler; kablolu TV, uydu ve porno program hizmeti sunan otel zincirlerinin pastasından pay almaya girişir. İnternet pornosu şirketleri kendilerine Amerikan borsasının sıralamasında yer bulur (Kinnick, 2007: 12). Pornografi, elbette bu denli yaygınlaşmasını internete borçludur; internet de interaktif seks şovları gibi yeni pornografi biçimlerini mümkün hâle getirmiştir. Ayrıca yeni dağıtım yolları ve kâr imkânları yaratmıştır. Bugün e-ticaret alanında kullanılan iş modelleri ve yazılımları büyük porno şirketleri sayesinde geliştirilmiştir¹⁸ (Maddison, 2009: 37). Dolayısıyla birbirleriyle iyi geçinen ve birbirlerini besleyen iki ayrı dünyanın birlikteliği söz konusudur.

Walter S. DeKeseredy ve Marilyn Corsianos'un pornografinin kapsamı ve dağıtımıyla ilgili yazılarında belirttiği üzere¹⁹, dört milyonu aşkın pornografik içerikli site bulunmakta (toplam rakamın %12'sine tekabül ediyor). Arama motorlarında porno, günde 68 milyon kez aratılıyor, ki bu da aratılanların %25'ine karşılık geliyor. İnternet kullanıcılarının %42.7'si porno izliyor ve internet üzerinden pornoya ilk maruz kalma yaşı 11 olarak belirtiliyor (2016: 15). Peki bu kadar aranan, izlenen, ilk karşılaşma yaşının bu denli düştüğü internet pornografisi içerik olarak bize neler sunuyor? Bu bölümde, üçünden ağırlıklı olarak yararlanılacak araştırmalar üzerinden internet pornografisinin öncesine ve sonrasına değinilecektir. Böylelikle kabaca her on yıla denk gelen dönüşümlerden çıkacak zaman çizelgesi, bize bilhassa pornografinin mecralara göre değişen içeriğini, cinsel ilişkiye entegre

¹⁸ Kredi kartı şirketlerinin porno siteleriyle iş yapmak istememesinden ötürü, bu sitelerin kendi yazılım ve ödeme sistemlerini geliştirmek durumunda kalmaları ve bu teknolojilerin daha sonra herkesin kullanacağı şekilde yaygınlaşması hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Brian McCullough, A History of Internet Porn <http://www.internethistorypodcast.com/2015/01/history-of-internet-porn/>

¹⁹ Daha fazla istatistiğe ulaşmak için bkz: "Internet Pornography Statistics", <http://web.archive.org/web/20130121221924/http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html>

şiddetin artan miktarını ve "ırk" kategorisiyle ilişkilendirme biçimini belli bir tarihsellik çerçevesinde anlama imkânı sunacaktır.

Martin Barron ve Michael Kimmel'in "Sexual Violence in Three Pornographic Media: Toward a Sociological Explanation" (Üç Pornografik Mecrada Cinsel Şiddet: Sosyolojik Bir İzahata Doğru) adlı araştırmaları; pornografinin dergi, videokaset ve internet gibi üç ayrı mecrada farklılık gösterip göstermediğini incelemektedir.

Barron ve Kimmel'in sınıflandırmasına göre, dergi, video ve Usenet²⁰ erotik temsil tarihinde üç farklı dönemi temsil eder: Dergilerin büyük kitlelerce okunduğu 1950 ve 1960'lar, videokasetlerde büyük bir patlamanın yaşandığı 1970-1980'ler ve Usenet ile genel olarak internetin, pornografiye ulaşmak için en elverişli mecra olarak ortaya çıktığı günümüz. Bu üç mecradaki şiddet seviyesi, rızaya dayalı olan ve olmayan şiddetin miktarı ve şiddeti uygulayan ile maruz kalanın cinsiyetine araştırmanın konusudur (2000: 161). Her mecradan 50'şer örnek alınır. Usenet örnekleri ise, alt.sex.stories adındaki haber grubunda yer alan en az 250 kelimelik cinsel içerikli hikâyelerle sınırlıdır. Burası anlatı ("narrative") özelliği ve herkesin erişimine açık, ücretsiz olması bakımından özellikle seçilmiştir. Cinsel şiddet kategorisinde şunlar vardır: Sözlü saldırganlık, itme, kaba davranma, saç çekme, ısırma, cimcikleme, şaplak, vurma, silahla tehdit etme, boğma, yumruklama ya da tekmeleme, sıkıştırma, bağlama, kurbanı karşı silah kullanma, işkence, uzvunu kesme, cinayete teşebbüs (2000: 162).

- Bahsedilen şiddet türlerinden herhangi birinin bulunma oranı dergilerde %24.8, videolarda %26.9, Usenet'te %42.1'dir²¹.
- Zora dayalı seksin oranı dergilerde %4.8, videolarda %4.9, Usenet'te %26.4'tür.
- Ne baskın ne de itaatkâr bir katılımcının olduğu eşitlikçi cinsel ilişki oranı dergi ve videolarda %69.5 ve %80.8, Usenet'te %49.3'tür.

²⁰ Dünyanın dört bir yanındaki bilgisayarlarda kullanılan bir tartışma forumu sistemidir. Çok amaçlı çevirmeli ağ bağlantısı üzerinden geliştirilmiştir, bkz: <https://en.wikipedia.org/wiki/Usenet>

²¹ Bu araştırmadan çıkan sonuçta, chi kare dağılımına göre, mecra ve şiddetin varlığı arasında bir ilişki vardır.

- Dergilerde kadınlar %93.5 oranında baskınken, bu oran videoda %33.3, Usenet'te %41.4'dir. Erkeklerin itaatkâr konumda olma oranı dergilerde %74.2'yken, videolarda %26.5, Usenet'te 16.2'dir.

Özetle, Usenet'te şiddetin üreticisi orantısız biçimde erkeklerdir²² (Baron ve Kimmel, 2000: 164-5). Dergiler, diğer iki mecraya nazaran, kadınların daha fazla şiddet uyguladığı mecra olarak dikkat çeker.

- Cinsel şiddet içerikli sahnelerin %50'sinde erkek kurban varken, %61.5'inde kadın kurban vardır²³. Videolarda, sahnelerin %32.7'sinde cinsel şiddeti uygulayan erkekken, bu rakam kadınlar için %79.6'ya çıkar. Usenet'teki sahnelerin %23.7'sinde cinsel şiddete maruz kalan erkekken, %84.7'sinde kadındır. Bu mecrada, şiddete uğrayanlar uzak ara kadınlardır (Barron ve Kimmel, 2000: 164-5).
- Dergi ve videolardaki şiddetin büyük çoğunluğu rızaya dayalı ilişki bağlamında görülmektedir. Dergilerde şiddetin %88.5'i rızaya dayalı olarak tasvir edilirken, %3.8'i zorlayıcı ve %7.7'si rızaya dayalı olmayan şeklindedir. Videoda ise bu rakamlar, %91.8, %5.1 ve %3.1 şeklinde değişir. Usenet'te ise rızaya dayalı ilişki bağlamındaki sahnelerin oranı %42.4 iken, zorlayıcı %10.2 ve rızaya dayalı olmayan da %47.5'tir (Barron ve Kimmel, 2000: 164-5).

Yüksek yapım ya da dağıtım maliyeti olmayan Usenet'in en büyük erişimi sunması ve tüketenlerin çoğunun üretici konumunda da olması önemli bir noktadır. Bir telefon, bir bilgisayar, bir de internet erişimi gerektiren üretimdeki bu demokratizasyon; şiddet içerikli sahnelerin, dergilerden, videolara ve Usenet'e giden yolda artmasına sebep olmuştur. Oysa dergiler, reklamlarla ayakta durduğu için şiddetin içeriğini yumuşatmaları gerekir (2000: 165).

²² Her iki cinsin de şiddet uyguladığı sahneler de olduğu için, yüzdeler toplamı 100'ü aşabilir.

²³ Her iki cinsin de şiddet uyguladığı sahneler de olduğu için, yüzdeler toplamı 100'ü aşabilir.

Araştırma ayrıca, erkeklerin kadınların olmadığı, hikâyelerin her yönünü kontrol edip fantezilerini doğrudan ifade edebildikleri bu ortamın da homososyalliğine²⁴ dikkat çeker. Burası "pornografik dünyadaki bir erkek soyunma odasını andırmaktadır". Barron ve Kimmel, Sharon R. Bird'e referansla, Usenet'in sunduğu şeyin homososyal bir rekabet, erkekler arasında kadınları cinsel olarak kurbanlaştırmaya dayanan bir ortak para birimi olduğunu söyler. Duygusal mesafe, rekabet ve kadınların nesneleştirilmesiyle kurulan hegemonik erkekliğin sürdürülmesi için homososyallik elzemdir, çünkü kadın ve erkeği birbirinden ayırmaya, ayrıca hegemonik olmayan erkeklikleri²⁵ baskılamaya yarar. Bir anlamda diğer erkeklerle, "en uzun kiminki...", "en çok kim yapabilir...", "en fazla kim dayanabilir..."i kanıtlama konusunda girilen bir yarış vardır (Barron ve Kimmel, 2000: 165). Kimmel, 16-26 yaş aralığındaki erkekleri çalıştığı bir başka araştırmasında grup olgusuna vurgu yaparak şöyle demiştir:

Erkekler, çifte penetrasyon ya da aşağılamanın olduğu sahneler gibi aşırıya kaçan şeyleri seviyor; bunları grup hâlinde hep birlikte izliyorlar ve sahnedeki kadınlarla dalga geçiyorlar (Kimmel, 2008: 181).

Bu noktadan hareketle, erkeklerin hiyerarşide üst basamaklara tırmanmaya çalışmaları ve birbirleriyle kadın bedeni ve cinselliğine hükmetmek suretiyle yarışma ihtiyaçları, pornografinin bu denli yaygın olmasına yol açan etmenlerden biri midir? Bu bağlamda, tezde daha önce bahsedilen eril bakış ve kadının "cezalandırılması" temalarıyla da bir ilişki kurulabileceğini düşünüyorum.

²⁴ Bu tabir 1976 yılında toplumsal cinsiyet çalışmalarına Lipman-Blumen tarafından sunulmuştur. Hemcinsleri ile sosyalleşmek anlamına gelen homososyallığın fiziksel ve sembolik bir çağırışı vardır. Erkeklerin alanının kadınlarınkinden ayrılmasına gönderme yapar; (ahlaki) tutum, (siyasi) fikir ve değerler sistemi geliştirmede aynı cinsin üyeleri belirleyici olurlar. Homososyal ortamlarda erkekler müşterek bir şekilde (normal) bir erkeği kuran şeylerin ne olduğunu belirlerler. Erkek kimliğinin inşa edildiği homososyal ortamların iç içe geçmiş iki özelliği vardır: Genellikle değersiz görülen kadın dünyasından kendini ayırma ve diğer erkeklerle kaynaşma (Meuser, 2004: 396-7). Michael Kimmel'a göre de "Erkeklik ağırlıklı bir şekilde homososyal bir mizansendir (enactment)" (Akt. Meuser, 2004: 396).

²⁵ Eve Kosofsky Sedgwick, patriyarkal yapılar hakkındaki son dönem çalışmaların çoğunun "zorunlu heteroseksüelliğin" erkek egemen hısımlık (kinship) sistemlerinin içine gömülü olduğunu ya da homofobinin, heteroseksüel evlilik gibi patriyarkal kurumların *gerekli* bir sonucu olduğunu yazdığından bahseder (Segdwick, 1985: 3). Yani heteroseksüel olmayan erkek cinselliğini dışlayan sistemle kadınları ezen aynı sistemdir.

Nitekim Drucilla Cornell, pornografinin neden ve nasıl bu kadar yayılabildiğini incelerken Lacan'ın tanımlarından²⁶ yararlanır ve pornografide, penisin fallusla basit bir birleşimi olan biyolojik penisin önem kazandığını vurgular. Ki bu biyolojik penis her daim erektedir, istediği her kadını istediği an alır: "Pornografide gördüğümüz daima-erekte penis, Fallik Anne'nin korku verici figürünü kontrol edebilen babanın hayali penisidir." Bu fantezi, erkeği bilinçaltında, fallusla penisin aynı şey olmadığı yönündeki ihtimalle yüzleşmekten korur. Kendisinin de eksik olduğu endişesiyle - penis hiçbir şekilde fallus değildir, olamaz da, çünkü fallus bir fanteziden ibarettir-kendisini, erekte penisli, mutlak güce sahip olduğu hayal edilen Baba olarak tasvir eden ve konumlandırıran pornografiye yönelir. Onu Fallik Anne'den uzak tutan bu penistir. Fallik Anne'yle özdeşlik kurmasının önüne bu fantezi ürünü penis sayesinde geçer. Ve bu penisi, onu kontrol etmek, geri getirmek, parçalamak için kullanır. Amaç Kadın'ı/Öteki'ni kontrol edebilen hayali babanın pozisyonuna yükselmektir. Cornell, Lacan'a referansla Fallik Anne'nin, mutlak arzu nesnesi olduğunu belirtir. Ancak aynı zamanda bilinçaltında, erkeği bağımsızlığından edebilecek tehlikeli bir güçle özdeşleşmiştir. "Kötü kadın", fettan kadın, erkeği kendini tehlikeye atma pahasına arzusunun peşinden gitmesi için kışkırtır. Arzu edilirliliğin tehditkâr güçle bilinçaltı bağlantısı, çekici kadınların "kötü kadın" olarak tariflenegelmesini açıklar. Bu "kötü kadınlar", Fallik Anne'nin yerini alırlar (Cornell, 2007).

Kontrol etmek ve parçalamak gibi tabirler bize kadının aşağılanması, cinsel şiddet yoluyla bir anlamda yerinin bildirilmesi ve beden parçalarına indirgenmesi gibi

²⁶ Lacan'da insan yavrusu, doğumunun ilk yılında ona bakan kişiyle arasında kuvvetli bir bağ geliştirir. Bebeği, Öteki'ne sokulmaya yönelten şey "eksiklik"tir. İnsan yavrusu neyin eksik olduğundan ziyade bu eksikliği bilir; zihninde o gereksiniminin belli bir temsili yoktur. Ağlaması, doğarken kaybettiği bu parçayı tamamlamak amaçlıdır. Sonsuza dek bu bütünlüğü bulmak için çabalayacaktır. Öznenin kurucu ögesi eksikliklerdir. Sokulup "bir" olabilecekleri ötekini arar, ne var ki her nesne eksiktir. Bu, arayışın yinelenmesini zorunlu kılar. Ayna evresinde bebek her ne kadar ben ve ötekinin bir olduğu yanılsamasını yaşarsa da ödipal dönemde annesinin kendisinden ayrı biri olduğunu anlayacaktır ("insanlaştırıcı kastrasyon"). "Her şey" olduğunu sandığı o kapsayıcı histen, eksik bir özne olduğunu anladığı o travmatik duyguya döner; mitsel anneyi kaybedince "bir"lik yanılsamasından da olur. Ayrıca annenin arzu nesnesinin de kendisinden başkasında/başka bir şeyde olduğunu görür. Anne, onda olmayan bir şeyi arzulamaktadır. Üstelik bu şey, kendisinde mevcut değildir, yani kendisi eksiktir; hem çocukta hem kendisinde olmayana aradığından ötürü anne de eksiktir. Eksiksiz, tam, yani fallus olmak üçüncüye, annenin arzu nesnesine yakıştırılır. Ancak hiçbir nesne eksiksiz olmadığı gibi, annedeki eksik de tamamlanamaz. Lacan'a göre fallus kaybedilen tamlığı imleyendir; bir nesne veya bir organ (penis) değildir. Fallusa sahip olan da "sembolik baba"dır. Çocuğun babayla özdeşleşmesinin temelinde, babanın basit anlamıyla bir penise sahip olması değil, iktidarının sembolik kaydı yatar (Kaptanoğlu, 2010).

pornografide sıklıkla rastladığımız temaları hatırlatır. 2010 tarihli "Aggression and Sexual Behavior in Best Selling Pornography Videos" (En Çok Satan Porno Videolardaki Saldırganlık ve Cinsel Davranış: Bir İçerik Analizi Güncellemesi) adlı inceleme özellikle bu temalara odaklanır. Araştırma konusu olarak en çok satan ve kiralanen videoların seçilmiş olması, şiddet oranlarına ve genel olarak neyin izlenip talep gördüğüne dair de önümüze net bir tablo koyar.

İnceleme, Adult Video News²⁷'in (AVN) her ay yayınladığı en çok satan 250 video ve en çok kiralanen 250 video listelerinden, Aralık 2004 ila Haziran 2005 arasında ilk 30'da yer alan videoların içerik analizini kapsamaktadır. Saldırgan davranışlar²⁸ sözlü (isim takma, hakaret etme, fiziksel şiddetle tehdit etme) ve fiziksel saldırganlık (itmek, ısırarak, saç çekmek, tokatlamak, nefes alışı engellemek, boğazını sıkmak gibi) olmak üzere iki grupta incelenir (Bridges v.d., 2010: 1070-2).

- Kadının erkeğe ile erkeğin kadına yaptığı oral seks oranları %90.1'e %53.9'dur. Anal seks oranı %55.9'dur. G.tten ağza²⁹ şeklinde çevirebileceğimiz seri³⁰ ise videoların %41.1'inde görülmektedir. Aynı anda hem vajinal hem de anal penetrasyonun oranı ise %18.1'dir. Erkek karakter hemen her zaman kadının vajinasının dışına, en çok da (%58.6) ağzına boşalır (Bridges v.d., 2010: 1074).
- Saldırganlığa rastlanmayan videoların oranı ise sadece %10.2'dir. Toplamda 3375 sözlü ve fiziksel saldırganlık eylemi saptanmıştır. Fiziksel saldırganlık sözlüye oranla çok daha yaygındır: %88.2'ye 48.7. "Sürtük", "or.spu" gibi yakıştırmalar %97.2 ile en yaygın sözlü saldırganlık eylemiyken, şaplak ve tokat atma %35.7 ile en sık gözlemlenen fiziksel saldırganlık eylemidir (Bridges v.d., 2010: 1075).

²⁷ Yetişkin içerikli video endüstrisine dair haberlerin olduğu Amerikan sektör dergisi. New York Times bu dergi hakkında, Billboard dergisi albümler için neyse AVN de pornografik filmler için odur, demiştir. Kaynak: [https://en.wikipedia.org/wiki/AVN_\(magazine\)](https://en.wikipedia.org/wiki/AVN_(magazine))

²⁸ Araştırma ekibi saldırganlığı, kişinin kendisine ya da bir diğerine zarar vermek amacıyla bilerek yaptığı eylem olarak tanımlıyor.

²⁹ Gail Dines, "The White Man's Burden: Gonzo Pornography and the Construction of Black Masculinity" adlı makalesinde, erkek oyuncuların bu seriden şaka yollu "kendi bokunu yemek" şeklinde bahsettiğini belirtir (Akt. Sun v.d., 2008: 322).

³⁰ (ing.) ass-to-mouth sequence

- Saldırganlık eylemlerinin %94.4'ü kadınlara yöneliktir. Erkekler, kadınların iki katı oranında saldırganlıkta bulunurken (%70.3'e %29.4), kadınlar saldırganlıkta bulunduğu zamanların yarısında (%17.7) bunu diğer kadınlara uygular. En önemlisi de, kadınlar saldırganlığa uğradığı durumları %95.1 oranında memnuniyet belirten ya da nötr ifadelerle karşılar. Oysa erkekler saldırganlığa maruz kaldığında kadınların dört katı oranında memnuniyetsizlik sergilemektedir (%16.0) (Bridges v.d., 2010: 1076).

Araştırmanın sonuçları arasında "çifte penetrasyon" ve "g.tten ağza" gibi gerçek hayatta kadınlar (ve filmdeki oyuncular) için zararlı olabilecek cinsel pratiklerin arttığının tespiti de verilir. Gülme, sarılma, okşama vb. %9.9 olumlu davranışa karşılık videoların %89.9'u saldırganlık içerir. Araştırma, cinselliğin öncelikle saldırgan olması ve olumlu davranışların kaideden ziyade istisna olmasını kaygı verici bir durum olarak nitelerken bu durumun tüketicilerin üzerinde oluşturabileceği etkilere dikkat çeker (Bridges v.d., 2010: 1077), bir bireyin izlediği şeyden öğrendiği saldırganlığı, izlediği eylemin ödüllendirilmesine veya cezalandırılmasına göre modelleyeceğini hatırlatır. Pornografik materyali izleyenler, cinsel birleşme sırasındaki saldırganlığın hem erkek hem de kadın için haz arttırıcı bir şey olduğunu düşünebilirler (Bridges v.d., 2010: 1081). Zira saldırganlık ve aşağılama daima cinsellik içeren sahnelerde gerçekleşmekte, şiddet daima cinselleştirilmektedir.

Sonuçlarından ayrıntılı bir şekilde bahsettiğim çalışmalar, bize mecranın ve pornografik materyalin üretim şeklinin içeriğe nasıl etki ettiğini göstermesi açısından önemlidir. İçeriklerdeki şiddet seviyesinin yıllar içinde kadın aleyhine arttığı ve normalleştiği, saldırgan eylemlerin cinsellikten haz almanın elzem birer bileşeni olarak kurulduğu açıktır.

Ayşe Sargın da "seks", "porno", "best porn sites" gibi belirli anahtar kelimeler girilerek cep telefonlarından ve bilgisayarlardan hemen her yerde, her an ulaşılacak bu içeriklerin genel hatlarına baktığı "İnternet Pornografisinde Kadın Bedeni ve Heteroseksüel Cinsellik" adlı makalesinde belli sonuçlara ulaşır. Kadınlar ırk, yaş, beden ağırlığı, meme, kalça ölçüsü, vajinanın görüntüsü, ten, saç, göz rengi gibi özellikler üzerinden, parçalarına ayrılarak nesneleştirilir ve sayısız cinsel senaryoyla sınıflandırılır (Sargın, 2010: 202). Sargın'a göre kimi ücretli, yüzlerce

porno sitesinde kullanıcılar onlarca kategorinin arasından istediğini seçebilir. Kategoriler kadın bedenleri, cinsel ilişki biçimleri ve cinsel ilişki senaryolarına göre sınıflandırılır. Sargın'ın gruplamasına göre arzu nesnesi yapılan kadın genel olarak 25-30 yaş arası, beyaz ırktan, sarışın ya da kumral, uzun saçlı, renkli gözlü, pubik tüyleri büyük ölçüde alınmış, ortalama kiloda, ortalama meme ve kalça ölçülerine sahiptir. Yaşlı, şişman, hamile, kıllı ve cüce kadınların cinsel birleşmelerine yer verilen "tuhaf" (bizarre) kategorisinde ise güzel ve çekici kadının nasıl olmaması gerektiği gösterilir (Sargın, 2010: 227). Bazı kategoriler de birleştirilerek, yaygın olarak kullanılan başka bir kategoriye dönüştürülür. Sargın bunlardan bazılarını "Asyalı genç kız", "tombul genç", "şişman olgun", "minyon kız", "zenci kalçası" olarak sıralar ve bazı yaş gruplarıyla ırkların her zaman birbirleriyle eşleştiğine işaret eder: "'Olgun' kategorisinde 'Asyalı', 'Japon' ya da 'Latin'lere, 'minyon' kategorisindeyse 'olgun' kadınlara rastlamak çok güç"tür (Sargın, 2010: 206-7). Bu nokta, ileride de görülebileceği üzere "ırk" kategorisinin bir fetişleştirme unsuru olarak kullanılması ve cinsellik bağlamında yer alan şiddetin boyutuna etki etmesi açısından önemlidir.

Kimi kategorilerin sıklıkla birbirleriyle ilişkili olarak aratıldığına dair örnekleri Antoine Mazieres v.d.'nin "Deep Tags: Toward a Quantitative Analysis of Online Pornography"³¹ (Derin Etiketler: İnternet Pornografisinin Kantitatif Bir Analizine Doğru) isimli çalışmasında da görebiliriz. "Japon" kategorisi en çok "Asyalı", "masaj" ve "bukkake"³² kategorileriyle, "Alman" kategorisi en çok "vintage"³³, "gotik", "yaşlı teyze" kategorileriyle, "Fransız" kategorisi ise en çok "Arap", "anal", "gangbang"³⁴ kategorileriyle birlikte aratılmaktadır. Mazieres v.d. (2014) etiketlerin farklı bağlamlarda farklı anlamları olabileceğine ilişkin şöyle der:

Pornodaki kategori kullanımı çokça ulusal ve coğrafik bağlamlara yaslanıyor. Örneğin 'Beurette' (Fransızcada Arap kız) kategorisi, genç Arap kızlarını beyaz erkek bakışı için bir arzu nesnesi olarak üreten Fransa'nın kolonyal geçmişinden ve günümüz postkolonyal ilişkilerinden bağımsız olarak anlaşılamaz.

³¹ Çalışma buradan da çevrimiçi olarak görüntülenebilir: https://hal.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/1054044/filename/mazieres_pornstudies_2014.pdf

³² Birden fazla kişinin bir diğer kişinin üstüne boşalması. Japonca'da "bir sıvıyı fışkırtmak" anlamındaki *bukkakeru* fiilinden geliyor.

³³ Klasik Alman pornosu kast ediliyor.

³⁴ Birden çok erkeğin tek bir kadınla cinsel ilişkiye girmesi.

Benzer bir şablon; hedef kitlesi beyaz, heteroseksüel erkeklerin büyük rağbet gösterdiği beyaz kadın-siyah erkeğin olduğu pornolar için de söz konusudur. Gail Dines *Pornland* (Porno Diyarı) adlı kitabında durumu şöyle yorumlar:

Bu aslında tuhaf, çünkü görece kısa bir zaman önce siyah bir erkeğin beyaz bir kadına bakması fikri bile beyaz erkeklerin linç hâline bürünmesine yetiyordu. Şimdiyse siyah bir erkeğin beyaz bir kadının vücuduna yapabileceği her şeyi en ince ayrıntısına kadar gösteren filmlere milyonlarca dolar para harcanıyor. Ama aslında siyah ya da beyaz, porno dünyasında bir kadının ne kadar aşağılanırsa tüketici için o kadar iyi bir porno deneyimi sunduğunu anladığımızda bu bize o kadar da garip gelmeyecektir. Beyaz erkeğin gözünde beyaz bir kadını alçaltmanın, onun daha önceden cinsel açıdan sapık, yabani ve sefih olarak tanımlanmış biri tarafından defalarca penetre edilmesinden daha iyi bir yolu olabilir mi ki? (Dines, 2010: 136)

Sargın da ırklararası seks kategorisinde çoğunlukla zenci erkeklerin beyaz kadınlarla cinsel birleşme görüntülerine yer verilirken zenci erkeklerin zenci kadınlarla ya da zenci erkeklerin Japon veya Çinli kadınlarla birleşme görüntülerine neredeyse hiç rastlanmadığını belirtir (2010: 206-7). Yani anaakım pornografide ırkçılık da cinsiyet eşitsizlikleri gibi erotikleştirilir.

Patricia Hill Collins, Aminatta Forna'ya referansla, köleleştirilen Afrikalı kadınların bedenlerine yapılan pornografik muamelenin şimdi tam ölçekli bir endüstri hâlini aldığını söyler. Pornografide bütün kadınlar; ırk ve etnik kökenlerine göre farklı şekillerde nesneleştirilirler, günümüzdeki pornografinin siyah kadın tasviri de tarihte gerçek bedenlere edilen muamelenin bir devamı niteliğindedir (Collins, 2000: 137). Collins; Cowan ve Campbell'in 1994 tarihli "Racism and Sexism in Interracial Pornography: A Content Analysis" (Irklararası Pornografide Irkçılık ve Seksizm: Bir İçerik Analizi) çalışmasına da atıfta bulunarak Afro-Amerikalı kadınların pornografik videolarda genelde iple bağlama (bondage) ve kölelik (slavery) temaları içinde, sıklıkla da itaatkâr bir duruşla ve iki beyaz erkekle birlikte tasvir edildiğini söyler (Collins, 2000: 137). Cinsiyet ve ırk aynı anda göz önünde bulundurulduğunda, beyaz erkeklerin siyah kadınlara hem fiziksel hem de sözel olarak beyaz kadınlara nazaran daha saldırgan davrandıkları gözlemlenmiştir (Sun v.d., 2008: 313). Irklararası seks videolarındaki şiddetin miktarı, aynı ırktan çiftlerin seks yaptığı videolardakine göre çok daha yoğundur (Sun v.d., 2008: 314).

Anaakım pornografide toplumsal hiyerarşiler, ırk ve etnik köken farklılıkları erotize edilmekte ve bu bağlamdaki performanslar, tarihsel eşitsizliklerin bir devamı niteliğinde yeniden üretilmektedir. Porno videolarda kadının aşağılanması, zorlanması, vücut parçalarına indirgenmesi cinsel tahrikin olmazsa olması gibi sunulur. Kadının bu saldırganlığa onay vermesi ya da bu davranışa nötr kalması da porno tüketicilerinin bu durumu cinsel ilişkide haz alma yolu olarak kodlamasına yol açmaktadır. Susan G. Cole, bu yöndeki endişesini şu sözlerle dile getirir:

...Pornografi ve kitle kültürü, cinselliği tecavüz yoluyla, egemen erkek-itaat eden kadın örüntülerini güçlendirme yoluyla çökertmeye çalışıyor. Öyle ki birçok genç, seksin basbayağı böyle bir şey olduğuna inanıyor. Bu, geleceğin tecavüzcülerinin çoğunun toplumsal normlar içinde davrandıklarına inanacakları anlamına geliyor (Akt. Silverblatt, 2014: 102).

Peki bu öğrenme biçimi, bedenleri ve cinselliği bu çerçevede algılamak, içinde yaşadığımız kültüre ve davranış şekillerimize, eğilimlerimize nasıl yansır? Pornonun popüler kültüre gittikçe daha çok sızan dil ve tekniği, dolayısıyla yaygınlaşan "mesajı", bedenleri ve cinselliği tüketişimizi nasıl etkiler? Bir sonraki bölümde bu soruların cevapları aranacaktır.

3.2.1. Pornografinin Popüler Kültüre Etkisi

"Bir kültür, kendisiyle bağı olmayan hiçbir fanteziyi satın almaz."

Foster Hirsch, *The Dark Side of the Screen: Film Noir*

Yerleşik toplumsal cinsiyet rollerinin pornografiyi, pornografinin de hâkim cinsellik anlayışını beslediği bir kısır döngü söz konusudur. Dolayısıyla farklı mecralardaki kadın temsilleri birbirine benzemeye başlayıp pornografinin kodlarıyla şekillendikçe, kadınların nesneleştirilmesi ve ezilmesi kanıksanır ve görünmez kılınır. Pornografinin popüler kültüre³⁵ etkisini deşifre etmenin şöyle bir önemi vardır: Popüler kültür her yeredir ve yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültürü tektipleştirip kodlar ve onu ticari bir hâle sokar. Dizi ve filmlerden müzik kliplerine, dergilerden maruz kaldığımız reklamlara dek bir sürü vasıtayla bize her daim nasıl olmamız ve

³⁵ Kültür kuramı tartışmalarının tam bir mutabakata varamadığı "popüler kültür" kavramını bu tez kapsamında "kitle kültürünün bir parçası olarak kitle iletişim araçlarıyla popüler duruma getirilen kültür" anlamında kullandım. Kaynak: Ersoy Soydan, **Görsel Medyada Pornografi ve Kültürel Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 111, 2009.

nasıl davranmamız gerektiğini söyler. Elbette ortaya çıktığı toplumsal düzenin birer ürünü, dolayısıyla yansımasıdır; toplumsal gerçekliği tekrar tekrar şekillendirme gibi bir kudreti vardır.

Gail Dines, pornografi endüstrisinin 1953'te Playboy dergisiyle ortaya çıktığını belirtir. Amerikan kapitalizminin gelişmesinde büyük payı olan bu dergi, II. Dünya Savaşı ardından bir tüketici kitle yaratma işlevi görür. İnsanları para harcamaya teşvik eden kapitalizm, o dönemde erkekleri tüketici olarak görüp onları para harcamaya yöneltmeye çalışır. Playboy'da reklamı yapılan yüksek sınıf ürünleri, erkeklerde bunları tüketirlerse yüksek sınıf kadınlara sahip olabilecekleri gibi bir algı oluşturmuştur. Playboy bir anlamda bir hayat tarzı satmıştır (2007: 56). Bu durum kadınlar açısından da geçerlidir. Playboy'dakine benzer yüksek sınıf pornografik fotoğrafçılık ve buna uygun bir estetik kadınlara bir şeyler satmak için sık sık kullanılmıştır. "Orgazmın eşiğindeymiş gibi duran yüzlerin, kurgulanmış olsa bile, büyük bir satış etkisi vardı; ortada çok da cinsel içerikli imaj olmadığından, birçok kadın o hazzı yaşayabilmek için o yüze, o bedene sahip olmalı diye düşünüyordu" (Wolf, 2008: 135).

Yani "seks satar" düsturu yeni bir tüketici kitle yaratmak amacıyla, daha da yaygınlaşabilmenin yollarını aramıştır. Pornografinin mecra değiştirmesi, üretim ve dağıtım olanaklarının farklılaşması, içeriği de başkalaşıma uğratmıştır. İlerleyen kısımda da görülebileceği üzere cinsel tabuların devrilmesine duyulan kamusal ilgi, teknolojinin sunduğu imkânlar, kapitalizmin kendine yeni tüketiciler araması ve hâlihazırda yerleşik olan toplumsal hiyerarşilerin kendilerini kolayca üretebileceği mecralar bulması pornografi ve popüler kültür alanlarının birbirlerine doğru kaymasına ve iç içe geçip sınırların bulanıklaşmasına sebep olmuştur.

Dines, "basılı"dan "görsel ağırlıklı"ya doğru kayan kültürde popüler kültürün yeni soft-core pornografi olduğunu, hardcore pornografinin de internete kaydığını vurgular. Gerek "kurgu", gerekse "gonzo"³⁶ adı altında gruplanabilecek videoların çok büyük bir kısmında kadınları cezalandırma, zorlama, aşağılama, canlarını acıtma vardır. Dines, pornografinin şiddeti cinselleştirdiğini, bu yüzden de

³⁶ İzleyiciyi doğrudan sahnenin içine yerleştirmeyi amaçlayan, kamera kullanımının gelenekselden ayrıldığı porno türü. Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Gonzo_pornography

görünmez kıldığını söyler. Vahşi ve istismarcı davranışlar şiddet olarak değil, seks olarak görülür. Anaakım internet pornosundaki popüler temaların başında anal seks, ikili ya da üçlü penetrasyon, kadınların yüzüne boşalma, erkeğin penisinin önce kadının anüsüne, ardından ağzına sokulduğu g.tten ağza seks gelmektedir. Dines'a göre bu türlerdeki seksin amacı kadını aşağılamaktır (2007: 57). Softcore ve hardcore pornografiden kültüre iki eğilim aktarılmıştır: Biri kadın bedenini nesneleştirir, diğeri de ona şiddet uygular (Wolf, 2008: 135). Asıl sorun cinsel açıdan açık saçık sahnelerin olması değil, şiddetin bu görüntülere entegre edilmesidir.

Porno estetiğinin günlük yaşama sızması ve anaakımlaşması, Dines'ın da belirttiği üzere *Playboy* ile endüstrileşmeye başlayan pornografinin etkisiyle olur. Pornografi, artık tüketilebilen kültürel ürünlere eklenilerek insanların kullanımına açılmıştır. Popüler kültürün pornolaşmasının izini sürdüğümüzde karşımıza "porno-şık" (porn-chic) kavramı çıkar. Kavramın Wikipedia'daki anlamı şöyledir:

"Porno-şık" ilk olarak, Derin Gırtlak (1972) ve Emmanuelle (1974) gibi büyük ticari başarıyı yakalayan ve "soft" pornografiyi anaakıma taşıyan filmler için kullanılmıştır. Daha sonrasında, popüler kültürün içindeki pornografiye atfen daha genel bir anlamda kullanılmıştır (List of Chics, t.y.).

Brian McNair, *Striptease Culture* (Striptiz Kültürü) adlı kitabında pornografinin popüler kültür içine sızma tarihini biraz daha önceye tarihler ve kavramın içeriğinden şöyle bahseder:

Porno-şık, porno değildir ama pornonun pornografik olmayan sanat ve kültürdeki temsilidir; pornonun pastışı ve parodisi, pornoya bir saygı duruşu ve pornonun incelemesidir; reklam, sanat, komedi ve eğitimin dâhil olduğu bilimün amaç için, pornonun anaakım bir kültürel yapıya postmodern dönüşümüdür (McNair, 2002: 61).

Yani porno-şık genel itibariyle pornografiden uzaktır. Porno yıldızları anonimken, porno-şık'ta ünlüler vardır. Pornografide gördüğümüz seks gerçekten olmaktayken, porno-şık'ta seks sahnelenir, sahnelenmiyorsa bile pornografinin çarpıcı çığlığından temizlenmiştir (2002: 67). McNair bu imgelerin ortak noktasının, pornografinin estetiğini pornografik olmayan sanat formlarına entegre etme çabası olduğunu söyler. Pornografik olanın anlamının yeniden şekillendirildiği ve sapkın hazların varlığının

tanındığı postmodern bir entelektüel iklimle birlikte bu imgeler, "yıllar süren seks-siyaset mücadelesinden kaynaklanan ideolojik kaymaların birbiriyle çarpışmasını" yansıtmaktadır. McNair'in savına göre pornografi, anaakım medyada doğrudan bulunmadıysa da 1990'larda kültürel bir fenomen hâlini almıştır (2002: 81).

Porno-şık'ın yükselişinin, "pornografik olana ve onun sınırları ihlal eden, tabuları deviren özelliklerine duyulan meşru, kamusal bir ilgiyi" yansıttığını ifade eden McNair, sanatsal "porno-şık"ın ilklerinden biri için sanatçı Jeff Koons'un porno yıldızı İtalyan eşi Llon Staller (nam-ı diğer Cicciolina) ile birlikte ortaya çıkardığı ve sevişme anlarını konu alan *Made in Heaven* adlı fotoğraf ve heykel serisini örnek gösterir (2002: 61-4). Ona göre bu çalışma, ilerleyen dönemde pornografinin biçim ve içeriğiyle edilecek flörtün habercisidir. Nitekim onu Madonna'nın 1980 ve 90'lara denk gelen *Open Your Heart, Like A Prayer, Justify My Love, Erotica* klipleri ve *Sex* isimli kitabı izleyecektir. Duran Duran'ın 1980'lerde çektiği yetişkin içerikli müzik videoları, Paul Thomas Anderson'ın *Boogie Nights* adlı filmi, Kenneth Probst'un *Pornographic* adlı fotoğraf serisi de yine porno-şık'a örnek olarak gösterilebilir. McNair, bu tür altında toplanabilecek nice eserin pornonun kaba, kirli cinselliğini daha sofistike ve göze kolay gelen bir metne çevirdiğini söyler (2002: 65-73).

1972 yılında gösterime giren ve uzun metraj hardcore filmlerin ilklerinden biri olan *Deep Throat* (Derin Gırtlak, yön: Gerard Damiano) bu çerçevede anılması gereken işlerden biridir. Muayeneye gittiği doktorda, klitorisinin boğazında yer aldığını öğrenen Linda Lovelace özel bir "derin gırtlak" taktiğiyle oral seks yaptığında ilk orgazmını yaşar ve bu da filmde karşılığını çalan çanlar, taşan barajlar, patlayan havai fişekler metaforuyla bulur. Küçük bütçeyle çekilen film inanılmaz bir başarı yakalar ve *New York Times* fenomen hâline gelen filmi "porno-şık" olarak tanımlar (Larsson, 2014: 49). İnsanların, zamanı için tabunun sınırlarını aşan ürünlere gösterdiği ilgi, McNair'in belirttiği gibi bu ürünlerin kültürel fenomenler hâline gelmesine yol açmıştır.

Katherine N. Kinnick, popüler kültür ile pornografi arasındaki çizginin o günlerden bu yana gittikçe silikleştiğinden, porno-yu milyar dolarlık bir endüstri yapan cinsel temalar, dil ve üretim tekniklerinin, müzikte, filmlerde, TV'de ve video oyunlarında karşımıza çıktığından bahseder (Kinnick, 2007: 7). Dünyaca ünlü isimler, konuları ve

teknikleri porno filmleri andıran reklamlarda oynar³⁷; rap ve hip hop müzik kliplerinde, kadınlar birer cinsel objeye indirgenmektedir³⁸. Grand Theft Auto adlı video oyunu serisinin "17 yaş ve üstü" etiketiyle satışa sunulan Vice City adlı bölümünde, oyun karakterleri arabada seks yapabilmekte, seks işçisi tutabilmekte ve onları yumruklayarak ya da öldürerek ekstra puan kazanabilmektedirler³⁹ (Kinnick, 2007: 9). Tracy L. Dietz, 33 popüler Nintendo ve Sega Genesis video oyununu kapsayan içerik analizinin sonucunda, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ve şiddetin, birçok oyunun merkezinde olduğunu belirtir. Oyunların %41'inde kadın karakter yoktur ve bunların %28'inde kadınlar seks objesi olarak tasvir edilmiştir. Oyunların %80'i saldırganlık veya şiddet içermektedir ve bu şiddetin %21'i kadınlara yöneliktir (Dietz, 1998: 425).

Şiddet içeriğinin artması video oyunları gibi filmler, dergi reklamları, televizyon, müzik klipleri ve rap şarkıları için de geçerlidir. Bugün, "13 yaş altı için velinin izni gerekir" (PG-13) şeklinde piyasaya sürülen filmler daha önceki yıllarda ancak "18 yaş ve üzeri için uygundur" etiketiyle vizyona sokulabilmiştir (Kinnick, 2007: 9). Tom Reichert ve Courtney Carpenter 1983'ten 2003'e yayılan bir dönemi inceledikleri çalışmalarında, dergi reklamlarının önceki yıllara oranla çok daha fazla cinsellik içerdiğini, daha cüretkâr giyinen kadın model sayısının ikiye katlandığını bulgulamıştır (Reichert ve Carpenter, 2004). Kaiser Family Foundation'ın iki yılda bir yaptığı Televizyonda Seks araştırmasına göreyse, televizyonda cinsellik 1998'den 2005'e neredeyse ikiye katlanmıştır; prime-time'da yayınlanan her on programdan sekizinde cinsel içerik varken, her saate düşen seks sahnesi 3.2'den 5'e yükselmiştir (Kaiser Family Foundation, 2005). Carol Pardun ve Kathy McKee'nin araştırmasına göre MTV'nin 1992'de yayınlanan müzik videolarının %63'ü cinsellik içerir. *Billboard* dergisinin en çok dinlenen şarkılar listesindeki rap şarkılarının da %80'inde cinsel ilişki ve oral seksle ilgili sözler tespit edilmiştir (Akt. Kinnick, 2007: 10).

³⁷ Paris Hilton'un oynadığı "Carl's Six Dollar Hamburger" reklamı bu tarzdaki reklamlara güzel bir örnektir: <https://www.youtube.com/watch?v=gAwg6GE3AdA>

³⁸ Nelly'nin 2004 tarihli "Tip Drill" adlı single'ında bir kadının kalçalarının arasından kredi kartı geçirilmesiyle kadının metalaştırılması adeta ete kemiğe bürünür: <https://www.youtube.com/watch?v=Nr4gpOc55nQ>

³⁹ Gallup'un 2003'te yaptığı araştırmaya göre, Grand Theft Auto serisinden en az bir oyun oynamış 17 yaş altı oğlan çocuklarının oranı %76'dır. Kaynak: <https://news.gallup.com/poll/9253/grand-theft-innocence-teens-video-games.aspx>

Eğlence ürünlerinin çeşitliliği, genç ve çocukların bu ürünleri tüketme oranı ve içeriklerdeki cinselleştirilmiş şiddet miktarını düşündüğümüzde ortaya ciddi bir resim çıkartmaktadır. 2000 yılında Amerikan Pediatri Akademisi, Amerikan Çocuk ve Ergen Psikiyatri Akademisi, Amerikan Psikoloji Derneği, Amerikan Tıp Derneği, Amerikan Aile Hekimleri Akademisi ve Amerikan Psikiyatri Derneği'nin ortaklaşa yaptıkları açıklamada binin üzerinde çalışmanın medya şiddeti ve saldırgan davranış arasında ilişki bulunduğunu belirtmiştir: "Halk sağlığı camiasının 30 yıllık araştırmalara dayanarak vardığı sonuç, eğlence ürünlerindeki şiddetin bilhassa çocuklarda saldırgan tutum, değer ve davranışlara yol açabileceği yönündedir."

(Joint Statement on the Impact of Entertainment Violence on Children Congressional Public Health Summit, 2000). Matthew B. Ezzell, psikologların bu ilişkiyi, medya temelli tekrara, saldırgan davranışların örnek gösterilmesine, şiddetin olumlu yönde pekiştirilmesine bağladığını belirtir. Bu tarz saldırgan şemalar, algıyı etkilemekte, duyguları köreltmektedir. Diğer bir deyişle, kadınların medyada seks objeleri olarak, erkeklerinse saldırganlık, rekabet, cinsel fetihle alakalı tasvir edilmesi, kadını erkek şiddetinin sistematik hedefi hâline getirebilir (2009: 9-10). Şiddet içeren medya ürünlerine sık maruz kalmak zamanla izleyicide hissizleşmeye yol açar. Daniel Linz, Edward Donnerstein ve Steven Penrod, "The Effects of Multiple Exposures to Filmed Violence against Women" (Kadına Şiddet İçeren Filmlere Çoklu Maruz Kalışın Etkileri" adlı çalışmalarında kadınlara şiddetin olduğu filmleri izleyen erkeklerin, bu tarz filmleri izlemeyen erkeklere nazaran yapılan eylemi daha az vahşi ve küçük düşürücü bulunduğunu ortaya çıkartmıştır (Silverblatt, 2014: 455).

Amerikan Psikoloji Derneği'nin (APA) 2007 tarihli raporunda, gençlere yönelik dergiler ve video oyunlarının incelenmesiyle alakalı olarak şöyle denmiştir:

Arka arkaya yapılan çalışmalar göstermiştir ki, kadınlar erkeklere göre çok daha sık bir şekilde cinsel açıdan (örneğin, daha açık kıyafetlerle, cinsel açıdan hazır olduklarını çağrıştıracak duruş ve yüz ifadeleriyle) tasvir edilmekte ve nesneleştirilmektedirler (örneğin, dekoratif bir nesne ya da vücut parçaları olarak kullanılırlar). Buna ilaveten dar (ve gerçek dışı) bir fiziksel güzellik standardı dayatılmaktadır. Bunlar, genç kızların gözlemleyip öykünecekleri dişilik modelleri olarak sunulmaktadır (APA, 2007).

Jennifer K. Wesely, popüler kültürün en nüfuzlu belirleyicilerinden olan reklam ve medya dünyasına bakarak, kızların gittikçe daha genç yaşlarda olgun seks

nesneleriymiş gibi gösterildiğini, yetişkin kadınlarinsa çocuksulaştırıldığını belirtir. Genç kızlar yetişkinleştirilirken yetişkin kadınlar gençleştirilir. Wesely'ye göre bu sınırın bulanıklaşması çocuğun seksî görünmesine ve cinsel ilgi uyandırmasına sebep olur ve "bunun o kadar da kötü bir şey olmadığı gibi bir mantık kurulur" (2012: 24). Wesely, Britney Spears'ın 17 yaşındayken çektiği *Baby One More Time* klibini örnek olarak gösterir: Saçları iki yandan atkuyruğu yapılmış, dudaklarına koyu renk ruj sürülmüş Spears, vücudunun büyük kısmını açıkta bırakan bir okul üniforması giymektedir. Seksî dans koreografisi, yetişkin makyajı, mini eteği, göbeği açıkta bırakan gömlek ve saçları, tesadüfî seçimler değildir. Ortada stilize edilip paketlenmiş bir imaj vardır ve kadınla çocuğun sınırları bulanıklaşmıştır. Hatta Spears daha sonra, pop kızı ve porno yıldızı arasındaki sınırı daha da bulanıklaştırarak videolarını çekmesi için uzun zamandır porno yönetmenliği yapan Gregory Dark ile anlaşmıştır (2012: 24-5).

Gençlerin üzerine her gün boca edilen onlarca hiperseksüelleştirilmiş imgenin elbette hitap ettiği kitleye söylemek istediği belli bir şey vardır. Dines, bu durumu, dergi kapaklarında, reklamlarda ve sayısız mecrada yer alan imgelerin "hitap ettiği kitle, görüntünün kendisinden bellidir/okunabilir" şeklinde açıklar. Diğer bir deyişle, dergide şuh bakışlarla bakan, kışkırtıcı iç çamaşırıyla poz vermiş kadın model, annesine "Çay içmeye gidelim mi?" diyor olamaz; asıl hedef kitlesi erkeklerle seslenip "Becer beni" şeklinde bir çağrıda bulunmaktadır (Dines, 2015). Naomi Wolf, bu görüşü destekler. Sıradan bir derginin sayfalarını karıştıran okuyucu için, ağızları açık, gözleri kapalı, teni ışıldayan, yarı çıplak kadınların ilettiği şey çok nettir: Okuyucu onlar gibi olup onlar gibi hissetmek istiyorsa onlar gibi gözükmelidir (2008: 133).

Sonuç olarak, popüler kültür ürünleri vasıtasıyla her koldan mütemadiyen iletilen mesajlar kafamızda hem kendimizin hem de diğer insanların nasıl olması gerektiği konusunda fikirler ekerler, belli davranış şekillerini norm olarak görmemize yol açarlar. Pornografinin görsel dilinin popüler kültür eliyle giderek yayılması toplumsal cinsiyet algılarımızda, cinselliğimizi inşa etmemizde, bedenimizle olan ilişkide ve hâkim kadınlık/erkeklik performanslarını uygulamakta belirleyici olmaktadır.

3.2.1.1. Pornografikleşen Popüler Kültürün Toplumsal Cinsiyet Sosyalleşmesine Etkileri

Öncelikle sosyalleşme nedir ve medyanın, pornografikleşen kültürün pompaladığı hâkim imaj ve anlatılarının bu süreçteki rolünün nasıl bir önemi vardır diye sormak gerekir. Wesely, *Being Female* (Dişi Olmak) adlı kitabında nasıl davranmamız ve nasıl olmamız gerektiğini, diğer bir deyişle sosyalleşme, "bir toplumun üyelerinin, o toplumun normları ve beklentilerine uygun davranmayı öğrendiği süreç" olarak açıklar (2012: 7).

İnsanlar olarak kimlik geliştirmenin en temel yollarından biri de toplumsal cinsiyet sosyalleşmesinden geçmektir. Önce vücudumuzun bazı parçalarının "kız" ya da "oğlan" tanımına tercüme edildiğini keşfederiz, sonra da sayısız kanal aracılığıyla farkında olarak ya da olmayarak "dişil" ya da "eril" olana uygun davranmaya çalışırız (Wesely, 2012: 7-8.)

Yani biyolojik olanın üzerine toplumsal, psikolojik ve kültürel anlamların inşa edilmesiyle, normlara uymak ve onları yeniden üretmek yoluyla bir toplumsal cinsiyet sosyalleşme sürecinden geçiyoruz. Meda Chesney-Lind ve Katherine Irwin, çocukların okul öncesinde veya birinci sınıfta, kendi cinsiyetlerine ek olarak arkadaşlarıyla aile bireylerinin de cinsiyetlerinin gayet farkında olduklarından, hangi ebeveynlerine benzediklerini çok iyi bildiklerinden bahseder (2008: 69).

Albert Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre, gençler cinselliği medyada tasvir edilen insanları izleyerek öğrenebilir. Cinsel davranışın mekaniğini öğrenebilecekleri gibi, davranışların hangi bağlamlarda ortaya çıktıklarını, etkileşimlerin ardındaki motivasyon ve niyetleri de öğrenirler. Medyada sunulan insanlar çekiciyse, güçlü görünüyorlarsa ve yaptıklarından ödürü ödüllendiriliyorlarsa ya da gençlerin özdeşleştiği bir karakteri temsil ediyorlarsa, cinselliğin medyadaki tasvirlerinin vereceği mesaj çok daha güçlü olur. Kurama göre bu bilgi, gencin gerçek hayatta benzer bir cinsel durumla karşılaşması hâlinde kullanılır (Bandura, 1971).

Medyanın, üzerimize boca ettiği görüntülerdeki mesajların tekrarlanması hâlinde belli tutumların geliştirilebileceğine George Gerbner'in Ekme Kuramı'nda da (Cultivation Theory) rastlarız. Bu kurama göre medya; inanç ve tutumlar üzerindeki

etkisini insanlara yavaş yavaş, yıllara yayılan bir şekilde "eker". Gittikçe pekişen, tutarlılık izleyen temalara uzun süre maruz kalmak, basmakalıp tutum ve inançların gelişmesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, kadınların aralıksız bir şekilde cinsel obje olarak sunumu; zekâ, başarı ve yeteneklerinin göz ardı edilmesi, kadınların toplum içindeki gücünü sınırlamaya ve onları önemsizleştirmeye neden olan inançların kök salmasına yol açar (Akt. Kinnick, 2007: 18).

Peki günlük hayatımızda elektronik cihazlarımızdan, mağaza vitrinlerinden, reklamlardan, posterlerden üzerimize boca edilen, popüler kültürün adeta pekiştireç görevi üstlendiği imaj ve anlatılardaki eşitsiz toplumsal cinsiyet kimliklerinin içeriği nedir ve bize aslında ne yapar?

Katharina Lindner reklamları örnek göstererek şöyle demiştir:

[Reklamlar] tutumlarımızı, değerlerimizi, inançlarımızı ve davranışlarımızı etkileyen toplumsallaştırıcı etkenlerdir. Reklamlar hem erkekler hem de kadınlar açısından uygun davranış biçimleri üzerinden toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili mesajlar verirler. Toplumda erkek ve kadının ne demek olduğu hakkındaki fikirlerimizi şekillendirirler (Lindner, 2004: 409).

Kız ve oğlanlardan beklenen toplumsal cinsiyet kimliği, eşitsiz seviyelerdeki toplumsal değerlerle ayrılmaz bir biçimde bağlantılıdır. Toplumsal cinsiyet sosyalizasyonu, bu eşitsizlik ve imtiyaz sistemleri daimi kılınır. Çünkü geleneksel toplumsal cinsiyet yapıları, erkek ve kadını bir spektrumun iki ayrı ucuna yerleştirir. Kadınlığının ve erkekliğin bu kutuplaşmış tanziminde dualizm söz konusudur (Wesely, 2012: 11). Val Plumwood aynı yelpazenin iki ayrı ucuna yerleştirilen toplumsal cinsiyet kimlikleriyle ilgili olarak "Dualizm birbiriyle zıt kavramların (örneğin kadın ve erkek toplumsal cinsiyet kimliklerinin) tahakküm ve itaatle biçimlendiği, karşıt ve birbirini dışlayıcı olarak inşa edildiği süreçtir" der (1993: 31). İkili düşünceye vurgu yapan Frances Olsen da, kadınların bedene indirgendiğini ve doğayla ilintilendirildiğini, "cisimleştirmede daha altta/aşağıda" olduğunu belirtir (1996: 212). Toplumsal cinsiyet ikiliği sisteminde erkek gibi olmamak demek kadınsı olmaktır ve erkeklerin toplumsal cinsiyet sosyalizasyonunun özünde bu yatar. Erkekler kültürün kadınsı olarak kurduğu her şeyden olabildiğince uzaklaşmaya çalışırlar (Dines, 2010: 60). Şiddeti önleme eğitmeni Paul Kivvel,

kültürün oğlanlara bellettiği baskın ve imkânsız erkekliği şöyle özetler⁴⁰: "Sert ol, saldırgan ol, geri çekilme, hata yapma, kontrolü elden kaybetme, ipleri elinde tut, çok seks yap, paran olsun, sorumluluk al, duygularını belli etme ve ağlama" (Akt. Ezzell, 2009: 11).

Alison M. Jaggar konuyu biraz daha açarak şöyle der:

...erkek egemen kültür, erkeklik ve kadınlığı birbirine zıt biçimler olarak tanımlar. Günümüz toplumunda erkekler etkin, kadınlar edilgen; erkekler düşünsel, kadınlar sezgisel; erkekler duygu ve düşüncelerini ifade etmeyen, kadınlar duygusal; erkekler güçlü, kadınlar zayıf; erkekler baskın, kadınlar boyun eğen gibi saymakla bitmeyen örnekler... Bu öyle bir dereceye varır ki kadın ve erkekler, insanlıklarının cinsiyetlendirilmiş tanımlarına ayak uydururlar; kendilerine yabancılaşmaya mahkûmdurlar. Kadınlık ve erkeklik kavramları kadını da erkeği de bazı yeterliliklerini diğer yeterlilikleri pahasına aşırı geliştirmeye zorlar. Örneğin erkekler aşırı derecede rekabetçi ve başkalarına karşı mesafeli olurken, kadınlar aşırı derecede diğerkâm ve merhametli olur (1983: 316).

Özetle, dikotomilerden beslenen toplumsal cinsiyet yapıları, kadını daha itaatkâr ve edilgen bir konumda kurarak patriyarkal hiyerarşinin devamını sağlar. Fransız feministler Luce Irigaray, Hélène Cixous ve Catherine Clément'in fallosantrik olarak tanımladıkları modern patriyarkal kültürdeki bu edilgen konuma değinerek, kadınların iktidarın şekillenmesinde pek sözü olmadığını belirtir. Yasalara, dile ya da düşüncenin gelişimine hükmetmezler, çünkü siyasal, toplumsal ve iktisadi dünyalardan dışlanmışlardır. Böylesi bir toplumda kadınlar piyasayla, cinselleştirilmiş bedenlerini bir meta olarak kullanarak ilişki kurarlar. Ne var ki bu da meşru iktidarı tahsis etmez ya da kadınlara, değişimi etkileyecek yapısal dayanağı vermez, çünkü kadınların konumunu onları sömüren bir piyasada eşit rekabetçiler konumuna yükseltmez (Akt. Wesely, 2012: 18).

Diğer bir deyişle kültürün zihinlere ektiği düşüncelerde kadınlara biçilen rol pek çeşitlilik göstermez. Onlara açılan alan, karar mekanizmalarına etki edemeyecekleri edilgen bir alandan ibarettir, piyasayla ilişki kurabilmelerinin yolu da bedenlerini meta olarak sunmaktır. Oysa bundan bir güç devşirilebileceği inancı da büsbütün bir yanılsamadır.

⁴⁰ "Boys Will Be Men: Guiding Your Sons from Boyhood to Manhood" başlıklı yazıya ayrıca şu adresten de ulaşılabilir: <http://paulkivel.com/wp-content/uploads/2015/07/boyswillbemen.pdf>

Kadınlar bugün hâlâ onlar hakkında yalanlar söyleyen imgelerin esaretindedir. En büyük yalan da bu hiperseksüelleştirilmiş imgeye uyum sağlamanın onlara gerçek hayatta güç vereceğidir, çünkü porno kültürü bize, gücümüzün yaşam fırsatlarımızı belirleyecek kurumları şekillendirme yeteneğimizde yatmadığını, erkeklerin arzulayıp kadınların kıskandığı seksî bir vücuda sahip olmakta yattığını söyler (Dines, 2010: 102).

Pornolaşan kültür, cinselleştirilmiş kadın bedenlerine önem atfetmiştir. Kinnick, popüler kültürün, genç kadınların cinsel açıdan nesneleştirilmesini, onların güçlenmesiyle eşitlediğini belirtir. Dergi kapaklarından televizyona, hemen her mecrada kadının kendi kendini nesneleştirilmesi, bir hedefe ulaşma yolunda ödenmesi gereken bir bedel olarak gösterilir (2007: 21). Bunun yanı sıra, Ariel Levy, gençliğe seks ve cinsellikle ilgili sağlanan faydalı bilgilerin, kadınların pornolaştırılmış imajlarının yanında yetersiz kaldığını belirtir. Dahası bu bilgi ve imgelerle dolu kültür kafa karıştırıcı bir hâl alır, genç kızlar cinsel arzuları ile dikkat çekme arzularını birbirinden ayırtamaz. "Cinsel varlıklar olarak deneyimlerinin başında, cinselliği istedikleri için girdikleri ilginç ve heyecan verici bir şey olarak değil de, dikkat çekmek için verdikleri bir performans olarak algılıyorlar" (Levy, 2005: 163). Wesely'ye göre genç kızlar, bedenlerinin genellikle erkek dikkatinin odağında olduğunu keşfederler, ancak cinselliklerinin değerinin zaman zaman, zekâları, azimleri, cesaretleri ya da mizah duyguları gibi diğer yanlarını gölgelediğini de keşfederler. Ne var ki cinselleştirilmiş bedenin erişebileceği güçle, erkeğin toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel dünyalardaki iktidarı pek kıyas kabul etmez. Kadınların cinselleştirilmiş bedenleri için mikro düzeyde aldıkları mükâfatlar, cinselleştirilmiş görüntüyle meşguliyeti pekiştirir (2002: 1203-4).

Sandra Bartky, Foucault'nun iktidar, disiplin ve beden kavramlarını kullanarak kadınların (hetero)seksüelleştirilmiş güzellik adına bedenlerini disipline ettiğini, bunun da kadınların üzerindeki patriyarkal iktidarın devamını sağladığını söyler. Kadınlar cinsiyetlendirilmiş beklentileri karşılamak için vücutlarını şekillendirip örtmekte, boyamakta, değiştirmektedir. Bartky, kadınların beden disiplinini Foucault'nun panoptik iktidarına benzetir: "Günümüz patriyarkal kültüründe çoğu kadının bilincinde panoptik bir erkek uzman yaşar" (1990: 34).

Bartky'nin burada bahsettiği normları içselleştiren ve iktidarı yeniden üreten öznelerdir. Bu anlamda tezin daha önceki bölümlerinde bahsedilen "erkek bakışı"nı da hatırlamak, konular arasındaki bağlantıyı kurmak açısından isabetli olacaktır. Bartky şöyle devam eder:

Fondöteninin bozulup bozulmadığını, rimelinin akıp akmadığını günde beş-altı kere kontrol eden, rüzgâr ya da yağmurun saçını bozmasından endişe eden, naylon çorabı bileklerinde yığılmış mı diye sık sık eğilip bakan, kendini şişman hissettiği için her yediğini gözden geçiren kadın, tıpkı Panoptikon'un mahkûmu gibi olmuştur artık; kendini kendi elleriyle acımasız bir gözetime teslim etmiştir. Bu kendini gözetleme durumu patriyarkaya bir çeşit itaattir. Ayrıca kadının, erkeğin olmadığı biçimlerde gözetim altında olduğu gerçeğinin bilincinin bir yansımasıdır; o neye dönüşürse dönüşün öncelikle memnun etmek ve heyecan uyandırmak üzere tasarlanmış bir bedendir. Foucault'nun sözleriyle, birçok kadında "iktidarın otomatik işleyişini sağlayan bilinçli ve sürekli bir görülebilirlik hâli"⁴¹ hâsıl olmuştur. Dişi bedenin kabul edilirlilik standartlarına tamamıyla erişmek mümkün olmadığı için kadın hayatının büyük bir kısmını her tarafa yayılan bir beden eksiklik duygusuyla geçirir. Vücut üzerindeki sıkı kontrol, zihin üzerinde yeni bir nüfuz elde etmiştir (Bartky, 1997: 107-8).

"Medya ve popüler kültür ürünleri bu döngüyü ve bedenler üzerindeki bu tahakkümü nasıl kurar, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden beslenirken, onları aynı zamanda nasıl üretir"e şu örneği vermek isabetli olur. ABD'nin en çok satan erkek dergilerinden biri olan *Maxim*'in 2003 Kasım sayısındaki bir yazı şu başlığı taşımaktadır: "Bir Feministi Nasıl Tedavi Edersiniz: Kılılı, Militan, Her Şeye İtiraz Eden Bir Veganı Gerçek Bir Kıza Dönüştürün"⁴². Aynı kızın dört farklı şekilde çekilen fotoğraflarında koltukaltları kılılı bir feminist tıraş olmuş, pürüzsüz teniyle, seksüelleştirilmiş ve iç çamaşırly bir hâle dönüştürülmüştür. Fotoğraflara "Onun inançlarına katılıyormuşsun gibi yap", "Onun yüzüne boşalma ihtimalini korumak istiyorsan, feminist ilgi alanlarını şekillendirmen gerekecek ki onunla vakit geçirebilesin" şeklinde metinler de eşlik etmektedir. Ezzell'in belirttiği üzere bu yazı, gerçek kızların feminist olmadığını söylerken erkeklere de kadın haklarını savunan bir kadını nasıl manipüle edeceklerine dair adım adım bir kılavuz sunmaktadır (2009: 17). Tabii ki beden üzerinden 'nasıl çekici olunur'un da mesajı verilmekte, 'böyle kıyafetler seçmez, vücudunuzu hâkim güzellik kurallarına göre modifiye etmezseniz arzu edilir olmaktan çıkarsınız' denmektedir.

⁴¹ Michel Foucault, **Hapishanenin Doğuşu**, İmge Kitabevi, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, s.252, 1992.

⁴² Söz konusu yazı *Maxim*'in kendi sitesinde yoksa da görsele bitchmedia'nın sitesinden ulaşmak mümkün: <https://www.bitchmedia.org/post/maxims-cure-a-feminist-sexism-magazine-feminism-sexuality>

Kadının nasıl olup nasıl olmaması gerektiği, arzu edilebilir olması ya da hayatta belli kazanımlara ulaşabilmesi için seksî bir vücuda sahip olması gerektiği ve bu amaç uğruna uyumlanması gerektiği ona neredeyse her gün farklı mecralardan defalarca hatırlatılır. Dworkin, kadın bedeninin neredeyse hiçbir kısmının bu propagandadan kurtulamadığını şu sözlerle özetler:

Kültürümüzde kadının vücudunun dokunulmamış, değiştirilmemiş hiçbir parçası kalmamıştır. ...Tepeden tırnağa, kadının yüzündeki her hat, vücudunun her kısmı değişime, tadilata maruz kalır. Bu tadilat hiç bitmeyen, tekrarlanan bir süreçtir. ... Bir kadın 11-12 yaşından ölünceye dek, zamanının, parasının ve enerjisinin büyük bir kısmını ayaklarını bağlamaya⁴³, tüylerini yolmaya, boyanıp kokular sürünmeye harcayacaktır (1974: 113-4).

Pornonun popüler kültüre sızması, gerek cinsellik gerekse beden konusunda normlar belirlemesi, insanların erişilmesi mümkün olmayan standartlar yüzünden kendi cinsellik ve bedenleriyle kurduğu ilişkinin de olumsuz etkilemesine ve endişe sahibi olmasına sebep olur. Naomi Wolf, Virginia Wolf'un "Bir hayaleti öldürmek, bir gerçekliği öldürmekten katbekat zordur"⁴⁴ sözüyle giriş yaptığı *Güzellik Efsanesi*'nde şöyle der:

Bu kitap 1991'de ilk yazıldığında silikon meme implantları kadınların bedenine rutin bir şekilde sokulmaktaydı ve pornografi popüler kültürü o denli etkiliyordu ki kadınlar memelerinin ebat ve şekli konusunda endişelenir oldular. Memenin şekli gibi bir endişe garip gelebilir ancak bir anda milyonlarca kadının arasında yaygınlık kazanabilir; o yüzden cinsel içerikli imajların ne denli güçlü olduğunu düşünün. Pornografinin bu yeni etkisinden ötürü milyonlarca kadın artık her yerde "kusursuz meme"yi görmeye başladı ve bunun sonucunda kendi doğal, "kusurlu" memeleri için kaygılanmaya başladı. Bu fenomen, güzellik efsanesi bir sonraki endişeye geçinceye kadar da devam etti (2008: 4).

Magdala Peixoto Labre, bize işte o "bir sonraki endişe"den bahseder. Medyanın genelde hep kadının vücut şekline, bilhassa inceliğine odaklana geldiğini, pürüzsüz, kılsız tenin ise görece göz ardı edildiğini söyler, ancak bunun artık böyle

⁴³ Çin'de Song Hanedanlığı döneminden 20. yüzyılın başlarına kadar, genç kızların ayaklarının hem güzellik hem de statü amacıyla şekil değiştirmeleri için bağlanması uygulaması. Kadının hareket kabiliyetini sınırlayan bu uygulama ömür boyu sürecek sakatlıklara sebep olmaktaydı. Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Foot_binding. Ayrıca Dworkin'in, kitabında bu geleneği anlattığı bir bölüm de (Chinese foot-binding) vardır.

⁴⁴ "It's far more difficult to murder a phantom than a reality."

olmadığından ve kadınlar için yeni bir kılsızlık normunun tanımlandığından bahseder (2002: 113). Brezilya ağdasının bir diğer adı da "Playboy ağda"sıdır, çünkü dergideki modellerin vajinal ve anal bölgelerinde, 1980'lerin aksine, 1990'lar itibariyle kıla ya çok az rastlanır ya da hiç rastlanmaz. 2001'e gelindiğinde kıldan eser yoktur, çoğu kadının kasık bölgesi "Barbie bebekleri andıran ve sadece ergenlik öncesi kızlarda olabilecek şekilde kılsız"dır (2002: 120). Görüldüğü üzere burada vücudun nasıl olması gerektiği yönünde ortaya konulup yaygınlaşacak norm, hem daha önce belirttiğimiz gibi kadınların çocuksulaştırılmasını içerir hem de beden dokunulmamış hiçbir yerini bırakmamacasına saldırgan ve yayılmacıdır.

Labre'nin aktardığına göre *Sex and the City* adlı dizinin 2000 yılına ait yaz/güz sezonunun iki kısımlık bölümünde dizi karakterleri, Playboy malikânesinde Hugh Hefner'in verdiği bir partiye giderler. Sonrasında iki başkarakter, Los Angeles'taki bir güzellik salonunda Brezilya ağdası yaptırır ve Carrie, kendisini "tüysüz bir köpek" gibi hissettiğini söylese de dizinin geri kalanında bu uygulamanın cinsel cazibe, seksilik, sekste cüretkâr olmakla ilişkisi olumlanır (2002: 120-1). Özetle, kılsızlık, pürüzsüzlük kadının çekici olma ve seksten zevk alma yolunda yerine getirmesi gereken bir ödevdir. Ne var ki zaman, para, enerji isteyen ve sürekli tekrar eden bu güzellik rutinleri kadın bedenini toplumsal normlarla kontrol altında tutmaya çalışan patriyarkal kültürün hegemonyasını daha da sağlamlaştırmaya yarar. O kadar ki kadınlar da kılsızlık normunu büyük bir ihtirasla kucaklamış vaziyettedir.

Susan Basow'un 1991'de ve daha sonra 1998'de Amie Braman ile yaptığı araştırmalar kadınların %80'inin sık sık bacak ve koltukaltı kıllarını aldıklarını gösterirken, kıllarını alan kadınların da almayanlara göre (araştırmanın katılımcıları tarafından) cinsel açıdan çok daha fazla çekici bulunduğunu göstermiştir. Hatta feminist duruşu olduğunu söyleyen kadınlar bile vücut kılını kabul edilebilir bir şey olarak görmemiştir. Araştırmayı yapan Basow ve Braman "vücut kıllarına ilişkin kültürel norm o denli güçlü ki toplumsal cinsiyetinden ya da feminist kimliğinden bağımsız olarak herkesi bir dereceye kadar etkilemiş durumda" demiştir (Akt. Labre, 2002: 116). Jackson Katz, porno-şık ve toplumsal cinsiyet performansı arasındaki ilişkiyi tartıştığı yazısında pubik tüylerin tıraşlanmasının ilkin porno sitelerde bir trend olarak çıktığından bahseder. Erkekler kız arkadaşlarının bu modayı uygulamasını bekler ve nihayetinde bu trend, genç kızların da birbirlerini yargıladığı bir kriter olur.

Bu "sadece kendilerini değil, başkalarını da yargılayan kızların içselleştirdiği erkek bakışının gücünün bir göstergesi"dir (Katz, 2013).

Pornografikleşmiş imge yağmuruyla dayatılan bedensel normların bu denli kabul görmüş olmasının kadınların bedenleri ve cinsellikleriyle kurmuş oldukları ilişkiye yansımaları da kaçınılmazdır. Shere Hite, *Hite Raporu*'nda kadınlara "Vajinanız ve genital bölgenizin güzel mi çirkin mi olduğunu düşünüyorsunuz?" ve "Sizce güzel mi kokuyor yoksa kötü mü?" sorularını sorduğunda kadınların üçte birinden "Çirkin" ve "Kötü koktuğunu düşünüyorum" yanıtını almıştır (2004: 484-5). Naomi Wolf da bu anketi destekler nitelikte, kadınların üçte birinin bedenlerinden "son derece memnuniyetsiz olduğunu", bunun da "yüksek endişe, düşük özgüven ve cinsel işlev bozukluğu"na sebebiyet verdiğini belirtir ve psikolog Dr. Marcia Germaine Hutchinson'ın görüşüne yer verir. Hutchinson'a göre kadınların %65'i bedenlerini sevmemekte ve fiziksel anlamdaki özgüven eksikliği yüzünden fiziksel yakınlıktan çekinmektedirler (2008: 150). *Glamour* dergisinin 1984'te 33 bin kadınla yapıp 2009'da 16 bin kadınla tekrarladığı ankete⁴⁵ göre kadınların yarısı vücutlarından memnun değildir ve herhangi başka bir amacı gerçekleştirmek yerine 6-7 kilo vermeyi tercih etmektedir. Wolf, gittikçe daha fazla kadının para, güç ve yasal düzlemde tanınırlığa eriştiğini ama fiziksel açıdan kendilerini önceki kuşaklardan daha kötü hissettiğini belirtir (2008: 10).

Pornografikleşen popüler kültür, bu kültürün toplumsal cinsiyet sosyalizasyonu üzerindeki etkileri, bedenlerimiz ve cinselliğimizin kuruluşundaki hiyerarşiyi beslemektedir. Feminizmin en büyük uğraşlarından birinin toplumsal cinsiyet rollerinin çokça pekiştirildiği kültürü daha az cinsiyetçi hâle getirmek olduğuna şüphe yok. Ancak bu, ciddi bir mücadeleyi de beraberinde getiriyor. İnanç ve tutumların yerleşmesinde büyük etkisi olan popüler kültürü ve pornografiyi görmezden gelmeyi önemsemek de toplumu değiştirmek açısından önemli bir mevzide bulunuyor. Sonuç olarak kültürel tutumların, yaygın kanıların yaşamlarımıza, yapabilirliklerimize doğrudan bir etkisi var. Şu an için cinselliğin öğrenildiği en yaygın ve erişilebilir aracın porno olduğu gerçeğini göz önünde

⁴⁵ İlk anket "33.000 Women Tell How They Really Feel About Their Bodies" adıyla 1984 Şubat ayında paylaşılmış. 16.000 kadınla yapılan anket sonucu için bkz: <https://www.glamour.com/story/women-tell-their-body-confidence-secrets/amp>

bulundurursak, bu mücadelenin hiç azımsanmayacak bir misyon niteliği taşıdığını söyleyebiliriz. Bir sonraki bölümde bu mücadeleye aktif katkı sağlamaya çalışan ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, tahakküm-itaat ve ezen-ezilen ilişkilerinin adeta soyutlanarak hayat bulduğu pornoyu dönüştürmeyi hedeflemiş feminist pornoya ve üreticilerine odaklanılacaktır.

3.3. Başka Bir Porno Mümkün Mü?

Feministlerin pornografiyle ilgili asıl sorununun yetişkin insanların cinsel birlikteliklerini tasvir eden yazı ya da görüntülerin "açıklığıyla" ilgili olmadığını daha önce belirtmiştik. Kitle kültürünün herkesin kullanımına açtığı pornografinin genel hatları itibariyle, kadınların iradesinin ve bedeninin sistematik bir şekilde aşağılanması, cinsel hazzın çoğunlukla cinsel şiddet bağlamı içinde verilmesi, eşitlikçi olmayan bir anlatının kurduğu çerçevede kadınların hazlarına odaklanılmaması feministlerin en büyük itiraz noktalarıydı. Endüstrideki belli başlı cinsel senaryo ve temaların, toplumsal eşitsizlik ve hiyerarşilerin daha da kemikleşmesine neden olabileceğini savunmaktalardı, hâlâ da savunmaktalar.

Robert Jensen, *Getting Off: Pornography and the End of Masculinity* (Boşalmak: Pornografi ve Erkekliğin Sonu) adlı kitabında ister anaakım Hollywood sinemasının stilini izleyen kurgu filmler olsun isterse gonzo türü filmlerde, birkaç temanın hâkimiyet kurduğunu söyler:

- Kadınlar erkeklerden daima seks ister.
- Kadınlar erkeğin gerçekleştirdiği ya da talep ettiği bütün cinsel eylemlerden hoşlanırlar.
- İlk etapta hoşlanmayan kadınlar da ufak bir zorlamayla hoşlanır hâle gelirler. Ancak böylesi bir zorlama nadiren gerekli olur çünkü zaten pornografideki kadınların çoğu, erkeğin fantezisini kurduğu birer "nemfomanyak"tırlar. (Jensen, 2007: 56-7)

Jensen, şu beş seks eyleminin çok yaygın olduğunu, gittikçe arttığını ve anaakımlaştığını belirtir:

- Kadının aynı anda hem vajinal hem de anal yoldan penetre edildiği çifte penetrasyon⁴⁶.
- Kadının aynı anda iki erkek tarafından anal yoldan penetre edilmesi.
- Kadının aynı anda iki erkek tarafından vajinal yoldan penetre edilmesi.
- Erkeğin penisini kadının anüsünden çıkardıktan sonra temizlemeden kadının ya da başka bir kadının ağzına soktuğu g.tten-ağza⁴⁷ eylemi. (Jensen, 2007: 59)

Seksi merak etmeye başlayan oğlan ve kız çocuklarının çocuğunun internetten pornografi aramaya başladığı yaşı on dört olduğu düşünülürse (Tarrant, 2016: 147), durumun herkes için daha ciddi bir tablo hâlini alması kaçınılmazdır. O yaşta biri 'g.tten ağza'yı anlamlandıramayabilir. Kadınların bu kadar aşağılandığı, zorlandığı, saldırganlık içeren her türlü davranıştan hoşlanıyorlarmış gibi tasvir edildikleri görüntüler cinsel gelişime olumsuz etki edebilir. Kızlara ve kendilerine davranış şekillerini kötü yönde etkileyebilir. Pornografiden edinilen seks eğitimi bunlarla dolu oldukça cinsellik onlar için ne anlama gelecektir?

Dines'in dediği gibi, anaakım porno video ve görsellerinin genç kızları "s.kilebilirlik ya da görünmezlik" gibi bir çıkmaza, oğlan çocuklarını da erkekliğe giriş hakkında bir yanılsamaya itmesi gibi sonuçlar cinsellikle kurulan ilişkide nelere sebebiyet verecektir? Kadınların yüzüne boşalmak, saçını çekmek, onları tokatlamak, suratlarına tükürüp hakaret etmek; ağızlarına penis sokularak boğulmaları/kusturulmaları ve vahşi anal seks içeren sahneler sıradan davranışlarmış gibi gösterildiği müddetçe, aşağılama ve zorlama eşittir cinsel haz gibi bir denkliğe gitmek pek de zor görünmüyor (Dines, 2015). Bu minvalde Sargın, kadınların bu kadar cinsel şiddete uğradığı dünyada, erkeklerin dövülen, tecavüze uğrayan kadınları izleyip mastürbasyon yapmalarının nasıl bir anlamı olduğu üzerine düşünmeleri gerektiğini belirtiyor (2010: 31).

Bu görüntüler bir tek erkeklerin cinselliğini çarpıtmıyor elbette. Cinsel şiddetin olduğu görüntüler erkeklerin zaman içinde kadınlara karşı şiddetin vahametini yok saymalarına ve cinsel ilişkinin şiddet bağlamında verildiği görüntüleri erotik bulmalarına sebep oluyorsa, benzer görüntülerin kadınların kendileriyle olan ilişkisinde de aynı etkiyi yapması olası. Naomi Wolf, Wendy Stock'un Adalet Bakanlığı komisyonu için 1985'te yaptığı "The Effects of Pornography on Women"

⁴⁶ (ing.) double penetration=DP.

⁴⁷ (ing) ass-to-mouth=ATM

(Pornografinin Kadınlar Üzerindeki Etkileri) adlı çalışmasında tecavüz görüntülerine maruz kalmanın, kadınların tecavüzden tahrik olmasını ve tecavüz fantezilerini arttırdığını bulguladığını söyler. Carol Krafka⁴⁸ da kadın deneklerinin "şiddet görüntüsüne maruz kaldıkça bu görüntülere daha az üzüldüklerini ve gördükleri materyali daha az vahşi olarak puanladıklarını" belirtir (Wolf, 2008: 141).

Bu zamana kadar aktardıklarımızı göz önünde bulundurduğumuzda ne kadınlar ne de erkeklerin anaakım pornografyi oluşturan temalar yoluyla sağlıklı bir cinsel kimlik algısı geliştirmesi pek mümkün gözükmemekte. Vajinal ve anal birleşmelerin daimi surette kadın aleyhine "s.kmek", "becermek", "çakmak", "kaymak", "pompalamak", "koymak", "a.ı/g.t deliğini parçalamak" şeklinde tasvir edildiği, cinsel birlikteliğin taraflarından biri olan kadın için "karı", "a.cık", "kaltak", "fahişe", "o.ospu" gibi kelimelerin yakıştırıldığı (Sargın, 2010) cinsel senaryolardan eşitlikçi bir haz arayışı çıkması pek mümkün gözüküyor.

Bu sebepten kadınların cinselliğini görmezden gelen veya ezen, erkekleri saldırganlığa ve asla inmeyen bir ereksiyona eşitleyen bir cinsellik anlatımı insanları özgür kılamaz. Bu anlamda Costance Penley, seks yanlısı bir yaklaşım ile pornoya feminist bir bakışın elzem olduğunu dile getirirken son derece haklıdır. Toplumsal cinsiyet rollerine, hazzın hegemonik tasvirlerine ve anaakım pornonun iktidarına meydan okunmalıdır. Homojen olmak zorunda olmayan bu erotik aktivizm, toplumsal cinsiyet ve cinselliği düşünmek için yeni yollar hayal etmek amacını gütmeli ve hem piyasanın içinde hem de piyasaya karşı faaliyetini sürdürmelidir (Penley v.d., 2013: 10).

3.3.1. Kadınların Anaakım Pornografideki Hareket Kabiliyeti

Penley'nin bir önceki başlıkta dikkat çektiği "piyasa" olgusu dikkate değerdir. Çünkü 'kuralları çoktan konmuş, dahası işleyen bir sistemde delik açmaya çalışmak,

⁴⁸ Bahsedilen çalışma Carol L. Krafka'nın 1985'te University of Wisconsin'de yaptığı *Sexually Explicit, Sexually Violent and Violent Media: Effects of Multiple Naturalistic Exposures and Debriefing on Female Viewers* adlı doktora tezidir.

katılmış ve kâr sağlamanın nihai hedef olduğu bir yapıda kendine alan yaratmak ne dereceye kadar mümkündür?' sorusu bu bağlamda üzerinde durulmayı hak etmektedir.

Chyng Sun v.d. "A Comparison of Male and Female Directors in Popular Pornography: What Happens When Women are at the Helm?" (Popüler Pornografideki Erkek ve Kadın Yönetmenlerin Karşılaştırılması: Kadınlar Yönetmen Koltuğuna Geçtiğinde Neler Olur?) adlı makalelerinde pornografik video ve filmlerin içeriğinin kadın veya erkek yönetmen elinden çıkmasına göre farklılık gösterip göstermediklerini incelemişlerdir. Araştırmanın vardığı sonuç, sektörün dinamiklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca 'Kadın pornografi üreticileri, erkek yapımcıların ve tüketicilerin söz sahibi olduğu bir endüstride kök salmış formüllere göre mi iş yapacaktır?', 'Bu formülden sapacaklarsa bile bu kendini nasıl gösterecektir?' gibi sorulara da yanıt aranmıştır.

AVN'nin en çok satan 250 video listesinden alınan, 2004 ve 2005 yıllarına ait 44 videonun çözümlendiği çalışmada şu gibi farklılıklar ve benzerlikler saptanmıştır:

- Kadın yönetmenler, erkeklere nazaran daha fazla kadın oyuncu kullanmıştır.
- Kadın yönetmenlerin filmlerinde öpme, sarılma, iltifat gibi olumlu davranışlara daha fazla rastlanmıştır.
- Kadın yönetmenlerin filmlerinde, bir kadının başka bir kadına oral seks yaptığı sahneler daha fazladır.
- Kadın yönetmenlerin filmlerinde, bir kadının erkeğe oral seks yaptığı sahneleri erkek yönetmenlerin filmlerine oranla daha azdır.
- Kadın yönetmenlerin filmlerinde genital uyarımı sağlamak için dildo ya da vibratör kullanımı çok daha fazladır.

Yukarıda sayılanlar haricinde, tespit edilen saldırgan davranış sayısı açısından kadın ve erkek yönetmenler arasında büyük bir fark olmaması ilginçtir. Hem kadın hem erkek yönetmenlerin videolarında saldırgan hareketlerin hedefi daima kadınlardır; ağırlıklı olarak "sürtük", "fahişe", "kaltak" şeklinde hitap edilmekte, sık sık tokatlanıp öğürtülmektedirler. Ve tahmin edilebileceği üzere kadınlar bu davranışları ya büyük bir memnuniyetle ya da nötr bir şekilde karşılamaktadırlar. Kadın

pornografi yönetmenlerinin filmlerinde sergiledikleri dünyada da seks ile şiddet iç içe geçmiştir. Hatta cinsel haz, saldırganlıktan elde edilmektedir. Bu açıdan kadın yönetmenlerin filmleri, erkek meslektaşlarının filmlerindeki cinsellik ve cinsiyet rollerine bir alternatif sunmamaktadır (Sun v.d., 2008: 321). En çok talep gören pornografik videoların kadın yönetmenlerinin, küçük düşürme ve saldırganlığa bu denli yer veriyor olmaları, araştırma ekibi tarafından erkek egemen alanlarda itibar ve onay kazanabilmek için kadınların hiper-maskülen tavırlar sergilemek durumunda kalması olarak yorumlanmıştır. Ayrıca belli cinsel senaryoları olan pornografinin öncelikle erkekler tarafından tüketildiği kapitalist ekonomide kâr maksimizasyonu karşısında yönetmenin cinsiyetinin pek bir önemi kalmadığı ifade edilmiştir (Sun v.d., 2008: 321).

Araştırmada her ne kadar sadece çok satanlar içinden seçilen bir grup değerlendirilmiş ve bu örnekler genel olarak kadın yönetmenlerin işlerini bütünüyle tasvir edecek durumda değilse de piyasanın koşulları ve beklentileri gözden kaçırılmaması gereken unsurlardır. Kadın yönetmenler, endüstrinin kârlı bulduğu formülasyonlara uyumlanması gerektiğinden ötürü vizyonlarını istediği gibi ortaya koyamayabilir ve sınırları çizilmiş bir alanda kendilerine yer açabilmek için hâkim cinsel senaryoları tekrar etmek zorunda kalabilirler. Her ne kadar çalışmada yer alan kadın yönetmenlerin kendilerini feminist olarak tanımlayıp tanımlamadıkları bilgisine yer verilmiyorsa da birinin kadın olmasının o kişinin illaki feminist işler üreteceği anlamına gelmeyeceği açıktır. Dolayısıyla bir başka soru da, ilerleyen başlıklarda ele alınacak "pornonun feminist yorumu"nun kendini nasıl var edeceğidir. Kadın izleyicilerin görmek isteyeceği türden içeriğin, kuralları çok önceden konmuş, erkek egemen, kapitalist piyasada üretim ve dağıtım açısından kendine nasıl yer bulacağı hiç şüphesiz ki başka bir tezin konusunu oluşturacak denli kapsamlı bir meseledir. Ancak yine de denenebilecek yollara işaret etmek önemlidir. İlerleyen başlıklarda feminist pornonun ne olduğundan, hâkim pornografiden ayrıldığı noktalardan ve feminist porno üreticilerinin kendilerine alan açmak için neler yaptıklarından bahsedilecektir.

3.4. Feminist Porno Nedir?

Chris Hedges, günümüzün porno filmlerinin pek insani bir şey barındırmadıklarından, insanın aşk ve yakınlık gibi ilişki kurma özelliklerini yok edip yalnızca hoyrat ve yüzeysel bir seks sunduklarından şu sözlerle bahseder:

(Kadınların) sergilemelerine izin verilen tek duygu, erkekleri tatmin etmek yönündeki doymak bilmez arzudur, bu arzu bilhassa kadının fiziksel ve duygusal küçük düşüşünü içerir. Filmlerdeki ışık kullanımı sert ve duygusuzdur. Kadınların pübik tüyleri, genç kız ya da plastik bebekleri andırırlar diye tıraş edilmiştir. Kendini seks olarak lanse eden porno, seksin tuhaf, ağartılmış bir pantomimidir. ...dev silikonlu memeler, somurtan şişkin dudaklar, asla inmeyen ereksiyonlar ve heykelimsi bedenler gerçek dışıdır. Makyaj ve prodüksiyon, kızarıklıkları maskeler. Ter damlası, kırışıklık, insana dair hiçbir kusur yoktur. Seks, steril boyutlardan oluşan dar bir tayfa indirgenir." (2010: 57).

Buraya kadar sık sık yer verdiğimiz üzere, anaakım internet pornografisine yapılan eleştirilerin bir kısmı Hedges'in ifadelerinde mevcuttur. Pornografinin daha ziyade bir erkek deneyimi olarak kurgulanması, erkekler için erkekler tarafından üretilmesi ve kadın hazzını özgün bir şekilde sunmaması onu yukarıda vurgulanan plastikliğinin dışında aynı zamanda kuru ve kadınlar açısından dışlayıcı bir tecrübe hâline de getirmektedir. Tezin daha önceki bölümlerinde bahsettiğimiz gibi, ortada bir kadın bakışı ya da cinsellik yoluyla elde edilecek deneyimleri zenginleştirmeye niyetli bir yapı yoktur. Kadınlar, bu minvaldeki ihtiyaçlarını gidermek için girdikleri arayıştan çok büyük bir oranda hüsrarla çıkmaktadırlar. Naomi Wolf (2008: 156) hâkim pornografik anlatılardaki bu kuraklığı, bu kuraklığın yokluğunda sahiplenilmek durumunda kalınan dünyayı şu şekilde özetler:

Kadınların bedeni boş bir kutuyu saran ilgi çekici bir ambalaj gibi tasvir edilir; genital organlarımız kadınlar için erotize edilmez. Erkeklerin bedenleri kadınlar için erotize edilmez. Diğer kadınların bedenleri kadınlar için erotize edilmez. Her kadın nasıl seksi hissedeceğini el yordamıyla kendi arayıp bulmak zorundadır (oysa nasıl seksi gözükeceğini daimi surette öğrenir). Ona kadın şehvetinin perspektifini içeren bir karşıkültür sunulmaz, genital duyarlıklarının girift, merak uyandıran varlığının tasvirleri sunulmaz, bedeninin bilgisini zenginleştirme yolları sunulmaz. Karanlıkta yapayalnız kalır ve çok az seçeneği vardır: Hâkim kültürün fantezilerini kendisininmiş gibi giyinmeye mecbur kalır.

Popüler kültürün pornografikleşmesini içeren kısımda da anlattığımız üzere, kadınlara nasıl seksî görünecekleri neredeyse her gün defaatle örneklenir, ancak onların kendi benlikleriyle gerçek bir ilişki kurmasını sağlayacak cinsel haz dünyalarını besleyecek materyaller -bu koşullar altında- yok denecek kadar azdır.

İşte "cinsel içerikli medya alanını geri almaya çalıştığı"nı söyleyen feminist porno, aslında herkes için "cinselliğin daha olumlu ve kapsayıcı bir yolunu" aradığı iddiasıyla ortaya çıkmıştır (Ms. Naughty, t.y.). Feminist pornonun içeriğiyle ilgili bilgilerin verildiği "Feminist Porn Guide" (Feminist Porno Kılavuzu) adlı sitede, hareketin özünün çeşitlilik olduğuna vurgu yapılır. Tür; fikirleri, cinsellikleri, cinsel eylemleri ve yaratıcı teknikleri geniş bir yelpazede toplar. Dolayısıyla feminist porno, lezbiyen ve queer partnerlerle çekilen hardcore BDSM filmleri de kapsar, karakter ve plana, detaylara çok önem verilen, yüksek üretim maliyetli filmleri de.

Ve feminist porno elbette feministtir:

Feminizmin tanımı farklı insanlar için farklı anlamlara gelebilirken, feminist pornonun cinselliğin tasvirinde eşitliği teşvik etme amacı güttüğünü söylemek yanlış olmaz. Bu eşitlik de sadece heteroseksüel, cisgender kadınlara değil, tüm cinselliklere, toplumsal cinsiyetlere, sınıf ve ırklara uzanır. Arkasındaki feminist felsefe; cinsellik ve cinsiyet rollerinin katı tanımlarının reddedilmesidir (Ms. Naughty, t.y.).

"Feminist porno" terimi, söz konusu tarzda filmler bir süredir yapılyorduysa da özellikle 2006'da verilmeye başlanan Feminist Porno Ödülleri'yle bir geçerlilik kazanır. Kendisi de porno filmler çeken yazar ve feminist Louise Lush'a (nam-ı diğer Ms. Naughty) göre feminist porno, anaakım pornonun olumsuz taraflarına karşı çıkar. Basmakalıpları, standart cinsel rolleri, cinsiyetçilik ve ırkçılıktan beslenen, farklılıkların fetişleştirildiği hâkim pornografi anlayışını reddeder. Çok büyük bir kısmı erkek perspektifinden olan, erkeğin hazzına öncelik veren pornografi, feminist pornonun değiştirmeye talip olduğu unsurların başında gelir. Bu açıdan, Annie Sprinkle'ın "Kötü pornonun çözümü pornosuzluk değil, daha iyi pornodur" sözü feminist porno dünyası için bir şiar niteliğindedir (Ms. Naughty, t.y.). Ve tabii ki sadece kadınlara yönelik değildir; estetiğiyle ve sinematik stiliyle hem oyuncularını hem de izleyenleri güçlendirmeyi hedefler. Örneğin erkekler, Tristan Taormino'nun günümüz pornografisinde olduğunu belirttiği gibi "tek boyutlu seks robotları"na indirgenmez (Breslaw, 2013), hegemonik erkekliğin normlarına meydan okurlar, zevk

vermekten zevk alırlar ve cinselliğin insanı zenginleştiren yanlarını keşfetmeye meraklıdırlar (Tarrant, 2016: 168).

Constance Penley v.d., *The Feminist Porn Book* (Feminist Porno Kitabı) adlı derlemede, feminist pornonun çıkışını feminist porno savaşlarına dayandırır. Pornografi Karşıtı Kadınların (Women Against Pornography - WAP) muhafazakâr Reagan hükümetiyle işbirliği yaparak işi müstehcenliği yasaklatmaya vardırtdıkları bir dönemde, seks işçileri, seks aktivistleri, sansür karşıtları ve seks yanlısı feministler bir araya gelerek feminist porno hareketinin temelini atarlar. Bu dönem aynı zamanda "pornonun altın çağı"⁴⁹ olarak da adlandırılan dönemdir (Penley v.d., 2013: 10). Bu hareketin bir ihtiyaca cevaben doğuşu şu sözlerle anlatılır:

...porno sektöründe çalışmış bir grup kadın performansçı (Annie Sprinkle, Veronica Vera, Candida Royalle, Gloria Leonard ve Veronica Hart bunlardan bazıları) New York'ta Club 90 adını verdikleri bir destek grubu kurdu. 1984'te feminist sanatlar kolektifi Carnival Knowledge Club 90'den bir festival kapsamında kendilerine katılmasını istedi ve "Feminist pornografi diye bir şey var mıdır?" sorusuna birlikte cevap aramayı teklif etti. İşte bu, feministlerin bu kritik soruyu alenen sorup yanıtını aradığı ilk anlardan biridir.

Bu ândan sonrasını, kadın seyirciye hitap edip endüstrinin standartlarından sıyrılmak isteyen kadınların girişimleri ve cesaretleri belirler. Feminist pornonun "kurucu anneleri"nden biri olarak gösterilen porno film oyuncusu Candida Royale 1984'te ilk filmi *Femme*'ı çeker ve çok büyük bir ticari başarı yakalar. Yine aynı yıl yazar Susie Bright, lezbiyen seks dergisi *On Our Backs*'i kurar ve erotik kısa film serisi *Herotica*'yı çeker. Akademisyen Marianna Beck, partneri Jack Hafferkamp ile birlikte "seks ve duyarlılık dergisi" *Libido*'yu yayınlamaya başlar ve 1999-2006 yılları arasında içlerinde orgazm sırasında sadece yüzleri gösteren *Orgasm: Faces of Ecstasy*'nin de içinde bulunduğu altı erotik film çeker. Nan Kinney 1985 tarihli ilk özgün, lezbiyen porno filmi *Private Pleasures*'ı yaratır. Annie Sprinkle da endüstride 70'lerde başladığı kariyerine 90'larda bir sanatçı ve seks eğitmeni olarak devam etti. *Herstory of Porn* ve *Post Porn Modernist* gibi filmleri pornodaki rolünü sorguladığı ve aynı zamanda kucakladığı işler olur (Ms. Naughty, t.y.).

⁴⁹ Ticari Amerikan pornografisinin 1969-1984 yılları arasına denk gelen 15 yıllık dönemidir. Anaakım sinemaların, eleştirmenlerin ve halkın büyük ilgisini çeken cinsel içerikli filmler bütün dünyada ilgi görür. *Blue Movie* (1969), *Mona* (1970), *Deep Throat* (1972), *Behind the Green Door* (1972), *The Devil in Miss Jones* (1973) ve *Opening of Misty Beethoven* (1976) bu dönemin önemli filmlerindendir. Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Age_of_Porn

Burada elbette queer pornoyu anmadan geçmek, seks yanlısı mücadelenin tarihselliğini vermek açısından bir eksikliğe sebep olacaktır. Tezin kapsamı itibariyle feminist porno üzerinde yoğunlaşıldıysa da queer pornonun da pornografinin toplumsal normlarını değiştirmek amacıyla çok çeşitli içerikler ürettiğini belirtmek gerekir. Bu açıdan feminist ve queer pornonun ortaklaştığı çok nokta vardır, çünkü her ikisinde de özgün arzu ve cinsel temsiliyete önem verilir; vücutlar, yapabilirlikler, etnisite, performansçıların deneyimleri açısından büyük bir çeşitlilik söz konusudur. Trans kadın ve erkekler, cisgender kadın ve erkekler, lezbiyen ve gey çiftler, biseksüeller, queer'ler, kısacası hegemonik, cinsiyetçi kültürün ve heteroseksist cinselliğin dışarıda bıraktığı herkesi kucaklayacak yeni bir porno vurgusu öne çıkar (Tarrant: 2016: 171).

Bir sonraki başlıkta bu vurgunun içeriği detaylandırılacak ve feminist pornoyu üretenlerin hikâyelerine, kendi seslerini duymamızı sağlayan röportajları üzerinden daha yakından bakılacaktır.

3.4.1. Feminist Pornoya Yön Verenler

Porno sektörünün en nüfuzlu kadınlarıyla yapılan ve Huffpost'ta yayınlanan röportajda, 1970'lerde 20'yi aşkın filmde oynayan ve sonrasında yönetmenliğe geçiş yapan Candida Royalle harekete geçiş noktasını şu sözlerle anlatır: "O dönemde kadın hareketinin içindeydim ve erotik filmlere ilgi duyan kadın sayısının arttığını görüyordum, ne var ki onların severek izleyebileceği hiçbir şey yoktu." Pornonun, kadın bakış açısıyla, kadın izleyicileri göz önünde bulundurarak yapılması gerektiğini düşünüp 1984 yılında Femme Productions'ı kurar. Cinselliğin olumlu portrelerini sunan ve güçlü hikâyeler barındıran filmleriyle aradan sıyrılmayı bilir ve kendisine bir seyirci kitlesi yaratıp 30 yıl boyunca yönetmenliğe devam eder (Pearson, 2015).

Nina Hartley de tıpkı Candida Royalle gibi yetişkin film endüstrisinde 30 yıl geçirip 600 filmde oynamış bir isimdir. Çektiği birçok "nasıl yapılır" videosunun yanında, konusu kadın orgazmından anal sekse, soyunmadan (stripping) toplu sekse değişen birçok kitap yazmıştır. Hemşirelikten geçtiği porno endüstrisinde oyunculuk ve yönetmenlik yapar ve aynı zamanda ırkçılık karşıtı bir düşünce özgürlüğü aktivisti,

kadın hakları savunucusu ve birçok üniversitede konuşma yapmış gönüllü bir eğitmendir. Kendisini radikal feminist olarak tanımlayan Hartley, adalet ve eşitliğin hayatındaki önemini vurgularken erkeklerin de, kadınların da farklı şekillerde patriyarkal sistemin kurbanı olduğunu belirtir. Doğum kontrolünden, boşanmaya, aile içi şiddetten tecavüze, pek çok konuda kadın mücadelesi sayesinde büyük ilerlemeler kaydedildiğini söyleyen Hartley'ye göre feminizm, kendi kararını verebilmek, yani özerklik demektir. Dolayısıyla bir kadının kendi vücuduyla ne yapmak istediğinin kararı da kendisine aittir. Yasal porno üretiminin çaresiz kadınlardan faydalanıp onları suiistimal ettiği yönündeki yaygın inancın, kadınların cinselliğinden korkan insanların bir yansıması olduğunu düşünen Hartley, kadınların pornografik filmlerde kendi iradeleriyle oynamayı seçmesinin, onların bir şekilde erkek cinselliğinin kurbanları olduğu, iyi bir erkeğin ya da kanunun korumasına muhtaç narin çiçekler olduğu fikriyle ters olduğunu belirtir (Schaffer, 2010).

Hartley kadınların tercih ve beğenilerini tektipleştiren eğilimlerin uzağında konumlanmış, onları arzuları doğrultusunda kendi kararlarını verebilecek özneler olarak tanımlamıştır. Feminist porno üreticilerini, diğerlerinden ayıran en belirgin özelliklerden biri de budur. Tristan Taormino kadınların daha yumuşak, daha zarif bir porno istediği yönündeki yaygın inanın kadın cinselliği hakkındaki basmakalıp fikirleri güçlendirdiğini söyler. Oysa romansı, yumuşak seksi, çiçek ve dantelleri seven kadınlar da vardır, sevmeyenler de (Taormino, 2013: 258). Bu açıdan, 1998'de yazdığı ve anatomi, güvenli seks, pozisyonlar, mastürbasyon, fanteziler hakkında kapsamlı bilgi verdiği ilk kitabı *The Ultimate Guide to Anal Sex for Women* (Kadınlar için Kapsamlı Anal Seks Rehberi) büyük ses getirir. Mağaza ve konferanslarda bu rehberle bağlantılı atölyeler düzenler. Katılımcıların isteği üzerine bu kitaba dayanarak anal seksle dolu bir bilgilendirici eğitim videosu çekmeye karar verir. Yapımcılığını kendisi üstlenir, filmde arkadaşları karşılıksız oynar, ekipmanları ödünç alır. Başvurduğu porno şirketlerinin hepsi tarafından geri çevrilse de sonunda Evil Angel şirketi bu işe para koymaya razı gelir. Filmi çektikten sonra yazarlık ve seks eğitmenliğine devam eden Taormino 2005'te, kamera arkasında yeterince kadın olmadığını düşünerek pornoya yeniden döner. Çünkü kendisini açıkça feminist olarak tanımlayan yeterince feminist yönetmen yoktur ve görmek istediği türde porno filmler çekilmemektedir (Sachs, 2012). Bir başka röportajında belirttiği üzere, hedefinin güvenli, adil, saygın ve olumlu çalışma alanları yaratmak olduğunu söyleyen

Taormino, filmde yapacakları hakkında oyuncularla işbirliği içinde ilerler. Seçtiği oyunculara kiminle çalışıp ne yapmak istediklerini sorar, onların memnuniyetinin izleyiciye de geçtiğini düşünür, çünkü oyuncular işlerini yaparken gerçekten iyi vakit geçirir (Demarco, 2009).

Setlerde güvenli ve eşitlikçi bir ortam yaratılması, performansçıların istemedikleri bir şeyi yapmaya zorlanmaması İsveçli yönetmen, yapımcı ve senarist Erika Lust için de önceliklidir. Lund Üniversitesi Siyaset Bilimi'nden mezun olan Lust'ı harekete geçiren, kadınların yönetmenlik, yapımcılık ve senaristlik gibi gücü elinde bulunduran pozisyonlarda yer almayışları olmuş. Candida Royalle gibi öncülere bakıp ilham almış ve porno sektörünün çeşitli alanlarında daha fazla kadının başı çekmesi için savaşılmış. Ona göre kadınlar tarafından yazılan, çekilen filmlerde, cinselliklerini doyasya yaşayan kadınları göstermek baştan aşağı feminist bir eylemdir. Rıza gösteren ve birbirlerinin dengi bir, iki ya da daha fazla insanın cinsel olarak haz alıp vermeleri, yüz ifadeleri, eller ve vücut pozisyonları onun için filmlerindeki en önemli detayları oluşturur. "Birisi orgazm oluyorsa bütün vücudunun buna nasıl tepki verdiğini görmek isteriz" diyerek de seksin sadece fetişleştirilen vücut parçalarıyla değil bütün bir vücutla yapıldığını vurgulamaktadır (Pearson, 2015). xconfessions.com sitesinde, sıradan insanların erotik fantezilerinden çektiği filmleri yayınlıyor. Böylece onunla cinsel fantezilerini paylaşan insanların yaratıcı senaryolarına hayat vererek, tektip cinsel senaryoların dışında başka bir yol olduğunu gösteren Lust, filmlerinin arthouse sinemaya daha yakın olduğunu belirtiyor.

Filmlerini "arthouse" değil ama "artcore" olarak tanımlayan Petra Joy ise Köln Üniversitesi'ndeki sinema tarihi yüksek lisansının ardından TV'de on yıl boyunca yapımcılık ve yönetmenlik yapmış. Pornoyu, seks oyuncağı devrimi kadar önemsiyor. Kadınların, kadınlar için kadın hazzı odaklı filmler çekmesi onu çok heyecanlandırıyor; aynı oyuncuları aynı stüdyolarda aynı pozisyon serisi içinde sıkılmış bir halde "-mış gibi yaparken" izlemekten erkeklerin bile sıkıldığını söylüyor. "İnsanların daha fazla özgünlüğe, çeşitliliğe ve hazza ihtiyacı var" diyen Joy silikonla şişirilmiş kadınlar ve onlara kaba davranan erkekler görmek istemediğini belirtiyor (May, 2011). Ona göre kadınlar, izledikleri filmlerde şımartılan, tatmin edilen, kadınları görmek istiyor ve değişiklik içeren, gerçek seksi heyecan verici buluyorlar. Joy, filmlerinde insanların öpüşüp soyunmasını, neden tahrik olduklarını göstermeyi

seviyor. Orgazm sırasında kamerası cinsel organlar yerine yüzlere odaklanıyor. Anaakımın git gide ucuza mal edilen, gün geçtikçe daha fazla şiddet içeren pornolarına karşılık, yeni içerikleri uygulayan alternatif bir porno sahnesi olduğunu söyleyen Joy, bu alana daha ziyade kadınların yön verdiğini dile getiriyor (Bombom, 2013).

Gerçek seksin, iletişimin ve cinselliğin barındırabileceği farklılıkların tahrik edici gücüne inanan bir diğer isimse kendini "azgın bir feminist" olarak tanımlayan Cindy Gallop. Oxford'da gördüğü İngiliz Edebiyatı eğitiminin ardından, tiyatro tanıtımcılığına, ardından da reklam sektörüne giriyor (Cindy Gallop, t.y.). Hardcore pornografinin sunduğu cinsellik hakkında daha gerçekçi bir bilgi sağlamak için Make Love Not Porn (Aşk Yapın Porno Değil) adlı siteyi kuruyor. Hatta bu sitenin kuruluşunu 2009 tarihli bir TED konuşmasıyla⁵⁰ haber veriyor. Site, insanların kendi deneyimlerini başkalarıyla paylaşmasına izin verirken, onları seks hakkında içten, açık, sağlıklı sohbetler etmeye teşvik ediyor. Sitede ayrıca anaakım pornografinin yerleşik eğilimlerinin gerçek hayatta mutlak bir karşılığının olmayabileceğinin de altı karşılaştırmalı olarak çiziliyor.

Örneğin "Porno Dünyası" ve "Gerçek Dünya" şeklinde ikiye ayrılan sayfada "Porno Dünyası"nın altında şöyle yazıyor: "Erkekler kadınların yüzüne boşalmayı, kadınlar da erkeklerin yüzlerine boşalmasını sever." Bunun hemen karşısında yer alan "Gerçek Dünya"da şu yer alıyor:

Bazı kadınlar bundan hoşlanır, bazıları hoşlanmaz. Bazı erkekler bunu yapmayı sever, bazı erkekler sevmez. Tamamen kişinin kendi tercihinin kalmıştır.⁵¹

Yine bir başka örnekte "Porno Dünya"sında "Kadınların aşağı bölgesinde hiç kıl yoktur" yazarken "Gerçek Dünya'da" ise

Bazı kadınlar o bölgeyi tıraşlar, bazı kadınlar tıraşlamaz. Bazı erkekler, kadınların kollarını olduğu gibi tutmasından yanadır. Eğer tıraşlarsanız, bunu sürekli yapmanız gerekir ki bu çok can sıkıcı olabilir... Yine kişisel tercihinize kalmıştır.⁵²

⁵⁰ "Make Love, Not Porn (Adult Content)" adındaki konuşma Youtube'dan izlenebilir.

⁵¹ <http://makelovenotporn.com/myths/facial>

⁵² <http://makelovenotporn.com/myths/hair>

şeklinde bir karşılık yer almaktadır. Diğer bir örnekte ise "Porno Dünyası"nda "Kadınlar klitorise temas etmeyen pozisyonlarda bile *her seferinde* boşalırlar" denirken, "Gerçek Dünya"da

Bir kadının gelebilmesi için klitorisin üzerinde (bir çeşit) ritmik bir baskı olmalıdır. Bu kasık kemiği, dil, parmaklar ya da bambaşka bir şey olabilir. Ama o baskı/sürtünme orada olmak zorundadır.⁵³

şeklinde bir karşılık yer alır. Karşılaştırmalı örneklerden de anlayabileceğimiz üzere burada amaç pornografinin sistematik bir şekilde pompaladığı mitleri yanlışlamak ve cinselliğe dönük sağlıklı bir yaklaşımın oluşmasına katkı sağlamaktır. Site ayrıca, insanların amatör porno videoları çekip yükledikleri bir platform hizmeti de görmektedir. Videolardaki beden, yaş, etnisite, yönelim yelpazesinin genişliği ve söz konusu videoların üzerinde bulunan tanıtıcı metinlerin hâkim pornografide bulunan metinlerden farklılığı ilk etapta hemen dikkati çeken şeylerdir.

Feminist porno üretiminin pek çok aşamasında yer alan kadınlar elbette yukarıda saydıklarımızdan ibaret değil. Onlar sadece oluşan ihtiyaca binaen büyük bir değişim arzusuyla öne atılabilmiş cesur kadınlar. Taormino'nun (2013: 264) dediği gibi:

Feministler yetişkin endüstrisinde azınlıkta mı? Kesinlikle. Ama pornoyu görmezden gelir ve önemsemesek bence önemli bir fırsatı elden geçiririz.

düşüncesinin ve düşledikleri "daha iyi porno"nun ilkeleri etrafında birleşmiş insanlar. Her ne kadar yazılı olmasa da onları birbirine bağlayan, yerleşik sistemde gedik açmalarına kılavuzluk eden (fakat katı sınırlarla çizilmemiş) kurallar mevcut. Bir sonraki başlıkta, feminist pornoyu daha iyi anlayabilmek için anaakım pornografiyle karşılaştırmalı olarak bahsettiğimiz ancak ayrıntısına girmediğimiz özellikler hakkında daha detaylı bir bilgi verilecektir.

⁵³ <http://makelovenotporn.com/myths/clitoris>

3.4.2. Feminist Pornonun İlkesel Çerçevesi

Russell O'Connor, "What Does Feminist Porn Look Like?" (Feminist Porno Neye Benzer?) adlı yazısında feminist pornonun ne olduğunu detaylı bir şekilde irdeler. Seksin anaakım pornografide gösterildiği gibi bir şey olmadığına yönelik şöyle der:

Oysa bir video hem müstehcen olabilir hem de kadınlara hak ettikleri saygıyı -kıyafetleri üstlerinde değilken bile- teslim edebilir; kadınlar, arzuya, hazzı, tatmine en az erkekler kadar hakları olduğu gerçeği ışığında temsil edilebilir. Nihayetinde seks, bu videoların aksine, erkeğin kadına yaptığı ya da kadının erkek için yaptığı bir şey değildir. Feministlerin anaakım pornoya yönelttikleri eleştirinin özü de budur. Seksin iki insanın birlikte yaptığı bir şey olarak gösterilmesi cinsellik ve toplumsal cinsiyet hakkında olumlu, sağlıklı bir tavır geliştirmemize olanak tanır.

Peki Russell'a göre cinsel eşitlik kendini nasıl gösterir? Kabaca şöyle özetleyebiliriz:

- Kadının hazzı da erkeğin hazzı kadar önemli olduğunda. Karşılıklı olarak birbirine haz vermek vazgeçilmez bir unsur olduğunda.
- Cinsel ilişki kuranlar, sadece vajina, penis ve diğer girinti çıkıntılarla değil, seksi bütün vücutlarıyla yaptıklarında.
- Çift, arkadaş ya da başkalarıyla evli olsunlar, insanlar arasındaki dinamik görünür kılındığında, cinsel ilişki bir bağlama oturtulduğunda.
- Gerçek sevişmeye ait şeyler olan öpüşme, dokunma, okşamaya da yeterince önem verildiğinde (O'Connor, 2013).

Ancak bundan pornonun "düz/sıkıcı" olması gerektiği gibi bir anlam çıkmamalıdır. Tristan Taormino'nun *Rough Sex* serisinde olduğu gibi, sert seks de söz konusu olabilir ancak bu zevkle yapılan, rızaya dayalı ve her iki tarafın da hoşuna gidecek bir şekilde gerçekleştirilebilir; bir cinsel saldırı görünümünde olmak zorunda değildir. Örneğin Taormino, filmlerindeki partnerlere öncesinde neden sert seksi sevdiklerini sorar ve onlara fantezilerini anlattırır (Rough Sex Review, t.y.). Böylece filmde sonradan gösterilecekler, tıpkı Russell'ın bahsettiği gibi bir bağlama oturur. Kişiler hayal dünyalarından, arzularından, mekân ve zamandan bağımsız değildir; boşlukta gezen birer varlık olmanın ötesine geçerler.

Feminist porno dünyasının mutabık olduğu kriterlerin yerleşmesinde ve yaygınlaşmasında ödüllerin de büyük önemi vardır. Adını feminist Alice Schwarzer'in 1987'deki pornografi karşıtı kampanyası PorNo'ya referansla PorYes olarak seçen oluşum Avrupa'daki feminist porno filmlerini ödüllendirmektedir. Aradıkları kriterleri kendi sayfalarında⁵⁴ şöyle belirtmişlerdir:

- Seks yanlısı bir yaklaşım, oyuncuların insan olduğunu unutturmayan ya da kadın düşmanı olmayan anlatım
- Rollerin, oyuncuların rızasıyla paylaşılması / kişisel sınırlara saygı
- Etik çalışma koşulları / güvenli seks teşvik edilir.
- Oyuncular birbirleriyle ilişki halinde gösterilir – göz, ten, el ve vücut teması, enerji alışverişi
- Duygular ve sevgi sözcükleri teşvik edilir.
- Farklı kamera açıları, ışık ve gölge oyunları
- Cinsel pratiklerin bir başarı testi niteliğinde değil, zevkli geçişler halinde olması, basmakalıp bir şekilde sergilenen yelpazenin genişletilmesi
- Farklı vücut tipleri, farklı yaş, cinsiyet, cinsel yönelim ve etnik köken çeşitliliği
- Gerçek ses kayıtları veya müzikler. Toplumsal cinsiyet kalıplarınca abartılmış dublaj ya da inlemelerin kullanılmaması
- Şehvet ve hazzın sergilenmesi, kadın şehveti ve bunun çeşitliliğine odaklanması
- "Cinsel ilişki eğrisi"nin şematik temsillerinin dışına çıkılması – diğer bir deyişle, erkeğin boşalmasına odaklanılmaz. Tek hedef orgazm değildir.
- Kadınların yapım sürecine yapımçı, yönetmen ve kameraman olarak belirleyici ölçüde katılıyor olması

Bu kriterler, ilki 2006'da düzenlenen ve her yıl Toronto'da verilen Feminist Porno Ödülleri'nin de katıldığı ilkelerdir. Cinsel basmakalıpları reddeden filmlerin ödüllendirildiği organizasyonda siyahi, trans, queer ve lezbiyen yönetmenlerin işleri görünür kılınır. İlk ödüllerin adı, kadın bedeni ve cinselliği üzerindeki her türlü tahakkümü reddeden anarşist Emma Goldman'dan ilhamla "Emmas" konmuştur. Ödül olarak da, cinsiyet ve yönelimden bağımsız olarak cinselliği temsil etmesi için

⁵⁴ <http://www.poryes.de/background/>

(herkeste olduğundan) g.t tıkaçı (buttplug) tercih edilmiştir (Tarrant, 2016: 48). Dolayısıyla ödül heykelciğinden ismine, belirledikleri ilkelerden seçkiyi oluşturan filmlere dek feminist bir perspektifi tutarlı bir şekilde uygulamaya koymuşlardır.

Bu kriterler aynı anda hem yeni bir izleyici grubunun hem de yeni bir endüstrinin habercisidir. Bağımsız üretilenlerin yanında, dağıtımıcılığını büyük şirketlerin yaptığı örnekler de mevcuttur. Diğer bir deyişle, feministler hem içeriden hem dışarıdan, hâkim pornografik normları alaşağı etmek için farklı stratejiler benimsemiştir. Feminist porno, bir pazar olarak görünürlük kazanmaktadır. Yönetmenliğe geçmiş oyuncular, bağımsız queer yapımcılar, politize olmuş seks işçileri, porno meraklıları, blog yazarları ve radikal seks eğitimcilerinin olduğu bu büyük grup, feminist pornonun belli kalıplar içine sıkışmasını reddeder. Hepsinin altını çizdiği şeyse bunun politik bir vizyon olduğudur (Penley v.d., 2013: 18).

Görüldüğü üzere, feminist porno üreticileri, feminist pornonun hâkim pornografik anlatıları değiştirecek potansiyele sahip olduğuna inanmakta ve bu doğrultuda çalışmaktadır. Kollektif duygu ve eylem birliği, hâkim dili değiştirip dönüştürmeleri yolunda bir kılavuz görevi görür. 'Kaleyi hem içeriden hem dışarıdan fethetme' şeklinde tarif edilebilecek stratejilerle de kendilerini görünür kılmaya çalışırlar.

Bir sonraki başlıkta, ilkesel çerçeveye kendilerine ait manifestolarıyla katkı sunan ve devlet desteği alması açısından önemli bir yere vurgu yapan *Dirty Diaries*'e değinilecektir. Çünkü bu seçki, tezin ana meselesi kapsamında anlatılmak istenene, hem üretim hem de dağıtım açısından örnek teşkil edebilecek bir çalışmadır.

3.4.2.1 *Dirty Diaries* Örneği

Yapımcı Mia Engberg, çeşitli sinemacıları "Bir araya gelelim ve nasıl istiyorsak öyle yaratıcı porno filmler çekelim. Kendimizi güçlendirip cinselliğe ve toplumsal cinsiyete bakışı değiştirelim. Bu bir devrim ve hemen şimdi başlıyor!" mesajını içeren davet mektubuyla bir projeye davet eder. Proje, 2009 yılında uluslararası film festivallerinde gösterilecek, Fransa ve Finlandiya'da gösterime girecek ve sonrasında DVD formatında piyasaya çıkacak *Dirty Diaries: Twelve Shorts of Feminist Porn* (Edepsiz Günlükler: On İki Feminist Porno Kısası) adını taşımaktadır. Cep telefonuyla

çekilecek filmler için kurallar basittir: "Kimse zarar görmeyecek, herkes 18 yaşın üzerinde olacak. Bunun haricinde isteyen istediğini çekebilecek." (Ryberg, 2015: 79)

İsveç Film Enstitüsü'nden 500 bin kronluk fon alan proje, katılımcı yönetmenlere belli bir stil dayatmaz ancak on başlıktan oluşan manifestoları bir yol haritası çizer:

1. Bu halimizle güzeliz
2. Azgın olma hakkın için mücadele et
3. İyi kızlar kötü kızlardır
4. Kapitalizmi ve patriyarkayı yok et
5. Dilediğimiz kadar edepsiz oluruz
6. Yasal ve ücretsiz kürtaj bir insan hakkıdır
7. Gerçek düşmana (sansüre) karşı savaş
8. Queer kal
9. Korun
10. Kendin Çek (Scott, 2014: 397-8).

Görüldüğü üzere manifesto, patriyarka, kapitalizm, hâkim güzellik standartları, sansür ve anaakım porno endüstrisiyle mücadeleyi salık verir. Kadın cinselliğiyle ilgili önyargılar ile bedensel haklar üzerindeki tahakkümle mücadele de kapsam içindedir. Anaakım pornografinin kurallarıyla değil ama queer ve feminist bir perspektifle, insanları tahrik edecek filmler ortaya koymak manifestonun özünü oluşturur.

Hans Maes, filmlerin "formulasyonlara sığınmadıklarını, orijinal ve yaratıcı senaryolara, gerçekçi durumlar içinde kanlı canlı karakterlere" sahip olduklarını söyler. Filmler ayrıca anaakımın aksine, pozitif ve bilinç yükseltici bir güce sahiptirler (Maes, 2012: 25). DVD'nin içindeki kitapçıkta Mia Engberg, feminist pornonun ne olduğu sorusunu şöyle cevaplar:

Projede yer alan sinemacıların her birinin kendi feminist porno yorumu vardır, bunu ifade etmek üzere seçilen yollar da bir o kadar farklıdır. Filmlerdeki çeşitlilik ve yenilikçilik yelpazesi beni gururlandırıyor. (Ryberg, 2015: 85)

Derlemenin ortaya çıkışı aslında kendi içinde küçük bir feminist örgütlenme modelidir. Hiyerarşik olmayan, demokratik toplantılar, katılımcıların birbirlerinin işlerinde çalışması, fikir teatileri, bir nevi ikinci dalga feminizmin bilinç yükseltme

alışmalarını andırır (Ryberg, 2015: 83). Ne var ki projenin devletten fon alması, saç cenahta "halkın vergileriyle porno çekiyorlar" seviyesinde karşılanır. Bunun zerine İsveç Film Enstitüsü'nün müdürü, kültür bakanına mektup yollayıp filmin neden fona hak kazandığını açıklar ve enstitünün pornografiyi desteklemediğini ancak *Dirty Diaries*'in kadın cinselliğini yeni bir bakış açısıyla tasvir etmeyi denediği için fona hak kazandığını belirtir (Dirty Diaries, t.y).

İşte bu nokta böyle bir derlemenin ortaya çıkmış olması, hâkim anlatıları değiştirmeye cesaret etmiş olması açısından önemli olduğu kadar, devlet desteği almış olması açısından da dikkate değerdir. Bu, Gail Dines'in (2015), pornografinin mevcut durumuna toplum sağlığı açısından yaklaşılması gerektiği savına pratikte belki de en yaklaşan uygulamalardan biridir. Devletin, feminist pornografiyi üreten insanları desteklemesi, feminist pornonun beslendiği ve özel önem atfettiği bütün değerlerin kitleselleşmesini sağlar. Sosyal politikanın gereği olarak, bireyler toplumsal yaşam içinde karşı karşıya kalabilecekleri olumsuz durumlara karşı gözetilmelidir diyorsak, feminist pornografinin yayılması ve yeni nesillerin cinsellikle bağlarının gerçekçi biçimde kurulabilmesi için bütün şartların olduğunu da -artık- kabul etmemiz gerekir. Her ne kadar girift bir ilişkiler yumağı olsa da ve bu tez bu bileşenlerin ancak çok küçük bir kısmına eğilebilmiş olsa da, pornografinin içinde yaşadığımız dünyayı, kültürel kodları, cinselliğe bakışımızı şekillendirmekteki gücü yabana atılabilecek gibi değildir. Daha önce alıntıladığımız üzere kötü pornonun alternatifi pornonun olmaması değil, daha iyi pornodur.

Bunun büyük çaplı bir şekilde müdahale edilmesi gereken son derece yakıcı bir durum olduğunu bize Fabrizio Bensch'in 9 Haziran 2018 tarihli gazete haberi de göstermektedir. Alman Sosyal Demokrat Partisi (SDP), anaakım pornografide yer alan cinsiyetçi, ırki ve zararlı basmakalıplarla mücadele için devlet fonu oluşturmayı düşündüklerini belirtmiştir. Mevcut hkmetin koalisyon ortaklarından biri olan SDP'nin önerisinde, pornonun resmî yayın kuruluşlarının internet siteleri üzerinden erişilebilir olması ve okullarda seks eğitimi için de bunlardan faydalanılması yer almaktadır. Fikrin parti içindeki geç anattan çıktığını belirten SDP'nin önerisinde şu sözler yer alır:

Anaakım porno, rıza kavramının olmadığı ve bazı 'ideal' vücutların standart gibi gösterildiği, genellikle cinsiyetçi ve ırkçı stereotiplere yer vermektedir. Bu filmlerde seks daha ziyade bir performans ya da rekabete dayalı bir spormuş gibi gösterilir: her şey pürüzsüz ilerler, kişiler arasında iletişim yoktur, başarısızlık yoktur, yeni şeyler denemek yoktur (Bensch, 2018).

Bu önerinin getirilmesinin altında elbette, cinsel yaşama gerçek olmayan fikirlerle başlayan ve cinsellikleriyle sağlıklı bir ilişki geliştirme fırsatı elde edemeyen gençlerin gittikçe artması yatmakta. Seksin yaratıcı, insanı zenginleştiren ve hayatı kucaklayan taraflarının gölgede kalması, bizim de bu yüzden insan olmanın anlamına tam anlamıyla vakıf olamayacak olmamız gerçek bir dönüşüm yoluna girmemiz için son derece geçerli ve haklı sebepler. Tezin sonuç kısmına yaklaşırken, bir sonraki başlıkta *Dirty Diaries* seçkisinden seçtiğim *Skin* adlı kısa filmi, anaakım porno filmlerle farkları üzerinden inceleyeceğim. Buradaki amacım, hiçbir dönemde hiçbir toplum yahut kurumun belli bir tanımında ortaklaşmadığı pornografinin feminist bir bakış açısıyla içinin nasıl da farklı ve cinselliğimizi zenginleştirir bir içerikle doldurulabileceğini göstermek.

3.4.3. *Skin* Üzerinden Bir Karşılaştırma Denemesi

Dirty Diaries, Eylül 2009'da piyasaya sürüldüğünde bazı eleştirmenler, feminist pornografi kavramının net bir tanımı olmamasından ve derlemenin heterojenliğinden ötürü hüsrana uğradıklarını belirtir. Bazıları "Bu pornografi mi ki?" diye sorar, bazılarıysa derlemenin feminist olamayacak kadar sert olduğunu dile getirir (Ryberg, 2015: 85). Seçkide Paris'te dolaşp kendini teşhir eden bir kadının hikâyesi de vardır, telefonda seks yapan lezbiyen bir çiftin de, Berlin duvarlarına graffiti yaparken bir kadın polis tarafından yakalanan androjen giyimli bir başka kadının, BDSM öğeleri içeren sert sekslerinin hikâyesi de (*Dirty Diaries*, t.y.)...

Elin Magnusson'un on üç küsur dakikalık *Skin*⁵⁵ adlı kisasında da heteroseksüel bir çiftin sevişmesi mevcut. Bunu seçmemdeki sebep de, aslında çok yaygın ve işleyen heteroseksüel kalıp ve senaryolardan, feminist perspektif söz konusu olduğunda, ne kadar uzaklaşılabildiğine bakmak istemem. Bu husus hakikaten zorlayıcı olmalı ki yapımcı Engberg de söz konusu film için şöyle demiş:

⁵⁵ Film, telifli içerikleri çalmakta sakınca görmeyen bazı porno sitelerinde mevcuttur.

Herkes aşığı yukarı queer hikâyeler çekti, hetero pornosu çekecek kadın arayışına girdim. Hetero pornosu çekmek lezbiyen pornosu çekmekten daha zordur. ...Hetero pornosunda anaakım pornonun kalıplarından (silikon istemiyoruz, erkeğin boşalmasına odaklanmak istemiyoruz) kaçmak zorundasınızdır. Lezbiyen pornosu kendini tekrar tekrar keşfetmek açısından daha özgürdür. Hele de feministseniz heteroseksüellik bir yük hâlini alabilir (Mayer, 2012).

Filme biraz daha ayrıntılı bakmadan önce, Ayşe Sargın'ın "İnternet Pornografisinde Kadın Bedeni ve Heteroseksüel Cinsellik" adlı incelemesindeki yöntemi yeniden hatırlatmak istiyorum, zira ben de bu küçük çaplı karşılaştırma için Sargın'ın yöntem ve kapsamını kullanmayı uygun buluyorum. İnternet, sınırsız sayıda görüntü yüklenebilen ve her an güncellenebilen bir mecra olduğu için Sargın, nitel içerik analizinin çok anlamlı olmadığını, o yüzden de internet üzerinden pornografik içeriğe ulaşmak isteyen birinin hangi tür temsillerle karşılaşabileceğini ortaya koymanın daha anlamlı olduğunu belirtir (Sargın, 2010: 204-5). Tezin buraya kadar olan kısmında yapmaya çalıştığım, tekrar eden örüntüler hâlini almış hâkim senaryolar ve görsel temsiller üzerinde durmaktır. Dolayısıyla bir bütün olarak feminist pornoyu temsil etme yetkisini elbette elinde bulundurmasa da anaakım pornografinin yinelenen temalarından farklı birçok unsur barındırması ve bunu heteroseksüel bir ilişki çerçevesinde yapması açısından *Skin*'in kayda değer bir örnek olduğunu düşünmekteyim.

Filmde, daha önce de belirttiğimiz üzere, cinsel ilişkiye giren heteroseksüel bir çift görürüz. Üstlerinde, vücutlarını ikinci bir deri gibi saran ten rengi, tek parça streç bir giysi vardır. Yüzlerini görmediğimiz için hangi vücudun kime ait olduğunu ayırt etmekte zorlanırız. İkinci deri, kimin kadın kimin erkek olduğunu net bir şekilde anlamamıza mani olur ve bakışımız, koltuk altı, ağız, genital organlar gibi, vücut sıvılarıyla yavaş yavaş ıslanmaya başlayan bölgelere kayar. Petra Van Brabandt'in de dediği gibi "...elbette meme, penis, vajina gibi ayırt edici özellikler vardır ancak bunlar, cinsiyetlendirilmiş öznelere ait olan özelliklerinden ziyade etkileşime ait unsurlardır." (Brabandt, 2017: 236)

Kamera, sevişmeyi bir kadının, bir de erkeğin gözünden görebileceğimiz şekilde sürekli yer değiştirir, en iyi açıyı yakalamak peşinde değildir ve sevişme, sadece

beden parçalarıyla yapılan bir şey olmadığından kamera vücutların bütününe odaklanır. Anaakım pornografinin "plastik" olarak niteleyebileceğimiz bedenlerinin aksine, tırnaklar ya da saçlar yapılı değildir, silikonlu memeler, kocaman bir penis ya da kalçalar gözümüze çarpmaz; genital bölgedeki ve koltukaltındaki kıllara dokunulmamıştır. Dolayısıyla karşımızdaki bedenleri "sıradan" bedenler olarak tanımlamak çok yanlış olmaz.

Mekân kullanımı da ışık kullanımıyla birlikte anaakımdaki örneklerin çoğundan ayrılır. Birleşme, neredeyse boş bir odada, yerdeki bir şiltenin üzerinde gerçekleşir. Oysa anaakım pornografideki ideal bedenler, her şeyi olanca açıklığıyla gösteren, neredeyse klinik bir ışığın altında yer alırlar; abartılı oyunculuklara deri koltuklar, geniş, lüks evler, arabalar, havuzlar, bahçelerden oluşan ve yinelenerek, her defasında baştan üretilen bir görsel dil eşlik eder. O açıdan *Skin*'deki mekân, set ve ışık kullanımının, bahsettiğimiz estetiği oluşturan öğelerle ortak bir noktası bulunmamaktadır.

13 küsur dakika süren film boyunca bol bol öpüşme, sarılma, koklama, gülümseme görürüz. Bu kişilerin ilişkisi bize bir ön bilgi olarak sunulmuyorsa da biz aralarında yakın bir ilişki olduğunu bu tarz temaslardan anlarız. Sevişmenin genel olarak yavaş ve oyuncu bir seyir izlediği filmde manipülatif olmayan, kısık sesli bir müzik mevcuttur; ara ara duyduğumuz nefes alış veriş ve inleme sesleri de filmin ritminde belirleyici unsurlar olarak öne çıkar.

Filmin 8. dakikasına kadar kadın oyuncunun yüzü ortaya çıkmaz, filmin 10. dakikasına kadar da oyuncular hâlâ streç kıyafetlerinin içindedir. Bitime 1,5 dakika kalana kadar da penetrasyon gerçekleşmez. Yani hâkim cinsel senaryoların olmazsa olmaz serileri burada yoktur. Ancak film, ikinci bir deri olarak giyilen streç giysinin makasla yavaş yavaş kesilmesi ve altından vücutların, cinsel organların belirmesiyle kendi erotik bariyerini güzel bir buluşla ortaya koymayı, heyecan ve tahrik unsurlarını üst seviyede tutmayı başarır. Kadına oral seks, klitoris uyarımı odağında yumuşak, ritmik dil ve el hareketleriyle yapılır. Her iki kişi de birbirlerinin sadece cinsel organlarını değil, vücutlarının geri kalan kısımlarını da okşar, öper ve yalar. Filmde erkeğe oral seks de yapılır, buna ilaveten kadın, parmaklarını erkeğin anüsüne sokar. Popüler heteroseksüel pornografide anal penetrasyona uğrayanların neredeyse

tamamının kadın olduğunu düşünürsek, bu sahnenin kendi içinde ezber bozan bir niteliğinin olduğunu görürüz. Bilhassa gonzo pornografide penetrasyonun toplumsal cinsiyet ve güç ilişkilerini tebliğ etmeye yarayan bir vasıta olduğunu belirten Natalie Purcell bu konu hakkında şöyle der:

...kadınların da erkeklerin de anüsü vardır ve fizyolojik açıdan bakarsak ikisine de penetre edilebilir. Ancak heteroseksüel pornolardaki fiili uygulama erkeklerin anüslerinin penetre edilemezliğini vurgular; böylece erkek, kadından ayrılır ve kadın (görünüşte) erkekten daha savunmasız ve itaatkâr kılınır (Purcell, 2012: 133).

Bu örnekten hareketle, filmde genel olarak kendini en çok hissettiren şey, internet pornografisinin hâkim anlatılarının aksine, aktif/pasif, hükmeden/itaat eden durumunun son derece akışkan bir şekilde el değiştirmesi, hatta böyle bir dikotomiye bize düşündürmeyecek bir seyir izlemesidir. Bunun en önemli sebebi kadının, yaygın bir tema olarak kendisine yapılanların "alıcısı" olarak kurulmamasıdır; bilakis, her iki taraf da niyet, arzu ve hareket sahibidirler. Cinsel ilişki de, anaakım pornografinin çoğunda olduğu gibi, zorlama, aşağılama, saldırganlık bağlamının içine oturtulmuş bir şey olarak karşımıza çıkmaz.

Skin'in yapmaya çalıştığı gibi yeni örüntülerin, alışılmamış anlam örgülerinin peşine düşmek, deney, yaratıcılık ve yeni şeylere açık olmadan yapılabilecek şeyler değildir. Elbette insanların tahrik olmak ve kestirmeden doyuma ulaşmak için "izleyip geçtiği", işlediği kanıtlanmış formüllerle üretilen pornografinin yerini almak bu tür ürünler için şimdilik fazla iddialı bir beklenti olabilir; ancak bu tarz işlerin ulaşılabilir örnekler olarak varolması önemlidir. Seksin yakınlık, iletişim, akışkanlık ve yaratıcılıkla *da* alakalı bir şey olabileceğinin altının çizilmesi, hiç şüphesiz ki cinsellik etrafında oluşmuş anlam evreninin kendimizi daha iyi ifade edebileceğimiz ve besleyebileceğimiz şekilde dönüşüp genişlemesine vesile olacaktır.

SONUÇ

Görsel kültür, hayatlarımıza sızar; kendimizi, başkalarıyla olan ilişkimizi ve dünyayı görüşümüzü etkiler. İnternet, televizyon, dergiler, reklam panoları nasıl olmamız ve nasıl davranmamız gerektiğiyle ilgili ama örtük ama açık bir sürü mesajla doludur. Kadınlığı beden parçalarına indirgeyen, seksüelleştiren, itaatkâr ve edilgen kılan yapılar erkekliği de rekabetçi olmakla, kışkırtılmış bir cinsellikle ve duygularını belli etmemekle kurar. Gündelik yaşamda, hâkim ideolojilerin daha da pekişmesini sağlayan imgelerle her an her yerde karşılaşmak mümkündür. Bedenler ve cinsellikler; toplumsal, siyasal, kültürel inşaların ürünü olan toplumsal cinsiyet kodlarıyla şekillendirilir. Dolayısıyla görsel materyallerde yer alan kadınlığa dair temsiller ve onların egemen ideoloji ile ilişkilene biçimleri feminizmin konusudur.

Bu çalışmada, kadın bedeni ve cinselliğinin kuruluşu, feminizmin 1970'lerden itibaren yoğun bir şekilde tartıştığı cinsellik ve pornografi temsilleri ve bu temsillere getirilen eleştiriler üzerinden ortaya konmuştur. Teknolojinin gelişmesi ve internetin her an herkesin erişimine açık bir platform olarak belirmesiyle değişen yetişkin içerikli ürünlerin genel özellikleri ve bu özelliklerin kültürü ve toplumsal cinsiyet rollerini biçimlendirmedeki etkileri feminist perspektif çerçevesinde değerlendirilmiştir. Anaakım pornografinin cinsiyetçi, ırkçı, farklılıkları ötekileştirip dikotomileri pekiştiren dil ve kurallarını reddeden feminist pornografinin kavramsal çerçevesi de üzerinde durulan bir başka konudur. Zira yetişkin içerikli cinsel tasvirlerdeki temsiller, eğlence ve kültür ürünlerinin de dilini belirlemekte ve popüler kültür vasıtasıyla günlük yaşantılarımıza sızmaktadır. Dolayısıyla feminizm, yıllardır ihtilafli bir konu olmuş pornografinin popüler kültürü, günlük yaşantıları ve toplumsal cinsiyet sosyalizasyonunu nasıl etkilediğiyle yakından ilgilenir.

Pornografi, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başındaki iki olayın kesişmesiyle ortaya çıkmıştır. Alt sınıfların, kadın ve çocukların ahlakını bozacağı düşünülen pornografik nesneler gizli müzelere kapatılır ve matbaanın yardımıyla daha çok insana ulaşmaya başlayan müstehcen yazı ve resimlere düzenleme getirilir. Sınıflama ve bazı grupları müstehcen olarak tanımlanan yapıtlardan uzak tutma çabası bugün bildiğimiz anlamdaki pornografinin ayrı bir düzenleyici kategori olarak doğmasına sebep

olmuştur. Cinsel içerikli tasvirlerin algılanışı toplumdan topluma, kültürden kültüre ve içinde yaşanılan zamana göre değişiklik gösterir. Antik Yunan ve Roma'da hayatı kutsayan temsiller olarak günlük hayatta rahatlıkla yer bulan "açık saçık" imgeler Viktoryen dönemde kapalı kapılar ardına itilmiştir. Matbaa, pornografik tasvirlerin daha fazla insana ulaşmasında rol oynamıştır. Teknolojinin benzer öneme sahip gelişimleri de zaman içinde pornografik içeriğin farklılaşmasına sebep olmuştur. Dergiden video kasete, oradan internete doğru yaşanan geçiş, pornografinin üretim ve tüketim biçimlerini de değiştirmiştir.

Literatürde yer alan içerik analizleri, internetin diğer mecralara göre daha ulaşılabilir ve daha doğrudan bir araç olmasının pornografinin hâkim anlatılarını farklılaştırdığını ortaya koymuştur. Tüketicilerin aynı zamanda üretici de olabildiği internette, zora dayalı seks ve kadınlara uygulanan şiddet oranı dergi ve videolara kıyasla artmıştır. Cinsel haz, çoğunlukla cinsel şiddet bağlamında verilirken, kadınlar sözlü ve fiziksel saldırganlığa maruz bırakılarak rızaya dayalı seksten hoşlanır bir şekilde tasvir edilmiş ve şiddet, cinsel ilişkinin elzem bir bileşeni olarak kurulup erotize edilmiştir. Buna ilaveten anaakım pornografinin hâkim anlatılarında ırk temsilleri, mevcut toplumsal anlamlarından bağımsız değildir. Bu bağlamdaki performanslar, tarihsel eşitsizliklerin bir tezahürü niteliğindedir, cinsiyet eşitsizliği gibi ırkçılık da erotize edilir.

1950'lerden sonra pornografi Amerika'da bir endüstri hâlini almaya başlamış, Playboy gibi ürünler kapitalizm için yeni bir tüketici kitle yaratma işlevi görmüştür. Takip eden yıllarda pornografinin dil ve estetiği popüler kültüre sirayet etmeye başlar; video oyunlarının, müzik kliplerinin, filmlerin, reklamların içeriği ağırlıklı olarak kadınların hiperseksüelleşmiş imgeleriyle dolar. Popüler kültür ürünlerinin bir bombardıman halinde belli imgeleri ve davranış biçimlerini sunup olumlaması, özellikle çocuk ve gençlerin toplumsal cinsiyet sosyalizasyonuna etki eder. Kadınlığın seks objesi, erkekliğine saldırganlık, rekabetçilik ve cinsel fetihle alakalı olarak kurulması ortaya belli normların çıkmasına sebep olur ve bu normlar, insanların nasıl olmaları, nasıl davranmaları gerektiği konusundaki fikirlerine etkide bulunur.

Dikotomilerden beslenen toplumsal cinsiyet yapıları, kadını boyun eğen ve edilgen bir şekilde kurar. Yasalarda, karar mekanizmalarında, iktidar yapılarında sözü olmayan kadınların piyasayla ilişki kurabilmelerinin yolu cinselleştirilmiş bedenlerini meta

olarak kullanmaktan geçer. Ne var ki popüler kültürün teşvik ettiğinin aksine, bu durumdan bir güç devşirilemez, kadınların nesneleştirilmesi onların güçlenmesi anlamına gelmemektedir. Cinselleştirilmiş bedenlerin ulaşabileceği güçle, erkeklerin toplumsal, ekonomik ve siyasal alandaki iktidarı kıyas kabul etmez. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet sosyalizasyonuna etki eden pornografikleşmiş popüler kültür, hâlihazırdaki toplumsal, siyasal ve ekonomik eşitsizlikleri derinleştirdiği gibi görünmez de kılar.

Feministlerin pornografiyle ilgili asıl sorunu, yetişkin insanların cinsel birlikteliklerini tasvir eden görüntülerin "açık saçıklığıyla" alakalı değildir. Anaakım pornografide kadınların bedenleri ve iradelerinin mütemadiyen aşağılanması, farklılıkların fetişleştirilmesi, cinsel şiddetin erotize edilmesi, eşitlikçi ve rızaya dayalı olmayan ilişki biçimlerinin cinsel zevkin olmazsa olmaz bir bileşeni olarak kurulması feministlerin en büyük itiraz noktalarıdır. Kadınların cinselliğini ezen, hazlarını odak noktasına almayan, erkekleri yorulmayan seks robotlarına indirgeyen pornografinin hâkim senaryoları, cinselliği insani olmaktan son derece uzak bir yere konumlandırır. Bu nedenle feministler, cinsel ilişkinin hegemonik tasvirlerine ve anaakım pornonun iktidarına meydan okuyarak yeni yollar aramanın peşine düşerler. Feminist pornoyu da böyle bir ihtiyaca cevaben ortaya çıkartırlar.

Pornografi, içinde yaşadığımız dünyayı, kültürel kodları, cinselliklerimizi, beden algımızı şekillendirmeye çalışır. Pornografiye feminist eleştiri ise, anaakım internet pornografisinin mevcut durumunun tartışmaya açılmasını, kitlesel bir farkındalık yaratma çabası içine girilmesini sağlar. Heteroseksist ve patriyarkal cinsel ilişki biçimlerinin norm olduğu, kadın seks partnerlerine karşı saldırganlık içeren, şiddetin hipermaskülenleşen erkek cinsel performanslarına dayalı olduğu bir porno kültürü, kimseye, hele de kadınlara özgürleşme ya da özgün bir haz getiremez. Pornografinin feminist ve queer perspektifi, normal sayılan senaryoların, kalıpların da sorgulanmasına hizmet eder.

Cinsel içerikli medya alanını geri almaya çalışan feminist pornonun özü çeşitliliktir. Cinselliğin tasvirinde eşitliği güder; cinsiyetçilikten, ırkçılıktan beslenen kalıpları reddeder ve cinselliğin insanı zenginleştiren kısımlarıyla ilgilenir. Şiarı "Kötü pornonun çözümü pornosuzluk değil, daha iyi porno"dur. Anaakım pornografinin

toplumsal normlarını değiştirmeye adaydır. Bu anlamda queer pornoyla ortak bir hedefleri vardır: İkiisi de olabildiğince özgün arzu ve cinsel temsiliyete önem verir. Vücutlar, deneyimler, etnisite, yapabilirlikler, cinsel kimlikler açısından kapsayıcıdır. Hegemonik ve heteroseksist cinselliğin dışarıda bıraktığı herkesi kucaklarlar.

Feminist porno üretenler (ki bu grubun içinde yönetmenliğe geçmiş oyuncular, bağımsız queer yapımcılar, politize olmuş seks işçileri, porno meraklıları, blog yazarları ve radikal seks eğitimcileri vardır) cinsel ilişkide karşılıklı olarak haz alıp vermenin önemine işaret ederler: Cinsellik sadece vücut parçalarıyla değil, tüm vücutla yapılan bir şeydir. Sert seks söz konusu olduğunda bile bu anaakım hâkim senaryolardaki gibi bir cinsel saldırı görünümünde olmak zorunda değildir, her iki tarafın da hoşuna gidecek, rızaya dayalı, zevkle yapılan bir cinsel eylem şeklinde gerçekleşebilir.

Günümüzde cinselliğin hayatı kucaklayan, insanı zenginleştiren taraflarının devre dışı bırakılması toplumsal bir sorun hâlini almaya başlamıştır. İnternet pornografisinin çoğu insanın cinselliği ilk öğrendiği yer olduğuna düşünülürse, pornografiye feminist ve queer bir müdahalenin gerekliliği de kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim feministlerin bu eleştirileri siyasi iktidarlarca da dikkate alınmaya başlanmıştır. Örneğin İsveç hükümeti 2009 yılında 13 kısa filmde oluşan bir feminist porno seçkisine devlet desteği vermiştir. Seçki, hem DVD formatında basılmış hem de uluslararası film festivallerinde izleyicilerle buluşmuştur. Feminist pornonun, gelecekte daha fazla yer bulacağı, varlığının bir ihtiyaç hâlini alacağını da Almanya'da Haziran 2018'de gerçekleşen bir olay teyit eder niteliktedir. Alman Sosyal Demokrat Partisi (SDP) anaakım pornografide yer alan cinsiyetçi, ırkçı ve zararlı basmakalıplara karşı feminist pornografiye fon ayrılması ve örneklerin resmî devlet kanallarının internet siteleri üzerinden erişilebilir olması gerektiği yönünde bir teklif sunmuştur. Sonuç olarak tüm bu hususlar ışığında denebilir ki yerleşik kuralları alaşağı edebilen, yeni stratejiler ile yeni bir görsel dil önerisinde bulunabilen feminizmin bu mevziyi sahiplenme ve dönüştürme yönündeki tavrı hiç şüphesiz politik bir aktivizmdir.

KAYNAKÇA

- Afary, Janet,
Anderson Kevin B.: "Foucault, Toplumsal Cinsiyet ve Akdeniz ve Müslüman Topluluklarında Erkek Eşcinselliği", **Cogito Dergisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 65-66/Bahar 2011, s. 228-261.
- Allyn, David: **Make Love Not War, The Sexual Revolution: An Unfettered History**, New York, Routledge, 2016.
- APA (Amerikan Psikoloji Derneği): "Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls: Executive Summary", (Çevrimiçi) <http://www.apa.org/pi/women/programs/girls/report.aspx>, Erişim: 01.07.2018.
- Appendix D, The Model Ordinance: <http://www.nostatusquo.com/ACLU/dworkin/other/ordinance/newday/AppD.htm>, Erişim: 05.02.2017.
- Artun, Ali: "Georges Bataille'da Erotizmle Ölümün Birliği ve Sanat", 31 Ocak 2015, (Çevrimiçi) <http://www.eskop.com/skopbulten/sanat-ve-olum-georges-batailleda-erotizmle-olumun-birligi-ve-sanat/2304>, Erişim: 06.07.2016.
- Atamer Hukuk Bürosu: "Müstehcenlik Suçu ve Cezası", <https://www.atamer.av.tr/mustehcenlik-sucu-ve-cezasi/>, Erişim: 01.09.2015.
- Bailey, Martha J.: "More Power to the Pill: The Impact of Contraceptive Freedom on Women's Life Cycle Labor Supply", **The Quarterly Journal of Economics**, Oxford University Press, Vol. 121, No. 1 (Feb., 2006), p. 289-320.
- Bandura, Albert: **Social Learning Theory**, New York, General Learning Press, 1971.
- Bardakçı, Murat: **Osmanlı'da Seks**, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2005.
- Barron, Martin,
Kimmel Michael: "Sexual Violence in Three Pornographic Media: Toward a Sociological Explanation", **The Journal of Sex Research**, Vol. 37, No. 2, May 2000, p. 161-168.
- Bartky, Sandra Lee: **Femininity and Domination**, New York, Routledge, 1990.
- Bartky, Sandra Lee: "Foucault, Femininity, and the Modernization of Patriarchal Power", **Feminist Social Thought: A Reader**, Ed. D.T. Meyers, New York, Routledge, 1997, p. 93-111.

- Bensch, Fabrizio: "State funded feminist porn could be future of German sex ed", 9 Haziran 2018, (Çevrimiçi) <https://www.rt.com/news/429257-feminist-porn-germany-spd/>, Erişim: 12.08.2018.
- Berktaş, Fatmagül: "Feminist Teorinin Önemli Bir Alanı: Cinsellik", **Cogito Dergisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 58/Bahar 2009, s. 58-72.
- Berger, John: **Görme Biçimleri**, Çev. Yurdanur Salman, Margaret Quigley, Yankı Yayınları, y.y., t.y.
- Bombom: "Feminiksler Pornocu Olmuş Haaanım", 27 Aralık 2013, (Çevrimiçi) <http://www.5harfliler.com/feminiksler-pornocu-olmus-haaanim/>, Erişim: 11.11.2014.
- Brabandt, Petra Van: "In/Egalitarian Pornography", **Beyond Speech: Pornography and Analytic Feminist Philosophy**, Ed. Mari Mikkola, USA, Oxford University Press, 2017, p. 221-41.
- Breslaw, Anne: "So, What is Feminist Porn? Find Out From a Woman Who Makes It", 7 Kasım 2013, (Çevrimiçi) <https://www.cosmopolitan.com/sex-love/news/a16343/tristan-taormino-feminist-porn-interview/>, Erişim: 15.05.2016.
- Brennan, Moira: "The Opposite of Sex", (Çevrimiçi) <http://www.msmagazine.com/aug99/sex-oppositeofsex.asp>, August-September 1999, Erişim: 10.08.2016.
- Brownmiller, Susan: **Against Our Will: Men, Women and Rape**, New York, Fawcett Columbine, 1975.
- Bridges, Ana J, Wosnitzer, Robert, Scharrer, Erica, Sun, Chyng, Liberman, Rachael: "Aggression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update," **Violence Against Women**, no. 16, October 2010, p. 1065-1085.
- Comella, Lynn: "Revisiting the Feminist Sex Wars", **Feminist Studies**, Vol. 41, No. 2, 2015, p. 437-462.
- Campbell, Beatrix: "A Feminist Sexual Politics: Now You See It, Now You Don't", **Feminist Review**, Palgrave Macmillan Journals, No. 5, 1980, p.1-18.
- Candansayar, Selçuk: "Tıbbın (eş)cinselliğe Bakışı İçin Bir Arkeoloji Denemesi", **Cogito Dergisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 65-66/Bahar 20110, s. 149-165.

- Cardoso, Fernando Luiz,
Werner, Dennis: "Homosexuality", **Encyclopedia of Sex and Gender - Men and Women in the World's Culture**, Ed. Carol R. Ember, Melvin Ember, New York, Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2003, p. 204-15.
- CASA (National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University):
Chesney-Lind, Meda,
Irwin, Katherine: "The formative years: Pathways to substance abuse among girls and young women ages 8–22", New York, 2003.
- Beyond Bad Girls: Gender, violence and hype**, New York, Routledge, 2008.
- Cindy Gallop: https://en.wikipedia.org/wiki/Cindy_Gallop, Erişim: 02.01. 2017.
- Cornell, Drucilla: "Pornography's Temptation", **Feminism and Pornography**, Ed. Drucilla Cornell, Oxford University Press, p. 551-568, 2007.
- Çabuklu, Yaşar: **Bedenin Farklı Halleri**, İstanbul, Kanat Kitap, 2006.
- Dadoun, Roger: **Erotizm**, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2007.
- D'Emilio John,
Freedman, Estelle B.: **Intimate Matters: A History of Sexuality in America**, 3rd ed., Chicago, University of Chicago Press, 2012.
- Del Re, Alisa: "Çocuk Aldırma ve Doğum Kontrolü", **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, Der. Helena Hirata v.d., Çev. Gülnur Acar-Savran, İstanbul, Kanat Kitap, 2009, s. 106-111.
- DeKeseredy, Walter S.,
Corsianos, Marilyn: **Violence Against Women in Pornography**, New York, Routledge, 2016.
- Demarco, Marisa: "The Feminist Pornographer", 5-11 Kasım 2009, (Çevrimiçi) <http://alibi.com/news/29594/The-Feminist-Pornographer.html>, Erişim: 10 Ekim 2016.
- Dietz, Tracy L.: "An examination of violence and gender role portrayal in video games: Implications for gender socialization and aggressive behavior", **Sex Roles**, Vol. 38, No. 5/6, p. 425-442, 1998.
- Dines, Gail: **Pornland: How Porn Has Hijacked Our Sexuality**, Boston, Beacon Press, 2010.

- Dines, Gail,
Mantilla, Karla: "Pornography and Pop Culture: Putting the Text in Context: What is Pornography About?", **Off Our Backs**, Vol. 37, No. 1, p. 56-7, 2007.
- Dines, Gail: "Growing Up in a Pornified Culture", 28 Nisan 2015, (Çevrimiçi)
https://www.youtube.com/watch?v=_YpHNImNsx8, Erişim: 30.07.2016.
- Die Sexualität im
Kulturkampf: https://en.wikipedia.org/wiki/Die_Sexualität_im_Kulturkampf, Erişim: 24.09.2018.
- Direk, Zeynep: "Âdet Kanaması Tecrübesi: Sınırlar ve Ufuklar", **Cogito Dergisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 37/Güz 2003, s. 250-61.
- Dirty Diaries: https://en.wikipedia.org/wiki/Dirty_Diaries, Erişim: 05.09.2018.
- Dodson, Betty: "Porn Wars", **The Feminist Porn Book: The Politics of Producing Pleasure**, Ed. Tristan Taormino, Celine Parrenas Shimizu, Constance Penley, Mireille Miller-Young, New York, The Feminist Press, p. 23-31, 2013.
- Donovan, Josephine: **Feminist Teori**, Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, 6. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.
- Durudoğan, Hülya: "Psikanaliz ve Kadın", **Cinsiyetli Olmak**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 51-66.
- Dworkin, Andrea: "Against the Male Flood", **Feminism and Pornography**, Ed. Drucilla Cornell, Oxford University Press, 2000, p. 19-38.
- Dworkin, Andrea: **Right-wing Women**, New York, Perigee Books, 1983.
- Dworkin, Andrea: **Pornography: Men Possessing Women**, New York, Plume, 1989.
- Dworkin, Andrea: **Woman Hating**, New York, Plume, 1974.
- Düzkan, Ayşe: "Bir Tuzak Aracı Olarak Pornografi", **Pazartesi Dergisi**, sayı 109, Haziran-Temmuz 2006, s. 168-172.
- Epps, Philomena: "8 Women Who Turned Food into Feminist Art", 30 Aralık 2016, (Çevrimiçi)
<https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-8-women-who-turned-food-feminist-art>, Erişim: 25.09.2018.
- Eyüpoğlu, Hilal: "Cinsel Özgürlük Tarihi: Kadınlara Ne Getirdi, Ne

Götürdü?", **Feminist Politika**, Yaz 2011, sayı 11, s. 20-1.

- Ezzell, Matthew B.: "Pornography, Lad Mags, Video Games, and Boys: Reviving the Canary in the Cultural Coal Mine", **The Sexualization of Childhood**, Ed. Sharna Olfman, USA, Praeger Publishers, p. 7-32, 2009.
- Faust, Beatrice: **Women, Sex & Pornography**, Harmonsworth, Penguin Books, 1982.
- Feminist Sex Wars: https://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_sex_wars, Erişim: 15. 10. 2015.
- Ferguson, Ann: "The Feminist Sexuality Debates", **Signs**, Vol. 10, No. 1, Autumn 1984, p. 106-118.
- Field, Marcus: "A Brief Cultural History of Sex", 23 Eylül 2008, (Çevrimiçi) <http://www.independent.co.uk/life-style/love-sex/culture-of-love/a-brief-cultural-history-of-sex-938527.html>, Erişim: 01.07.2018.
- Firestone, Shulamith: **Cinselliğin Diyalektiği**, 2. bs., Çev. Yurdanur Salman, İstanbul, Payel Yayınevi, 1993.
- Foucault, Michel: **Cinselliğin Tarihi**, 3. bs., Çev. Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.
- Foucault, Michel: **Hapishanenin Doğuşu**, İmge Kitabevi, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 1992.
- Friedan, Betty: **The Feminine Mystique**, Harmonsworth, Penguin Books, 1963.
- Geddes, Linda: "The Mystery of the Female Orgasm", 26 Haziran 2015, (Çevrimiçi) <http://www.bbc.com/future/story/20150625-the-mystery-of-the-female-orgasm>, Erişim: 05.09.2016.
- Giddens, Anthony: **Mahremiyetin Dönüşümü**, 2. bs., Çev. İdris Şahin, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2010.
- Gill, Rosalind: "Empowerment/Sexism: Figuring Female Sexual Agency in Contemporary Advertising", **Feminism & Psychology**, sayı 18, 2008, s. 35-60.
- Golden, Claudia: "The Quiet Revolution That Transformed Women's Employment, Education, and Family", Mayıs 2006, (Çevrimiçi) https://scholar.harvard.edu/files/goldin/files/the_quiet_revolution_that_transformed_womens_employment_education_and_family.pdf, Erişim: 10.06.2018.

- Gouma-Peterson, Thalia, Mathews, Patricia: "Sanat Tarihinin Feminist Eleştirisi", **Sanat/Cinsiyet**, Der. Ahu Antmen, Çev. Esin Soğancılar, Ahu Antmen, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 13-117.
- Hedges, Chris: **Empire of Illusion: The End of Literact and the Triumph of Spectacle**, New York, Nation Books, 2010.
- Hirsch, Foster: **The Dark Side of the Screen: Film Noir**, Hachette UK, 2008.
- Hite, Shere: **The Hite Report: A Nationwide Study of Female Sexuality**, Toronto, Seven Stories Press, 2004.
- Horton, Helena: "Ladies: this is what porn sites say turns you on", 28 Temmuz 2015, (Çevrimiçi)
<http://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/25671/1/porn-sites-have-found-out-what-women-get-off-to>, Erişim: 28.01.2016.
- Hunt, Lynn: "Obscenity and the Origins of Modernity", **Feminism and Pornography**, Ed. Drucilla Cornell, Oxford University Press, s. 355-380, 2000.
- Hyde, Montgomery: **Pornografinin Tarihi**, Çev. Feride Çiçekoğlu, Ankara, Kalem Yayıncılık, 1986.
- Hysteria: <https://www.encyclopedia.com/medicine/psychology/psychology-and-psychiatry/hysteria>, Erişim: 21.09.2018.
- Internet Pornography Statistics <http://web.archive.org/web/20130121221924/http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html>, Erişim: 15.06.2018.
- Jaggar, Alison M.: **Feminist Politics and Human Nature**, Totowa, Rowman & Allanheld Publishers, 1983.
- Jensen, Robert: **Getting Off: Pornography and the End of Masculinity**, Cambridge, South End Press, 2007.
- Joint Statement on the Impact of Entertainment Violence on Children Congressional Public Health Summit: 26 Temmuz 2010, (Çevrimiçi)
<http://public.psych.iastate.edu/caa/VGVpolicyDocs/00AAP%20-%20Joint%20Statement.pdf>, Erişim: 19.07.2018.
- Jones, Charlie Robin: "The Dazed Sex Survey Results", 17 Kasım 2014, (Çevrimiçi)

<http://www.dazeddigital.com/artsandculture/article/22559/1/the-dazed-sex-survey-results>, Erişim: 22.07.2016.

Kahraman, Hasan
Bölent:

Cinsellik, Görsellik, Pornografi, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2010.

Kaiser Family
Foundation:

"Sex on TV 4", 30 Ekim 2005, (Çevrimiçi)
<https://www.kff.org/other/event/sex-on-tv-4/>, Erişim: 07.05.2018.

Kammeyer, Kenneth
C. W.:

A Hypersexual Society: Sexual Discourse, Erotica, and Pornography in America Today, New York, Palgrave Macmillan, 2008.

Kaplan, E. Ann:

"Is Gaze Male?", **Women and Film, Both Sides of the Camera**, London, Routledge, 2013, p. 23-35.

Katz, Jackson:

"Porn Chic, Gender Performance and Halloween Fashion", 25 Ekim 2013, (Çevrimiçi)
https://www.huffingtonpost.com/jackson-katz/porn-chic-gender-performance-and-halloween-fashion_b_4159679.html, Erişim: 5 Ağustos 2018.

Kayır, Arşalus:

"Kadın ve Cinsel Sorunları", **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yay. Haz. Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 311-23.

Kimmel, Michael:

Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men, HarperCollins e-books, 2008.

Koedt, Anne:

"The Myth of the Vaginal Orgasm", **Radical Feminism: A Documentary Reader**, Ed. Barbara A. Crow, New York, New York University Press, 2000, p. 371-7.

Kreutzer,
Kimberley:

"Polyamory on the Left: Liberatory or Predatory?" **Off Our Backs**, Vol. 34, No. 5/6, May-June 2004, p. 40-1.

Kaptanoğlu, Cem:

"Ruhunu Arayan Beden", **Bedende Kıpırdanmalar**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2010, s. 19-39.

Kinnick, Katherine
N.:

"Pushing the Envelope: The Role of the Mass Media in the Mainstreaming of Pornography", **Pop-Porn: Pornography in American Culture**, Ed. Ann C. Hall, Mardia J. Bishop, Connecticut, Praeger Publishers, 2007, p. 7-27.

Kinsey Report:

<https://www.encyclopedia.com/history/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/kinsey-report>, Erişim: 23 Eylül 2018.

Kubbealtı Sözlüğü:

<http://lugatim.com/s/m%C3%BCstehcen>, Erişim: 5 Eylül

2016.

- Labre, Magdala Peixoto: "Brazilian Wax: New Hairlessness Norm For Women?", **Journal of Communication Inquiry**, 26:2, April 2002, p. 113-32.
- Lacombe, Dany: "The Emergence of a Feminist Position on Pornography", **Blue Politics: Pornography and the Law in the Age of Feminism**, Toronto, University of Toronto Press, 1994, p. 19-44.
- Laqueur, Thomas Walter: **Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud**, Cambridge, Harvard University Press, 1992.
- Larsson, Mariah: "Deep Throat", **Cultural Encyclopedia of Penis**, Ed. Michael Kimmel, Amanda Kennedy, Lanham, Rowman & Littlefield, 2014, p. 49-51.
- Lawrence, D.H.: **Pornografi ve Müstehcenlik**, İstanbul, Fabula, 2015.
- Les Hommes Libres: "Art, érotisme et pornographie: quelle différence?", 2 Kasım 2009, (Çevrimiçi) <http://hommelibre.blog.tdg.ch/archive/2009/11/02/art-erotisme-et-pornographie-quelle-difference.html>, Erişim: 03.01.2015.
- Levy, Ariel: **Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture**, Free Press, New York, 2005.
- Lhomond, Brigitte: "Cinsellik", **Eleştirel Feminizm Sözlüğü**, Der. Helena Hirata v.d., Çev. Gülnur Acar-Savran, İstanbul, Kanat Kitap, 2009, s. 64-9.
- Lindner, Katharina: "Images of Women in General Interest and Fashion Magazine Advertisements from 1955 to 2002", **Sex Roles**, Vol. 51, No. 7/8, 2004, p. 409-421.
- List of Chics: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_chics, Erişim: 29 Eylül 2018.
- Lorde, Audre: "Uses of the Erotic", **Feminism and Pornography**, Ed. Drucilla Cornell, Oxford University Press, 2000, s. 569-586.
- Mackenzie, Scott: **Film Manifestos and Global Cinema Cultures: A Critical Anthology**, Berkeley, University of California Press, 2014.
- MacKinnon, Catharine: **Feminism Unmodified: Discourses on Life and Law**, Cambridge Mass., Harvard University Press, 1987.
- Maddison, Stephen: "Choke on it, Bitch!: Porn Studies, Extreme Gonzo and the

- Mainstreaming of Hardcore", **Mainstreaming Sex – The Sexualization of Western Culture**, Ed. Feona Attwood, London, I.B. Tauris, 2009, p. 37-53.
- Maes, Hans: "Who Says Pornography Can't Be Art?", **Art & Pornography: Philosophical Essays**, ed. Hans Maes, Jerrold Levinson, Oxford, Oxford University Press, 2012, p. 17-47.
- Masters and Johnson: <https://www.encyclopedia.com/media/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/masters-and-johnson>, Erişim: 23.09.2018.
- Martin, Emily: **The Woman in the Body: A Cultural Analysis of Reproduction**, Boston, Beacon Press, 2001.
- May, Catalina: "Porn Made for Women, by Women", 22 Mart 2011, (Çevrimiçi) <http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2011/mar/22/porn-women>, Erişim: 19.12.2015.
- Mayer, Sophie: "She Gives Me Fever", 13 Ocak 2012, (Çevrimiçi) https://www.thefword.org.uk/2012/01/she_gives_me_fever/ , Erişim: 11.09.2018.
- Mazieres, Antoine, Trachman, Mathieu, Cointet, Jean-Philippe, Coulmont, Baptiste, Prieur, Christophe: "Deep Tags: Toward a Quantitative Analysis of Online Pornography", **Porn Studies**, 2014, 1 (1), pp.80-95.
- McElroy, Wendy: "A Feminist Overview of Pornography, Ending in a Defense Thereof", (Çevrimiçi) <http://www.wendymcelroy.com/freeinqu.htm>, Erişim: 26.03.2017.
- McNair, Brian: **Striptease Culture: Sex, Media and the Democratization of Desire**, London, Routledge, 2002.
- Ms. Naughty: "Fabulous, Feminist Porn", (Çevrimiçi) <http://www.feministpornguide.com/fabulousfeministporn.html>, Erişim: 29.03.2017.
- Meuser, Michael: "Homosociality", **Men & Masculinities: A Social, Cultural, and Historical Encyclopedia**, Ed. Michael Kimmel, Amy Aronson, Santa Barbara, ABC-CLIO, p. 396-8, 2004.
- Merriam-Webster <https://www.merriam-webster.com/dictionary/erotic>, Erişim:

- Online Dictionary: 09.08.2016.
- Millett, Kate: **Cinsel Politika**, 3. bs., Çev. Seçkin Selvi, İstanbul, Payel Yayınevi, 2011.
- Mulvey, Laura: "Visual Pleasure and Narrative Cinema", **Visual and Other Pleasures**, New York, Palgrave, 1989, p. 14-26.
- Müstehcenlik: <https://tr.wikipedia-on-ipfs.org/wiki/Müstehcenlik.html>, Erişim: 25.10.2017.
- Nanda, Serena: "The *hijras* of India: Cultural and Individual Dimensions of an Institutionalized Third Gender Role", **Culture, Society and Sexuality: A Reader**, Ed. Richard Parker, Peter Aggleton, New York, Routledge, 2007, s. 237-49.
- O'Connor, Russell: "What Does Feminist Porn Look Like?", 7 Eylül 2013, (Çevrimiçi) <https://everydayfeminism.com/2013/09/feminist-porn/>, Erişim: 04.06.2014.
- Olsen, Frances: "Do (only) women have bodies?", **Thinking Through the Body of the Law**, Ed. Pheng Cheah, David Fraser, Judith Grbich, p. 209-226 New York, New York University Press, 1996.
- Oxford Dictionaries: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/sexuality>, Erişim: 10.09.2016.
- Ökten, Kaan H.: "Semen est Sanguis: Yahudilikte ve Hristiyanlıkta Kan", **Cogito Dergisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 37/Güz 2003, s. 133-161.
- Özcan, Tuğba: "Pornografinin Alternatifi mi? Alternatif Porno mu?", **Pazartesi Dergisi**, sayı 109, Haziran-Temmuz 2006, s. 42-3.
- Padgug, Robert A.: "Sexual Matters: On Conceptualizing Sexuality in History", **Culture, Society and Sexuality: A Reader**, Ed. Richard Parker, Peter Aggleton, New York, Routledge, 2007, p. 17-30.
- Parrott, W. Dustin: "Homosexuality", **Cultural Encyclopedia of Penis**, Ed. Michael Kimmel, Amanda Kennedy, Lanham, Rowman & Littlefield, 2014, p. 87-9.
- Parvez, Z. Fareen: "The Labor of Pleasure: How Perceptions of Emotional Labor Impact Women's Enjoyment of Pornography?", **Gender and Society**, Sage Publications, Vol. 20, No. 5 (Oct. 2006), p. 605-631.

- Paz, Octavio: **Çifte Alev - Aşk ve Erotizm**, Çev. Tomris Uyar, Okuyan Us Yayın, İstanbul, 2002.
- Pearson, Catherine: "Meet the Powerful Women Women Directors Working in Porn", 27 Ağustos 2015, (Çevrimiçi) http://www.huffingtonpost.com/entry/meet-the-powerful-women-directors-working-in-porn_55ca50a7e4b0f1cbf1e68c13?dnobhuxr, Erişim: 12.05.2018.
- Penley, Constance: "A Feminist Teaching Pornography? That's Like Scopes Teaching Evolution!", **The Feminist Porn Book: The Politics of Producing Pleasure**, Ed. Tristan Taormino, Celine Parrenas Shimizu, Constance Penley, Mireille Miller-Young, New York, The Feminist Press, 2013, p. 179-99.
- Penley, Constance, Shimizu, Celine Parrenas, Miller-Young, Mireille, Taormino, Tristan: "Introduction: The Politics of Producing Pleasure", **The Feminist Porn Book: The Politics of Producing Pleasure**, Ed. Tristan Taormino, Celine Parrenas Shimizu, Constance Penley, Mireille Miller-Young, New York, The Feminist Press, 2013, p. 9-20.
- Plumwood, Val: **Feminism and the Mastery of Nature**, London, Routledge, 1993.
- Pornhub Insights: "More of What Women Want", 25 Temmuz 2015, (Çevrimiçi) <http://www.pornhub.com/insights/women-gender-demographics-searches>, Erişim: 10.04.2016.
- Pornography - The Secret History of Civilization: <https://www.youtube.com/watch?v=7steSPKtn1s&list=PLWi93VeDPcUsXP8jKO9TOSJtMn6wDuJOX>, 1999, Erişim: 06.10.2015.
- Purcell, Natalie: **Violence and the Pornographic Imagery: The Politics of Sex, Gender, and Aggression in Hardcore Pornography**, New York, Routledge, 2012.
- Randall, Richard S.: **Freedom and Taboo: Pornography and the Politics of a Self Divided**, Berkeley, University of California Press, 1989.
- Redfern Catherine, Aune, Kristin: **Baş Harfi F**, der. Catherine Redfern ve Kristin Aune, Çev. Aksu Bora, Simten Coşar, İstanbul, Ayizi Yayınları, 2012.
- Reichert, Tom, Carpenter. Courtney: "An Update on Sex in Magazine Advertising: 1983 to 2003", *Journalism & Mass Communication Quarterly*, Vol 81, Issue 4, 2004, p. 823-37.

- Rough Sex Review: <http://www.pornmoviesforwomen.com/roughsex.html>, Erişim: 25.08.2018.
- Ruan, Fang fu, Lau, M.P.: "China", **The Continuum Complete International Encyclopedia of Sexuality**, Ed. Robert T. Francoeur, Raymond J. Noonan, New York, The Continuum International Publishing Group Inc, 2004, p. 182-209.
- Rubin, Gayle: "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", **Culture, Society and Sexuality: A Reader**, Ed. Richard Parker, Peter Aggleton, New York, Routledge, 2007, s. 150-187.
- Ryberg, Ingrid: "Imagining Safe Sex in Pornography", **Feminisms: Diversity, Difference and Multiplicity in Contemporary Film Cultures**, Ed. Laura Mulvey, Anna Backman Rogers, Amsterdam University Press, p. 79-85, 2015.
- Sachs, Abby: "The Interview with a Feminist Pornographer", 15 şubat 2012, (şevrimişi) <http://thoughtcatalog.com/abby-sachs/2012/02/interview-with-a-feminist-pornographer/>, Erişim: 28.05.2017.
- Sargin, Ayşe: "İnternet Pornografisinde Kadın Bedeni ve Heteroseksüel Cinsellik", **Bedende Kıpırdanmalar**, Der. Gülnur Elçik, Tuğba B. Özenç, İstanbul, Varlık Yayınları, 2010, s. 202-34.
- Savran, Gülnur Acar: "Feminist Cinsel Politikanın İmkânları ve Önündeki Tuzaklar", **Feminist Politika**, Yaz 2011, sayı 11, s. 18-19.
- Sayın, Zeynep: **İmgenin Pornografisi**, 2. bs., İstanbul, Metis Yayınları, 2009.
- Schaffer, Ryan: "Atheism, Ethics, and Pornography: An Interview with Nina Hartley", 26 Ağustos 2010, (şevrimişi) <http://thehumanist.com/september-october-2010/atheism-ethics-and-pornography-an-interview-with-nina-hartley>, Erişim: 01.11.2017.
- Schick, Irvin Cemil: "Orta Doğu'nun Geçmişi ve LGBTİ: Günümüz Cinsellik Tasniflerinin Tarihselliği Üzerine", 10 Mayıs 2014, (şevrimişi) https://www.academia.edu/28367715/_Orta_Do%C4%9Fun_Ge%C3%A7mi%C5%9Fi_ve_LGBT%C4%B0_G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCz_Cinsellik_Tasniflerinin_Tarihselli%C4%9Fi_%C3%9Czerine_, Erişim: 10.06.2018.
- Schiebinger, Londa: **Nature's Body: Gender in the Making of Modern Science**, New Brunswick, Rutgers University Press, 2004.

- Schiebinger, Londa: "Skeletons in the Closet: The First Illustrations of the Female Skeleton in Eighteenth-Century Anatomy", **Feminism and the Body**, Ed. Londa Schiebinger, Oxford, Oxford University Press, 2000, p. 25-57.
- Segdwick, Eve
Kosofsky: **Between Men – English Literature and Male Homosocial Desire**, New York, Columbia University Press, 1985.
- Sexuality Resource
Center for Parents: "A Definition of Sexuality", (Çevrimiçi)
http://www.srcp.org/for_all_parents/definition.html, Erişim: 12.09.2016.
- Seltzer, Leon F.: "What Distinguishes Erotica From Pornography?", 6 Nisan 2011, (Çevrimiçi)
<https://www.psychologytoday.com/blog/evolution-the-self/201104/what-distinguishes-erotica-pornography>, Erişim: 07.05.2016.
- Silverblatt, Art,
Smith, Andrew,
Miller, Don,
Smith, Julie,
Brown, Nikole: **Media Literacy: Keys to Interpreting Media Messages**, 4.ed., Santa Barbara, Praeger, ABC-CLIO, 2014.
- Smelik, Anneke: **Feminist Sinema ve Film Teorisi – Ve Ayna Çatladı**, Anneke Smelik, Çev. Deniz Koç, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2008.
- Soydan, Ersoy: **Görsel Medyada Pornografi ve Kültürel Yansımaları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2009.
- Spargo, Tamsin: **Foucault ve Kaçıklık Kuramı**, Çev. Kaan Ökten, İstanbul, Everest Yayınları, 2000.
- Spencer, Samuel: "10 Artists Whose Sexually Explicit Works Shocked the World", 23 Kasım 2016, (Çevrimiçi)
<https://theculturetrip.com/europe/italy/articles/10-artists-whose-sexually-explicit-works-radicalized-the-art-world/>, Erişim: 19.09.2018.
- Sun, Chyng,
Bridges, Ana J,
Wosnitzer, Robert,
Scharrer, Erica,
Lieberman, Rachael: "A Comparison of Male and Female Directors in Popular Pornography: What Happens When Women are at the Helm?", **Psychology of Women Quarterly**, no. 32, 2008, p. 312-25.
- Tannahill, Reay: **Tarihte Cinsellik**, Çev. Sinem Gül, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2003.
- Taormino, Tristan: "Calling the Shots", **The Feminist Porn Book: The**

- Politics of Producing Pleasure**, Ed. Tristan Taormino, Celine Parrenas Shimizu, Constance Penley, Mireille Miller-Young, New York, The Feminist Press, 2013, p. 255-64.
- Tarrant, Shira: **The Pornography Industry: What Everyone Needs to Know**, New York, Oxford University Press, 2016.
- Tekeli, Şirin: "1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar", **1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Yay. Haz. Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 15-46.
- The Guardian: "Shere Hite: On female sexuality in the 21st century", 30 Nisan 2006, (Çevrimiçi)
<https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/shere-hite-on-female-sexuality-in-the-21st-century-475981.html>, Erişim: 19.08.2017.
- Theobald, Stephanie: "Why Nancy Friday's 1970s Collection of Women's Sexual Fantasies Still Matters", 6 Kasım 2017, (Çevrimiçi)
<https://www.theguardian.com/society/2017/nov/06/my-secret-garden-author-nancy-friday-dies>, Erişim: 03.04.18.
- Topçu, Yusuf Gürhan: **Korku Sinemasında Kadın Cinselliği**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, 1999.
- Toulalan, Sarah: **Imagining Sex: Pornography and Bodies in Seventeenth Century England**, New York, Oxford University Press, 2007.
- Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=C%C4%B0NSEL, Erişim: 10.09.2016.
- Tura, Nesrin: "Ortak Bir Erotika Ne Kadar Mümkün?", **Pazartesi**, Haziran-Temmuz 2006, sayı 109, s. 212-213.
- Ulusoy, Deniz: "Nesneleşen Bedenler: Pornografi ve İmge Üretimi", **Feminist Politika**, Yaz 2011, sayı 11, s. 34-6.
- Vance, Carole S.: "Pleasure and Danger: Toward a Politics of Sexuality", **Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality**, Ed. Carole S. Vance, London, Routledge & Kegan Paul, 1984, s. 1-27.
- Vuilleumier, Sandra: "Femininity and The Male Gaze", 25 Nisan 2013, (Çevrimiçi)
<https://feministtheoryfictionunil.wordpress.com/2013/04/25/femininity-and-the-male-gaze/>, Erişim: 25.06.2016.
- Weeks, Jeffrey: **Sexuality**, New York, Routledge, 2010.

- Weeks, Jeffrey: "Sexuality and History Revisited", **Sexualities in History – A Reader**, Ed. Kim M. Phillips and Barry Reay, New York, Routledge, 2002, s. 27-41.
- Wesely, Jennifer K.: **Being Female – The Continuum of Sexualization**, USA, Lynne Rienner Publishers, Inc., 2012.
- Wesely, Jennifer K.: "Growing up sexualized: Issues of power and violence in the lives of female exotic dancers", **Violence Against Women**, Vol. 8, No. 10, 2002, p. 1182-207.
- World Health Organization: http://www.who.int/reproductivehealth/topics/sexual_health/sh_definitions/en/, Erişim: 01.09.2017.
- Williams, Linda: "Porn Studies: Proliferating Pornographies On/Scene: An Introduction", **Porn Studies**, Ed. Linda Williams, Durham, Duke University Press, s.1-23, 2004.
- Williams, Linda: "When The Woman Looks", **Re-vision: Essays in Feminist Film Criticism**, Ed. Mary Ann Douane, Patricia Mellencamp, Linda Williams, Los Angeles, University Publications of America, 1984, p. 83-99.
- Willis, Ellen: "Feminism, Moralism, and Pornography", **The Essential Ellen Willis**, Ed. Nona Willis Aronowitz, Minneapolis, University of Minnesota Press, 2014, p. 94-100.
- Wolf, Naomi: **The Beauty Myth: How Images are Used Against Women**, New York, Pymble, HarperCollins e-books, 2008.
- Youth, Pornography and the Internet: Ed. Dick Thornburgh, Herbert S. Lin, Washington D.C., National Academy Press, 2002.
- Yürür, Gül Kızılca: "Kadın Bedeni ve Modern Tıp", **Bedende Kıpırdanmalar**, Der. Gülnur Elçik, Tuğba B. Özenç, İstanbul, Varlık Yayınları, 2010, s. 309-19.

<http://dd.salgoodsam.com/wp-content/uploads/2016/04/dArconville-skeletons-1759.jpg>, Erişim: 11.08.2018.

<https://c8.alamy.com/comp/P7CEA7/human-male-skeleton-from-the-front-with-horse-skeleton-by-george-stubbs-copperplate-engraving-by-edward-mitchell-after-an-anatomical-illustration-by-bernhard-siegfried-albinus-from-john-barclays-a-series-of-engravings-of-the-human-skeleton-maclachlan-and-stewart-edinburgh-1824-P7CEA7.jpg>, Erişim: 04.08.2018.

<https://c8.alamy.com/comp/P7EWRR/human-female-skeleton-from-the-front-with-ostrich-skeleton-by-william-cheselden-copperplate-engraving-by-edward-mitchell-after-an-anatomical-illustration-by-jean-joseph-sue-from-john-barclays-a-series-of>

engravings-of-the-human-skeleton-maclachlan-and-stewart-edinburgh-1824-P7EWRR.jpg, Erişim: 11.05.2018.

https://d7hftxdivxxvm.cloudfront.net/?resize_to=width&src=https%3A%2F%2Fartsy-media-uploads.s3.amazonaws.com%2F0ZjfcumK47BqbwzPDGS67Q%252Fd7hftxdivxxvm.cloudfront-40.jpg&width=1200&quality=80, Erişim: 03.03.2017.

<https://www.imdb.com/title/tt0072184/>, Erişim: 11.02.2016.

<http://www.internethistorypodcast.com/2015/01/history-of-internet-porn/>, Erişim: 22.05.2018.

<http://web.archive.org/web/20130121221924/http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html>, Erişim: 29.01.2017.

<https://en.wikipedia.org/wiki/Usenet>, Erişim: 28.10.2016.

[https://en.wikipedia.org/wiki/AVN_\(magazine\)](https://en.wikipedia.org/wiki/AVN_(magazine)), Erişim: 17.11.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Gonzo_pornography, Erişim: 11.02.2016.

www.youtube.com/watch?v=gAwg6GE3AdA, Erişim: 21.01.2017.

<https://www.youtube.com/watch?v=Nr4gpOc55nQ>, Erişim: 15.04.2017.

<https://news.gallup.com/poll/9253/grand-theft-innocence-teens-video-games.aspx>, Erişim: 19.12.2017.

<http://paulkivel.com/wp-content/uploads/2015/07/boyswillbemen.pdf>, Erişim: 11.08.2018.

<https://www.bitchmedia.org/post/maxims-cure-a-feminist-sexism-magazine-feminism-sexuality>, Erişim: 17.10.2017.

<https://www.glamour.com/story/women-tell-their-body-confidence-secrets/amp>, Erişim: 13.12.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Foot_binding, Erişim: 11.03.2017.

https://en.wikipedia.org/wiki/Golden_Age_of_Porn, Erişim: 11.08.2016.

<http://makelovenotporn.com/myths/facial>, Erişim: 11.08.2017.

<http://makelovenotporn.com/myths/hair>, Erişim: 11.08.2017.

<http://makelovenotporn.com/myths/clitoris>, Erişim: 11.08.2017.

<http://www.poryes.de/background/>, Erişim: 11.08.2017.